

Samlingar

utgifna

för

De skånska landskapens historiska och
arkeologiska förening

af

MARTIN WEIBULL.

II.

1874.

Lund, 1874,
Fr. Berlings Boktryckeri och Stilgjuteri.

Samlingar

utgifna

för

De skånska landskapens historiska och
arkeologiska förening

af

MARTIN WEIBULL.

II.

1874.

Lund, 1874,
Fr. Berlings Boktryckeri och Stilgjuteri.

Ett aktstycke till Poul Laxmands historia.

Den skrift, som här meddelas, är nu förvarad i det svenska riksarkivet, men har ursprungligen tillhört Lunds domkapitels urkundsamling och är derföre registrerad i nämnda kapitels på samma ställe befintliga brefregistrant. På annat sätt har den icke hittills, så vidt jag vet, varit bekant; åtminstone har Allen endast sett registrantens torftiga innehållsuppgift. (Jfr Allen, *De tre nordiske Rigers Historie etc.* I, p. 651, n. 81*). Då skriften i flera stycken är ganska intressant och karakteristisk, har jag derför ansett mig böra framlägga den.

Några korta uppgifter om Poul Laxmand må förutskickas, hemtade ur Allens ofvan nämnda berömda arbete; jag skall sedan framhäfva ett par stycken i skriften, som synes särskildt anmärkningsvärda.

Poul Laxmand var under konung Hans' tid rikshofmästare eller Danmarks ypperste man näst kungen. Men han var icke blott den förnämste i magt och anseende, utan äfven en af de rikaste i landet. Han egde fem hufvudgårdar, deribland Vallen i Halland och Ågerup i Skåne, med dertill hörande 14 qvarnar och 900 bondhemman; han innehade dessutom såsom pant af kronan Sölvesborg i Blekinge och Göingeholm i Skåne; i en hvar af städerna Kjöbenhavn, Helsingör, Malmö, Landskrona, Lund, Sölvesborg, Halmstad, Helsingborg och Fåborg hade han en gård; tillika egde han ett stort märs-skepp och tre mindre fartyg. Men dessa oerhörda rikedomar synas hafva gjort hans olycka. De väckte afund och invecklade honom i en mängd jordetvister. Han lär också vid förvärfvandets af sitt gods stundom hafva gått orättfärdigt eller åtminstone hänsynslöst till väga. Hans magt och rike-

domar gjorde honom stolt och högmodig; sin tunga höll han så litet i styr, att han till och med icke skonade kungens person. Det var därför ej underligt, att han hade många fiender.

På våren 1502 hade konung Hans företagit sitt tåg för att undsätta Stockholms slott, som då belägrades af Sten Sture. Men det fick, som bekant är, en olycklig utgång; konungen återvände hem med oförrättadt ärende, lemnande efter sig en del af flottan med Poul Laxmand som befälhafvare, på det att han skulle sätta åtskilliga viktiga orter, som danskarne ännu innehade i Sverige, i försvarsdugligt skick. Uppehållen häraf, kom Poul Laxmand icke till Kjöbenhavn förr än sannolikt några veckor efter konungen. Han hade då naturligtvis mycket att berätta denne om sakens ställning och mycket att aftala med honom. Just då han en dag, den 22 Juni 1502, efter en sådan sammankomst med konungen var i begrepp att gå från slottet till sitt hem, blef han på ljusan dag mördad af två adelsmän Ebbe Strangesen och Björn Andersen. De öfverföll honom från sitt bakhåll på Höibro, sårade honom dödligt och kastade honom halfdöd i strömmen med de hånfulla orden: "Du hedder Laxmand, Du har hjemme i Vandet, svöm nu!" — Mördarne rymde skyndsamt från staden och satte sig i säkerhet.

Konungen visade i början stort deltagande för sin högt betrodde man, som så ömkligen omkommit. Han var personligen till städes vid de messor och vigilier, som efter tidens sed höllos i kyrkor och kloster öfver den affidne, och offrade för hans själs frälsning. Allt antydde således, att rikshofmästaren ända till sitt slut haft konungens ynnest, och att mordet var ett verk af hans enskilda fiender. Men snart vände sig ryktet mot konungen såsom den rysliga gerningens upphofsman; man påstod, att odådet skett åtminstone med hans goda minne. Denna misstanke fann ny näring deraf, att konungen fyra eller fem veckor derefter inför rådet framlade en anklagelseskraft mot den affidne, som beskyldes för landsförrädiska stämplingar med det svenska riksrådet; allt dennes gods, löst som fast, kräfdes som ersättning för den skada konungen och riket derigenom lidit. Efter en temligen egendomlig process fann riksrådet, den 8 Nov. s. å., den anklagade skyldig och tilldömde konungen alla hans egodelar.

Hela denna sak synes vara insvept i ett ogenomträngligt mörker, oaktadt den möda och det skarpsinne, som många ansedda

författare användt på gåtans lösning. Man har å ena sidan sökt bevisa, att Poul Laxmand verkligen var skyldig och i sin död lidit ett rättvist straff; å andra sidan har man ej tvekat att anklaga riksrådet för orättfärdig dom öfver saklös man.

Nu föreliggande aktstycke utgöres af erkebiskop Birgers klagoskrift (daterad d. 13 Oktober 1501) till konung Hans och Danmarks rikets råd mot Poul Laxmand och en annan skånsk adelsman Nils Hack af Heckeberga. Erkebiskopen framhåller hufvudsakligen dessa herrars förbrytelser mot honom och kyrkan. Det som vi redan känna om Poul Laxmands öfvermodiga karakter bekräftas här till fullo; bilden visas oss af ett par skånska adelsmän från näfrättens tider. Det berättas här bland annat, att Laxmand lät sin fogde fara in i en erkebiskopens gård och misshandla bonden och hans hustru ("slaa oc hamblæ bondhæ oc höstræ"), oakadt erkebiskopen sjelf vid tillfället vistades i granngården ("som ieg sielff war nesthæ gardz nerwærendes"). Jag torde en annan gång få tillfälle att meddela ett par urkunder, som närmare skildra särskildt Nils Hacks våldsamma framfart.

Endast i förbigående berör erkebiskopen Poul Laxmands förhållande till konungen, men hans ord synas likväl förtjena mycken uppmärksamhet. Vi se, att väl mer än ett år före Poul Laxmands dråp ett rykte var gängse, att han och flere af det skånska ridderskapet sammansvurit sig ("bwondhz bond") mot konungen. Vi se, att rikshofmästaren sjelf omtalat detta rykte och såsom dess upphofsman misstänkt en så högst betydande personlighet som Lunds erkebiskop. Skriften antyder äfven anledningen till ryktets uppkomst. Poul Laxmand synes hafva stiftat ett gille, "ther han oc flere optaghz haffwde", och dervid gått till väga med en viss hemlighetsfullhet, i det han vägrat erkebiskopen de upplysningar, som denne väl hade både rättighet och skyldighet att kräfva om gillet så väl som om andra andliga brödraskap. Än mer, — om jag rätt fattat den temligen invecklade meningen, — erkebiskopen vågar insinuera, att i det nämnda gillet bedrefves hemliga stämplingar mot konungen ("som the ey mowelskæ aldeles ære oorsaghæ fore"). Han visar dermed, att Poul Laxmand väl icke haft så orätt i att påstå, att erkebiskopen var den "skalck", som sagt på honom, att han "bundit band" mot konungen.

Det är sannolikt, att frågan om Poul Laxmands skuld eller oskuld aldrig kan med säkerhet besvaras. Men så mycket fram-

går emellertid med visshet af föreliggande aktstycke, att beskyllningarna mot Poul Laxmand *icke* äro "avlede af sig selv i Kongens mistänksomme sind". — Man torde dessutom vid Allens behandling af frågan kunna anmärka följande: 1:mo Han synes lägga allt för stor vikt vid de svenska riksrådens förklaringar af 1512 och 1513, "att de ofta hört Sten Sture förklara Poul Laxmand fri från det brott som tillskrefs honom". Många fall visa ju, att man på de tiderna icke var så noga med sina försäkringar. Om den bevisligen dubble förrädaren Erik Eriksson Gyllenstjerna förklara och stadfästa med ed flera ansedda män, "att de icke visste annat än att han hade varit en rätträdig, ärlig och sitt fädernesland trogen man" (Allen I, 275). — 2:do Då Rosenvinge och Molbech åberopa den berömmelse för fromhet och rättfärdighet, som allmänneligen tillägges konung Hans, och deraf draga sina slutsatser med afseende på hans förhållande i Poul Laxmands sak, söker Allen afvisa detta vädjande med bland annat en hänvisning på afrättningen af den oskyldige ränteskrifvaren Anders. Men konungen uppförde sig på helt annat sätt efter denna gerning än efter mordet på Poul Laxmand. Han ångrade bittert att han låtit afrätta Anders, föll i djup melankoli och företog samma år en pilgrimsfärd till Rom, antagligen för att försona sitt brott (Allen I, 220). Deremot upprätthöll han, liksom hans efterträdare, med obeveklig stränghet domen mot Poul Laxmand; oaktadt alla böner återlemnades aldrig under deras regering det ringaste af det konfiskerade godset. Medan därför afrättningen af Anders ränteskrifvare, — liksom hvarje annan i ett hetsigt ögonblick gjord och sedan bittert ångrad gerning, — icke bör anses i väsendtligare mån skada den nämnda berömmelsen för fromhet och rättfärdighet, måste man deremot i mordet på Poul Laxmand, om man håller denne för oskyldig, se en outplånlig fläck på konungens karakter. Man måste då teckna honom som en hård och kallblodig tyrann, som, långt ifrån att visa någon ånger, under elfva långa år icke gjort det ringaste att försona en så svart handling som mordet på en oskyldig man, som derjemte var en af rikets ypperste.

Höygboren förstæ Her hans mz gutz nade danmarekis Sverigis norgis vendis oc gottis koningh hertug i sletzwig holsten stormarn oc i ditmersken greffuæ i oldenborgh oc delmenhorst, min

kære nadigæ herræ. Verdugæ fædræ oc brödræ biscoper prelather, Streng hæ riddere oc godæ mænd danmarckis Rigis raad nw forsamblede i Köpnehaffu, Helser iegh byrgæ aff sammæ nade ærchiebiscop i Lund Ewindeligæ mz wor herræ kære nadigæ herræ ether nadis höymegtughz, oc alles ether verdugheder oc herrædömmæ weel fortæncker hworledes iegh i fire samfeldhæ forlednæ aar Haffwer ladet steffnæt oc tiltaleth min forfadhers ærchibiscops ienss brostrops hwes siel gwd nade, arffuingæ vdi manghæ sagher them oc meg po then hellighæ kirckis wegnæ emellom ære hwilkæ iegh plictugh ær at forfölgæ, oc ey bör at liidhæ ther noghez höyferdh foræ, Tha at effther thij gwd almegtugestæ haffwer soo skicket min leylighz at iegh ickæ soo til pass ær at ieg kan eller nogherledis giidher wæreth eller skickes hooss ether alle vdi thze herremodæ, Haffwer iegh befalet thenne breffwisere lauretz iepssen min scriffwere oc mz thze mit opnæ breff befaler oc biwdher hanum strengeligæ vnder sin troskab lydelsæ oc tjänestæ som han megh po gutz oc s:ti laurentij domkirckis wegnæ plictugh ær oc sagt haffuer, at læsæ thze samme breff ludelighæ fore ether nadis höymectughz oc alles ether herrædömæ, at her laxman haffuer megh till höyfert giort seg stæditz (sic) tiil theres talssmand oc forhindret meg min retth foræ, Oc ther vt ower ydermere sagt meg oppo at haffuæ taghz oc willæ taghæ fran ridderskabet oc kallet megh vqwædhins naffn vntsagt oc feydet oc skemmelighæ tildrækket megh oc giort bond modh meg po mit oc then hellighæ kirckis wersthæ som moolskæ (sic) framdelis ydermere wil forhandeless bland herræ oc förstæ prelather oc gode mænd Hwat heller ieg leffwer eller dör, vildhæ i alle werdis til at wedhæ tilganghen oc tha mercke hwess vlepæ findis, Viill iegh giernæ nw som tilforn altiidh lade meg vnderwiisæ oc handlæ hwar min skyld findis som meg hobes ey findis skall helst forthij iegh altiidh tiilforn för her laxman lagdæ segh moodh megh war hanum tiill wilgæ hwar ieg kwinnæ Serdeles strax effter iegh koræn war bebreffwede hanum i min liifis tiidh et af lunde sædis læn videlicet anderslöff fran mit eghz bord mz laxefiskæ aall oc andhen rente vthen all affgiiffth Oc tesligis vntthæ hanum min biscops tindhæ oc ondelighæ (sic) sagher ower alle hans tjänere Oc ower them han haffwer aff Crownæn vdi mit stigt, ther tiill kirckæ gardhæ oc prestægardhæ flere, skencktæ hanum oc soo fawer hesth oc haffwer wareth hanum oc hans tiill wilgæ oc kerlighz hwar iegh kwindhæ i alle made Hwilket ieg ickæ mottæ nyde til gode, thij han lagde segh oc besynderligæ emod megh ath ieg ickæ kwinnæ fongæ retth ower gregers iepssen som hölt indhæ mz segh ower landgildis daghen mit landgilde aff then tindhæ han fick aff min forfader vdi biergeherret oc ey willæ göre megh eller kircken ther nogher tjänesthæ fore, som andræ giöre effther gode gamblæ setwanæ ther kirckenes læn haff[ue] oc ey willæ taghæ mit breff oppa, ey heller gifuæ megh gienbreff som tilbörligt haffde wareth,

som han dogh nw giort haffwer oc ieg hanum sodan tindhæ ighen vntth haffwer for ethers bön skyll kære nadigæ herræ, Hwes her laxman sagde at han aldrigh giöre skwllæ Oc ydermere ther vtower po helsinborg vdi ether nadis oc gode mæntz fleris nerwærelsæ openbare vntsagde oc feydet megh oc loffuede meg outh at giöre, oc sagde atwillæ ware po mit wersthæ oc argesthæ mz alle the han kwnde tildraghæ mod megh oc minæ, Oc ett vdoeffwer alt sagde oc kerdhæ lydelighæ vdi sammæ ether nadis oc fleris nerwærelsæ at een skalck skwllæ haffwæ sagt po hanum oc fleris aff riddhershabet vdi sconæ at han oc the skwllæ bwndhz bond modh ether nade po ether nadis argesthæ oc drack meg ther oppo een skaall tiill haanlighæ oc forsmædelighæ vdi fendens naffu, oc bad meg giöre retth mz hennæ om iegh wore ther foræ orsaghæ Som iegh oc giordhæ vdi gwtz naffu, æn dogh iegh ickæ haffde formo-det meg so at skwlde bliffwæ tiltalet oc owerfwset ther aff hanum eller noghen, Helst forthij ieg kom tiidh effther ether nadis breff oc scriiffwelse Viill oc han eller nogher thij meg nogher sodan segn vppo han ladher thz lydhæ vdi en scriiff tha will iegh oc sware ther oppo nar tidhen böör segh, Mæn will noghen tale om thz gilde ther han oc flere optaghz haffwde, ther hobes megh ickæ atkwnde deyært (sic) haffwæ forbrwt mz om iegh ther noghz haffwer talet om, forthij iegh ær thes plictugh aff retthæ, at talæ oc wedhæ hwor ther om ær, oc hwes meg tilstandher nederlegghæ, eller grantzskæ oc stadfesthæ sodannæ ny samfwndh for sagher skyldh, Som thessæ nerværendis gode prelather wel besinde kwnde, po thz iegh wülde ickæ ware ther deelafttugh vdi om ther kwndhe nogher mistanckæ kommæ vtaff vdi framtiidhen po gijllens weynæ ænthen ether nade, ether nadis kære förstindhæ eller börn, eller oc megh sielf Som the ey mowelskæ (sic) aldels ære oorsaghæ fore oc ey staar æn deyært bædhre at forsware at giöre noghen forbinding mod megh som ether nadis man oc raad ær oc yppersth prelatt ær vdi righz æn dogh vverdugh ath kalles offther loghen en leem i ether nadis raad, æn thz gwldhæ ether nade sielf oppo Om fleræ sagher kære nadigæ herræ oc werdugæ fædræ oc forfang som meg ær skeett skal findis vdi sandhz at strax effter iegh war koræn til ærchebiscop atware, kom til meg min forfaders brodher hans brotzstrop oc giordhæ een contracth mz megh at ieg skwllæ po min kost oc tæringhæ giöre for:ne min forfaders monedhe dag, oc bebreffuede megh ther foræ ighen alle löss oræ som findis kwnde po slott oc gaardhæ vdi lunde stigt aff min forfaders for-bædringh oc hans arffwingæ kwnde haffwæ noghen rettughz tiill, Hwilket monededag ieg oc soo kostedhæ oc giordhæ, Allige well, for sidhen niels hack aff hickæbierghæ tiill malmö Som han nyess war kommæn mz her laxman nedher fran kalmarn fran ether nade Och vdi fredhæ lande, i ether nadis fraawærelsæ, mæn minæ oc kirckenes tjänere wore hooss ether nade i Swerighæ toghæ weldeligæ mz sinæ metfölghere en gaard mz meghz mit gotz ieg

tiid indfördhæ fran megh vdi malmö Som ieg tha haffde vdi min haffwende wære oc war rettelighæ atkommen Oc holdher hanum æn nw weldeligæ dagz mz magt for megh, meg til skade hoffmod oc forfang, oc æn sidhen platzedhæ (sic) oc deledhæ meg til tinghæ fore lööss öræ po sin oc sinæ arffwingis wegnæ for tagh oc ran modh sodane breffs lydelsæ som forescreffwit staar, oc sagde meg op tjänestæ som han megh po kirckenes wegnæ plictugh ær aff thz lææn han haffwer aff hennæ Oc halp styrecktæ oc fuldbwrde mz her laxman sisth po helsingborgh sodan forfangh oc honhedh megh at giöre som forescreffwit staar oc i mangæ andræ mode haffwer wareth po min skadæ ydermere æn ieg her vdi kan opregnæ som ieg oc tilforn berett haffwer for ether nade oc thessæ gode herrer Item kære nadigæ herræ sammæ tiid i siist po helsingborg toghæ i en feligh dag mellom her laxman oc megh fore ordh oc gernigher at skwllæ stande til xjijj daghæ effther nestæ herræ mode som wordhæ skwllæ vdi kopnehaffn som ær nw, Hwore han haffwer ladhz löbet sin mwnd poo megh fattugæ man vforbröth i samkommæ gestebwd bröllop oc annerstætz thz wed gwd weel han sielff oc mangæ dannæ folk, oc ydermere vdi then sammæ felighæ dagh, loodh sin foghz fare vdi min bondis gaard slaa oc hamblæ bondhæ oc höstræ som ieg sielff war nesthæ gardz nerwærendis, forthij karestæ nadigæ herræ flyær ieg nw til ether nade oc thesse werdugæ prelather strengæ riddere oc gode mænd nerwærendis bedendis nw som ieg haffwer för giort for gwtz oc retwiishedz skyld at meg moo wetherfaris thz skellegt ær tiill mindæ eller rættthæ for then hoffert megh skeett ær aff her laxman oc niels hack oc i andræ sagher som iegh gernæ wil hwer mand giöra, ther megh haffwer til at talæ, Ær thz oc ickæ mwgeligt at meg kan thz hære wedherfaris for theris storæ methielp oc vretttheligh bestandighz the haffwæ aff the som megh oc wille forleggæ (sic) forthij the ickæ kwnde fangæ fran megh oc kirckæn alt thz the willæ haffwæ Som kirckenes oc myn store skade oc forderff kwnnæ ware, Hwes witnæ segn oc dom iegh obebare (sic) wethersigher oc skiwdher her oc hwer stad eentiidh for allð tiidh vdi alle mynæ kirckenes oc kirckætjäneres sagher so lenghæ the findes minæ vwenner so meghz ieg maa mz retthæ, tha siigher protesterer oc formæler iegh hære (sic) oc soo openbare, eentiid annen oc tredie tiidh at iegh sodannæ sagher hoffmodh skade forsmædelsæ oc forfongh will vdi fremtidhen forfölghæ mod thesse for:ne oc andræ mynæ oc kirckenes vwennær for pawens dom oc annenstædz hwar iegh best kan söghæ min retth oc kirckeness bedendis ydmiwgeghæ ether nadis maiestat oc alle thesse gode werdughæ prelather oc gode mænd meg thz ickæ taghæ til misstyckæ Thij iegh moo ey annet her tiill giöra, Ydermere kwndgiör iegh oc openbarer fore ether, at skedhæ thz soo thz gwd forbiwdhæ at minæ vwenner eller nogher aff them wordhæ megh mectugh oc sloghæ megh i hiel eller oc gwd alsommeztugisstæ kaller megh aff thenne wer-

dhen för æn iegh finghæ sodannæ sagher forfulth tiill ændhæ, thaa haffwer ieg giffwit fiscali camere apostolice fuld magth mz breff oc indzeglæ andræ scriffther oc instrumentis po myn, oc min kirckis wegnæ ydermere forfylningh atgiöre vdi thesse sagher mod thesse for:ne oc andre minæ vwenner oc theris arffwingæ om the aff gangæ indhen thz fongher ændhæ, oc op atbæræ skadegiold wedherlagh for alt min oc kirckenes vretth, oc for kosth oc tæringhæ iegh giort haffwer oc skal giöre ther fore her effther Oc etth ower alt ær thz att ieg vndher giffwer oc befaler meg oc myn kirckæ stigt oc alles woræ tiænere mz gotz oc personer, Vndher Rommere kirckis oc wor helligestæ fadhers pawens besker-milsæ ind tiill so lenghæ thesse sagher bliffwæ ændelighæ forfuldhæ, effther thij iegh nw vdi jiii samfeldhæ aar haffwer haftt mynæ sagher fore ether nade oc the gode herrer i danmarckis raad oc dogh enghen ændhæ fonghz po them vden forhindrelsæ som for-screffwet staar, thij wil ieg ickæ öfftheræ ymaghæ ether nade oc the gode herrer mz them &c At i kære nadigæ herræ, Verdugæ fædræ Strengæ riddhere oc gode mænd allæ willæ werdis tiill at draghæ thze alsammen som forescreffuit staar tiil mynde bedher ieg ydmiwgelighæ Tiill witnesbyrd at ieg haffwer befalet thenne breffwiisere at læsæ eller atladhæ læsæ sighæ protestere oc fore-mælæ for ether som forescreffuit staar tha trycker iegh mit ind-zegle poo rygghen aa thze breff Screffuit po s:ti laurentij slott awss Anno dominj mdprimo in profesto s:ti Kalixti pape et martiris.

Original på papper i Riksarkivet. Spår af sigillet.

På baksidan: *Protestatio Domini Archiepiscopi Birgeri contra inimicos eius.*

A. N. HAMMAR.

J. J. Winslows dagbok öfver kriget 1676—79.

II.

1678.

Den 3 Januarij höldt den danske koningen uti Kiöpenhamn een prechtig cavalcade eller caroussell ¹⁾.

Sijst in Octobr. 1677 läth gen. lieut. och vice-gouverneuren, hr Jöran Sperling, uti Malmö arresterade den skånske baron Jöran Krabbe, som af en regimentsquarteerm. Lorentz Basch war anklagad. *Den 16 Januarij 1678* blef han på Malmöes tårg arquebuserat.

In Januar, gaf h:s kongl. m:tt befallning, att alle både prester och bönder, som bodde 3 mijhlar när Landscrona rundt omkring, skulle med gods och fänadt flyttie från deras hus ind under de svenske guarnisoner, hwaruppå rytm. Gustav Anckerspitz gick uth från Knutsthorp *den 17 Januarij* med 70 ryttare och dragoner att exequere omkring Barsebeck alle dhem, som såden h:s k: mts befalling sutit öfwerhörig. Samme dag wahr och gen. major Mehrheim uthgången från Landscrona med 100 hestar att fouragere, uppå huilke rytm. Anckerspitz och hans medfölliare oförmodeligen stödde wid den by Hög, *den 18 Januar.*, och fast ryttmestaren stälte sig til möthvärn, så blef han dock strax afslagen, så att 1 corporal, 10 ryttare, och 11 dragoner blefwe döde på platsen. Af rytteriet blef 1 rytm. Henrich Pedersen, 2 quarterm., 4 corporaler och 25 gemehne fångne. Anckerspitz med nogre salverade sig med flychten. Bemälte Hinrich Pehrsen blef fördt till Köpenhamn, och såsom tilförne han hade rymbt från dhe danske, skulle han warit rättat uthen för Kiöpenhamn, men där han kom

¹⁾ Sen. ad Polyb. Duces magni rebus interdum affectis, hilaritatem de industriâ simulant, ut adversas res adumbratâ abscondant lætitiâ, ne militum animi, si fractam ducis sui mentem videant, et ipsi collabantur.

curis ingentibus æger,
spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.
Virg. de Aenea, lib. 1, v. 208.

til rätterplatzen, begärade han pardon och blef altså fördt uti stockhwsset igen, men samme aftton hasteligen dödh.

På dett snaphanerne i Skåne kunde blifwe dämpade, läth h:s kongl. m:tt genom hr Johann Gyllenstierna och landshöfdingen baron Augustin Leyonschiöldh häraderne, ett efter annat, sammankalle och dhem förmane til deras trohets plicht, samt befalle hålle wacht wid alle store och små passer, på landswägarne, i skogarne och annorstädes, därom h:s k: m:ttts placat, dateradt Halmstad *den 26 Februarij 1678* wijdare förmählte.

Den 17 Martii, emellen kl. 10 och 11 om afttonen, fattade våre post på Möllebacken, nordan för Christianstad, huilket dhe danske uti staden sökte dagen efter, nembl. *den 18 Martii*, med störste macht och starckt canonerande att hindre; men alt sådant var fåfängt, såsom våre alt framgehnt arbetade och anlade därest en skandtze, som seden blef kallat: Mølleskantzan och aldeles tilslutade staden på den norre sijden.

Den 10 April blefwo Owe Ramel, Tottij och Hans Walckendorf uti Malmö in effigie halshugne.

Den 26 April, moth afttonen kl. 6, gick gen. maj. Mehrheim och gen. maj. Ranzow uth af Landsrona med 700 mann och satte sig om morgonen, *den 27 dito*, för Engelholm. Generalerne lätho byen genom en trompetare upfordre; men commendanten Swen Brock begärade 3 dagars dilation; wille elliest fächte så länge han kunde; de danske stodo sunnen för byen, och hade den store åen Roijen för sig, commenderade för den skull strax någre troupper uth, som gingo öfwer Roijen wid Lunterthun, och stormede byen på norre sijden, klocken 10 förmid.; de danske granaderare kastade och handgranater öfwer åen in på den syndre sijden af byen; de andre fyrade skarpt af 3 feltstycken, och emedlertijd wohro andre i wärck och lade en bro, så att dhe efter en lijten fächtning kommo in i byen. öfwer åen; commendanten blef fången i Gudman länsmans hws. Därefter blef byen af dhe danske granaderare satt i brand, och ganske lagd i aske, *den 27 Aprilis*, uthen allene kyrcken och prestegården, samt 3 små hwss, som af en synderlig lycke blefwe frelste från brandh. Uthi byen lågo 130 ryttare och dragouner, som med deres officerare mästedels blefwe ihjelslagne. Ritm. Brock, 1 lieut., 1 sergiant, och 10 gemehne blefwe fångne. Någre af bymännen blefwe och ihjelskutne, ehuruwähl the ingen mothstånd giordhe.

4 Majj kom den danske öfwerste Bass från Landsrona med 100 hestar til Knudstrups herregårdh, men såsom dhe därinne höllo sig stille inne, gick Bass därifrån til Kägeryd, höldt där nogen stund stille uti marchen, imellertijd hans utskickade sammandrefwo alt dett boskap dhe kunde finne, och fast Anckerspitz kom ifrån Knuthsthorp och lurade uti skogen, til dess han såg sin tijd och sköth 2 danske ihjel, och tog 2 till fånge så gick dock Bass til Landsrona med dett han hade fått.

Den 7 Majj, moth aftton, gingo Mehrheim och Ranzow från Landscrona med 6 a 700 hestar och logerade sig, den 8 Majj, för den herregård Borreby. Commendanten von Osten lät sig förluide, att han wille försware sig, så länge han hade en steen, att sittie bakwid och skiute, men där styckerne och mörserne begyndte att dundre, så war dett giordt på ett paar tijmars tijd, fast han i begyndelsen stälte sig nog til wärns. 125 swenske blefwo fångne, 3 ihielskutne. Af de danske blefwe 40 döde och blesserade. 2 jernstycken, som där wohro, blefwe kastade i Löddeåå. Sielfwe herregården blef strax gandske afbrändt, til de bara murarne. Imedlertijd de danske droges med Borreby, blef ett partij danske ryttare commenderade att stå i Alnerups skog, att förhindra, att de icke af ett parthij från Malmö skulle öfverijlas. Dette parthij blef strax warse 7 a 8 wagnar, som kommo från Malmö med ett ljetet convoy, och som desse styrde lijke moth Alnerups skog, stodo de danske stilla uti buskarne, til dess de andra kommo lijka uti händerna på dhem, då dhe förnummo, att dett war en cornets brud från Malmö, som om andra dagen skulle haft bröllop på Borreby.

Den 18 Majj läth den danske gen. commissariatz deputerade, Holger Wind, Christopher Sehested, von Stöcken, och C. Pedersen Lerche, genom ett placat uti Köpenhamn, förbemälte dag daterat, påbiude, att samtl. inbyggerne i Skåne skulle flöttie öfwer til Sieland, etc.; huilcket Sperling i Malmö och öfwerste Carl Hård i Helsingborg genom ett annat bref högeligen förbudo.

4 Junij kom öfwerste Holger Trolle til Ythstad och accordeerade med borgerskapet om 900 dahl. s:mts brandskatt; men där han såg den danske flottan komma moth byen, ömkades han öfwer byen, läth brandskatten blifwe, och marcherade derifrån. Däruppå blef Ythstad af de danske mariner och matroser plundrat 1 dag och 1 natt, nembl. *4 och 5 Junij*.

Den 9 Junij lät Arensdorff genom Duc de Croya plundre Helsingborg stadh.

Den 5 Julij läth von Stöchen åther af Helsingborg uthskrifwe, att indbyggjarne i Skåne skulle flöttie öfwer till Sieland med folch, barn, queek och godtz för säkerhets skull etc. Så och alt höö och säd skulle föras antingen till Helsingborg eller Landscrona, eller och i brand stickas. Däruppå lät Arensdorff grufweligen brände uti Skåne, både köpstäder och herregårdar. Och såsom de 2:ne swenske guarnisoner på Eriksholm och Knutsthorp ännu lågo stille, uti rolighet, blef obr. Bihlenberg med 60 hestar *den 17 Junij* uthskickat från Landscrona att recognoscera fortificationen om Knutsthorp. Han sielf med 3 a 4 andre sprang från hestarne och gingo in uti ladugården, på dett han desto bettere alting kunde bese; dhe swenske skuto med deras 2 stycken, som fastast dhe kunde, intil en af styckkuglorne treffade Bijlenberg, att han blef död på stället. Däruppå blef en dansk rytmestare commenderat

från Landserona, att sättie sig westan för gården med 50 hestar, och fick samme dag en munsterskrifware och 1 poike till fänge.

Den 18 Junij kom gen. adjutant Hög, med 60 ryttare och dragouner commenderat att settie sig östan för Knutsthorp. Hög lät commendanten, capt. Kylander, åtskillige gånger förmane til att upgifwe, men så wille han dock icke, uthen wäntade secours från den swenske läger wid Christianstad. *Den 20 Junij* kom Arensdorff til Knutsthorp och gaf ordre att afbränne ladugården; därmed gick han åth Landserona igen. Samme natt gjorde Hög eftter sin ordre och stack ladugården i brand. *21 Junij* kom Duc de Croya med 300 musketerare, 100 ryttare och dragouner, 6 stycken och 3 fyrmörser til Knutsthorp; samma eftermiddag kl. 4 begyndte de danske att giöre deras batterier, och där kl. war 10 om afttonen, war alting färdig, så att dhe begyndte att bruke deras stycken och mörsser. De belägrade tändte wäl också under, som knappast dhe kunde, både af deras stycken och musquetter, men dett warade intet längre än 4 thijmars tijd; thy *den 22 Junij*, kl. 2 om morgonen, begärade commendanten att accordera, men kunde intet annat erlange, än att han och hans underhafvande måste leggja deras gewehr, och komme uth som krigsfångar. I denne belägring blefwe 8 swenske ihielskutne, och 2 danske blesserade.

Ryttm. Anckerspitz war nogre dagar til för, förän Knutsthorp blef brändt, uthgången med 60 hestar åth Christianstad, men wid Spange-oore i Höör sokn, mötte snaphanerne honom, skuto 1 corporal och 13 gemehne ihiel för honom och togo alt bytet, som han hade med sig, från honom: så han måste retirere sig till Erichsholm, hwarest den danske ryttmestaren Friderich Rantzow från Landserona renconterade honom och skööth 20 af Anckerspitzes ryttere ihiel, rett uthen för Erichsholms port. Men eftter 2 dagar gick Anckerspitz om natten från Erichsholm een annen wäg til Christianstad. Samme dag, som Knutsthorp gick öfwer, spargerade de danske, att willie uti en hast i hoop med Erichsholm, och låto 60 ryttare ståå för bemälte herregård. Men imedlertijd stämplade dhe på Helsingborg; såsom de i samme dagar hade uppsnappat ett bref från h:s kongl. m:tt af Swerige til commendanten uti Helsingborg, i huilcket h:s k: m:tt befallade honom att försware sig mandeligen, om så wohre han blef belägrat, skulle han wärkeligen blifwe secunderat. Dette bref behöllo de danske, och skrefwo ett annet, af dette indhåldh: att darsom commendanten blef attacquerat, då skulle han ickun see till, att han een reputerlig accord kunde bekomma, och därmed salvera sitt folch, efttersom koningen icke kunde förlåte Christianstad, ei heller skillie sin armee att secundere honom etc. Dette bref hade den danske skrifwaren så lijke målat eftter den swenske secreterarens hand, och så just treffat koningens eget nambn, under brefwet, att ingen

däruti kunde desiderere någon thyddel ¹⁾); och till mere bekräftelse wahr brefwet beseglat med koningens eget signete, huilket de danske hade fåt hos gen. auditeur Roth, som förledet år blef fångat wid Landscrona (ut supra) den 19 Majj 1677. Där nu brefwet war färdigt, blef ett danskt parthij uthsändt, att inhämpte probsten M: Rasmus i Kropp til Landscrona; och dagen eftter ytter en dansk kongsfogde med brefwet til probstens hustru, att hon dett till Helsingborg skulle förskaffe, och där hon dett icke wille giöre, eller hon dett allerringaste lät sig merckie, hwar brefwet war kommit ifrån, skulle hennes mann sättias uti ett hårdt fångelse, och hon reht blifwe uthplundrat och gården afbrändt. Den enfaldige quinne af fruktan, och att kunna få sin mann löös, lätt en dreng gå åstad med brefwet till Helsingborg, *den 23 Junij*. Men strax dagen eftter, nembl. *den 24 Junij*, kom dett danske fothfolk med stycken och mörser för Helsingborg, och begyndte strax att arbethe om natten. *Den 26 Junij* bröth resten af de danske up från Landscrona, och satte sig wid Råå, så att dhe hade Helsingborg för sig til attacquere, och Landscrona baak sig til retirade, om den swenske armeen wille komme att secundera Helsingborg. Samme dag begyndte de danske att canonere och kaste bomber och granater in på slottet. Commandanten, öfwerstl. Carl Hårdh läth sig wäl i förstningen ansee att willie till dett ytterste defendere sig, men som de danske continuerade natt och dag med granater och bomber, och där omsider kom eeld i noget kruth, som war spildt på jorden, huilket lopp sedan till nogre granater, så de sprungo i stycken och gjorde nogen skade på folcket, så begyndte commandanten parlamentera, *den 27 Junij*, kl. 10 om afttonen, och gaf slottet up för feltmar. Gustav Wilhelm, friherre af Wedel, och Duc de Croya. I denne belägring blefwe wid pass 70 swenske, och 80 danske, döde. Däriblant war major Jäger, capt. Bülow, och 1 lieut., föruthen de blesserade.

Den 28 Junij, kl. 9 förmid., marcherade guarnisonen uth af Helsingborgs slott, och *den 30 Junij* wid Skarhult mötte dhe h:s k: m:tt, som med 7 a 8000 mann kom anmarcherande att secundera Helsingborg. Öfwerste Hård blef strax tagen i arrest. H:s kongl. m:tt stutzade altså wid Skarhult ett par dagar, intil den guarnison på Erichsholm, genom en convoy, blef afhämptat, där eftter wende h:s k: m:tt sig til Christianstad igen.

Den 5 Junij, om morgonen i dagningen, begyndte dhe danske i Christianstad heftigt att canonera uppå hr öfwerste Carl Gustaf Skyttes regimente dragouner, som dagen tilförn wahr commenderadt inn att stå på Lille ö, continuerade med sådant starckt skiutande til kl. 9 förm., gjorde dock ingen synnerlig skade, uthen på någre hestar, som blefwe förderfwade.

Emillen *den 10 och 11 Junij*, så och *den 14 Junij*, kl. 3 eft-

¹⁾ Conf. Sax. Gramm, lib. 14, p. 299.

term., gjorde dhe danske uthur Christianstad uthfall af Norre Porth, på Mölleskantzan, men blefwe strax igen inkiörde.

Emillen *den 18 och 19 Junij* läth h:s k: m:tt ett wärck upkaste Norden för Christianstad, wid watnet, innan för Mölleskandtzen, och skiödtes då mycket uthur staden i dagningen, men gjorde fögo skade.

21 Junij fattade wåre posto på Beekholmen wid Christianstad, rett i dagningen, och blefwo då uti en hefttig rencontre, som medh dhe danske af Christianstad blef hållen, slagne 2:ne capitainer af wåre, nembl. Fersen och Lode, af huilke den förste strax blef dödh på stället, den andre noget därefter af sin blessure dödh.

Men den danske armee logerade sig för Helsingborg och begyndte reparere de förskudtne wallar på slottet, intil de trouppar, som wohro i wänten ifrån Tyskland, kunde ankomma. Imedlertijd blef delibererat om Christianstad, och fast alle slutade, att man skulle secundere staden, så berättas dock, att gen. Arensdorff, som uti denne campagnen commenderade armeen, rådde, man skulle nu försware Helsingborg, conservere armeen, och låte Christianstad gå sin gång, (fast han tilförn hade rådt dess contrarium; nembl. att conservere Christianstad och låte Helsingborg gå sin kohs). Men den danske koningen fölgde de andres råd, och slutade att hielpe det nödlidande Christianstad; marcherade altså, efter Arensdorffs råd, om Möllerödh, och icke om Gethinge, Hörby, Westre Wram, att dhe uti Malmö icke skulle förhindre proviantets tilførsel från Landscrona, som skulle följje armeen.

Den 15 Julij bröth den danske koningen up från Helsingborg med en armee a 12,000 mann, och satte sig samme afton wid Ekebro, och sedan, *den 16 dito*, öfver den stora åen Roijen, satte sig samme afton wid Hölstorp och Åby; *den 17 dito* marcherade han til Thorup, och *den 18 dito* til Möllerödh (hwarifrån den swenske garnisonen, wid den danske armees annalkande, wår afmarcherat til h:s k: m:ttts läger för Christianstad, låtandes 3 stycken stå efter sig). Wid Möllerödh läth den danske koningen sin armee hwijle intil *den 21 Julij*, då han bröth up och marcherade till Önestad, 1 mijhl från Christianstad. Gen. maj. Mehrheim gick samme dag med ett danskt parthij uth från Önestad, att recognoscere moth Christianstad: een fjerding wäg derifrån fandt Mehrheim en hög backe, som kallas Klackebacken, wid en gårdh, som kallas Klackegården, strax wid landsvägen. På denne Klackebacken wille alle danske generaler, att där strax samme afton skulle upkastas en schandtza, och läggias stycken på, men gen. Arensdorff sade, att dhe skulle töfwe til om morgonen, på dett dhe om natten icke skulle öfverfallas af de swenske, hwarföre Arensdorff gaf ordre, att de som hade fattat stånd på bemälte Klackebacken, skulle oförtöfwat komma til lägret igen. Så snart de danske woro gångne af backen, gick ett swenskt parthij dijth up igen, och begyndte strax att arbete af lijf och macht. Om

morgonen, då de danske kommo igen, fingo de see de swenske skantzende så ijfrigt, att jorden flög i wädret, kunde altså den danske armee, som ändtligen skulle förbij Klackebacken, om de skulle undsättie Christianstad, intet sitt dessein därutinnan fulborde, förmedelst de swenske stycken, som då stodo på backen. Den wägen om Swenstorp och Ijsgrannethorp blef och de danske af-rådih, såsom den war trång och ond, att artiglieriet intet kunde gå åth den wägen.

Imedlertijd läth koningen af Danmark sin admiral Nils Jul med flotten gå up moth Åhws, att giöre de swenske en diversion för Christianstad.

Förän den danske flotten denne sommar gick uth i siöen, fick den hollandske gen. amiral, grefwe Cornelius Tromp afskeed från Danmark, såsom han wille hafwa alt hollandskt folck och officerare på den danske flottan, huilket koningen af Danmark icke wille tillåta.

Den 25 Junij, kommo 2:ne danske kapare för Ronneby, och injagade ett af wåre skeep, Baner, som skulle gått åth Calmar.

28 dito, om fredagen, emillen 9 och 10 förm., kommo dhe danske igen, och med deras skeep och stycken samma skeep attacquerade, så wåre måste sielfwe sättie eeld på dett, och gå från dett. Samme tijdh stego någre af fiendens folch i land, och stucko eeld på tullboden wid stranden för Ronneby, och om afttonen sende ett bref inn i staden, om brandskatt.

Den 19 Julij kommo dhe igen, och på reddan för Ronneby togo af ett hollandskt skeep noget malt och nogre faath pott-aske; så och borttogo med sig een annen lijten farkäst.

Den 22 Julij kommo dhe igen, hafwande med sig 5 örlog-skeep, och på strömmen togo een ny skuthe bort.

Den 19 Julij satte adm. Jul med flotten under Hanö, och *den 20 dito* kastade han nogre 100 mann, under obr. Stuard, uti land på Land-öo, som ligger uth för Liungby, nordan för Christianstad, hwarest bemälte Stuard strax begyndte att förschantza sig. Där nu h:s kongl. m:tt förnam, den danska flottan wahr så när under Christianstad, commenderade h:s k: m:tt gen. maj. Axel Wachtmestare med någre hestar, att skohle gifwe acht på de danskes företagande. Där Wachtmestare såg de danske alt woro uti land, chargerade han dhem så lyckeligen, att af de danske blefwe 1 capt. och 100 gemehne slagne på platzen, 2 lieutnanter fångne. Stuard med dhe öfrige gick till skeep igen.

Den 25 Julij fick admiral Jul ordre af den danske koningen, åther att giöre landgång, huilket ochså skedde, men Stuard war åther olyckelig och kunde intet uthrette.

Imedlertijd läth Jul ett annat parthij gå emoth Mörums broo i Blekinge, huilke afbrende broen, *den 21 Julij*. Dhe swenske mötte och där, så att där blefwe 5 a 6 af de danske på platzen, och 1 lieut. quetzet och sedan död. *Den 27 Julij* landade Stuard

med 8 a 900 mann en god fierding wäg ifrån Carlshamn, uti Blekinge, med ordre att afbrände dett, förthy den swenske armee för Christianstad hade sin mäste tilförsel därifrån. *Den 28 Julij*, kl. 9 förm., kom han uthen någon mothstånd i staden, och lät några hws ansticke. Een fendrich, som han til borgerskapet inskikat, blef där så länge, att hr Johan Gyllenstierna, som med ett starkt parthij stod där i nägden wid Asarum, tilijke med öfwerstl. öfwer dragounerne, Peter Vemholtz, låtho sig see nordan för staden, hwarföre Stuard retirerade sig till flottan, och hwad för danske som funnos i staden, blefwe af de swenske ihielskutne. Ett musketskått från staden wille Wemholtz hugge de danske inn uti baaktrouppen, men den danske major Gersdorff och capt. Ratlow, som förde baaktrouppen, repousserade honom. Wemholtz blef ille med kruth skuten i sitt ansichte, men kom sig doch igen; dässuthen blef och öfwerstl. baron Wreden, som nyhligen från Calmar nederkommen wahr, döds skuten. Imedlertijd denne charmützel skedde tog obr. Stuard, obr. lieut. Lewitzow, major Herbst, och sedan alle dhe andre flychten, lätandes Gersdorff och Ratlow uti klämman, som uti denne confusion blefwe med 100 mann förwillade i skogen, och sedan af dhe swenske uppsökte. Gersdorff miste i denne action 5 a 6 mann, och marcherade sedan forth moth skepen, och efter 3:die attacquen, som han uthstått, ändtligen kom lyckeligen til båtharne och ward intagen.

Öfwer denne action blef sedan hållit en långwarig krigsrett på den danske flottan, uti huilken obr. Stuard och maj. Herbst blefwe dömde från deras tjänst, och sedan i koningens nådh och onåd. Lewitzow blef benådat, möjeligit i henseende til hans broder, gen. maj. Lewitzow. Capt. lieut. von Hartman blef giordt til en skielm och förwijsd. Capt. lieut. Henrich Jörgensen (som icke hade wehlat intage några flychtige soldater, som wadade uth til deras hals, och däröfwer ömkeligen omkommo) måste med sin guldring på fingern springe 3 gånger från råen, fick sedan af hwar officerare 9 slag på hans gatt för masten, däreffter blef han satt på Bremerholm, att skulle gå där 3 åhr uti järn, men blef däreffter nogen tijd benådat, och kom lös.

Emillen *den 30 och 31 Julij* blef den gamle Ollof Nilsson fiskiare, som af Christianstad war utkommen med kuuskap til den danske armeen, och 3 dagar tilförn war blefwen af våre fången, stäglat wid enden af Långebro, wid dhe store stenarne, på höggra handen af wägen, när mann reser in åth staden.

Den store landsbyen Ferlöf tillijke med herregården Araslöf afbrändt *den 31 Julij*.

De danske partijer från lägret wid Önestad förorsakade imedlertijd uti den swenske läger tämlig mangel både på proviant och fourage. I Christianstad, som nu på 12 månaders tijd hade warit inneslutit, wahr och en stor dyr tijd: 1 sk hestekött kostade 8 sk., 1 stuuth kostade 130 rixdaler, 1 koo 120 dahler smt., 1 pund smör

skulle afbränne nogre herregårdar, uthen och otahlige mycken sädh och höö, som dett stod på marcken; föruthen osäjelig många oxar och koor, som Arensdorffs egne skytter och andre maroderare togo bort och drifwo til Landscrona och Helsingborg. Men uti denne hans störste grymhet, som han sådant ochristeligt brännande och skändande föröfwade, fick han ordre från sin koning att föfoge sig strax till Kiöpenhamn; reeste för den skuld *den 11 Augusti* från armeen. Men då han til Köpenhamn kom, blef honom een kongl. arrest ankyndigat, att blifwe uti sin gård uti Köpenhamn. Han blef sedan afsatt från sin höge charge och andre beställingar och befalt att blifwe uthe på hans godtz på landet, och icke måtte komme til Köpenhamn. I Arensdorffs ställe blef commendoet öfver armeen anförtrödt gen. lieut. Wedel, och han noget därefter giordt til feltm. lieut.

Imedlertijd den danske armeen stod wid Häretzwads Clöster, blef ryttm. Johan Rantzow under koningens gardie uthcommenderat från Rosendahl, hwarest den danske koningens gardie då stod, med 60 hestar att recognoscere uppe i Biäre häradh efter ett suenskt parthij, som dagen tilförn hade warit neder moth Qwidinge bro. I Biäre häradh fick Rantzow kundskap om dette samme parthij, att dett wahr gånget den vägen up moth Båthstadh, och att dett wahr allenast 60 mann starkt (där det dock war 140 mann starkt, under ryttm. Jess Wising samt en hoop andre captainer och officerare). Hwarföre ryttm. Rantzow tog de 16 snaphaner med sig, som gäfwö honom kundskap härom, och i en hast öfverrumplade dhe swenske, som dhe på thorget i Båthstad höllo sig lustige med 2 a 3 tunnor öll, och brachte dhem för den skull strax i confusion, så att 51 blefwe döde på platzen och 26 fångue. Ryttm. Jäss Wising, som förde parthijet, undkom med 24 mann, de andre, så många som kunde undkomme, lupö til fooths uthur staden och förstucko dhem uti säden på marken, till om andre dagen ryttm. Jäss Wising kom igen, då dhe som hade förgömt sig, kommo igen fram.

Den 12 Augusti bröth gen. lieut. Wedel up med den danske armeen från Häretzwads Clöster och satte sig emillen Sönderslöf och Qwidinge. *15 Augusti* gick Wedel från Qwidinge och satte sig wid Ekebro, hwarest han blef ståendes i någre dagar, intil han fick kundskap, att h:s k: m:tt af Swerige marcherade från Christianstad needh moth Gethinge.

Där koningen af Danmark reste från armeen widh Önnestad til Kiöpenhamn, gaf han ordre, att Helsingborgs by skulle fortifieras dett beste mögligt wahr, på dett Helsingborg och Landscrona kunde uti den tilstundande winter ware så faste, att ett starckt cavallerie kunde läggias i dhem. Till den ende begyndte icke allenast garnisonen att arbetha, uthan och blef beordrat, att 500 Siälandske bönder skulle hwar 8:de dag komme dijth och aflöse hwar andre.

3 rixdahler. Störste dehlen af alle hestarne wohro nu redan up-
 äthne; likvist höldt guarnisonen sig ståndhafttig, och ingen lätt
 sig merckie med olofligt, uthen obr. l. Prehu, som sedan uti Lands-
 corona därföre hånligen blef casserat. Hwar morgon gåfwo dhe
 belägrade uti Christianstad deras lösen: 3 stycken, att de andre
 danske uti lägret wid Önestad kunde dett höre. Men där konin-
 gen af Danmark hade genom ett hemligt bref beordrat gouver-
 neuren där uti staden att sökie accord, reste han åth Köpenhamn,
 hwaruppå gouverneuren strax sådant felt. m. Ascheberg notifice-
 rade. *Den 1 Augusti* begyndte dhe i Christianstad tractera
 om accord, och blefwe, *4 Augusti*, accordspunterne slutne, emillen
 Beekholms schantzen och staden; på h:s k: m:ttts wägnar under-
 skrefwo feltn. Ascheberg, Axel Wachtmeister, Axel Rålamb; på
 de danskes sijde Carl Hendrich von der Osten, gen. maj. och gou-
 vern., Andreas Fuchs, obr., Georg Christoffer von Putkamer. Och
 blef därpå södre porth strax samme dag af de danske inrymbd.

Den 5 Augusti 1678, kl. 6 om morgonen, uthmarcherade den
 danske guarnison af Christianstad, wid pass 1300 mann stark, och
 blef til Helsingborg convoyerat.

Imedlertijd den danske armee stod wid Önestad, angrepo snap-
 hanerne Höningerums schantze uti Osby sokn. togo fendrichen,
 som där låg, med 30 ryttare och dragouner, fången och fördhe
 honom fången til dhe danske. Hwarföre att han icke blef i ret-
 ter tijd undsatt, länsmanen mehmas hafwa skull, som icke tillbör-
 ligen gaf soknerne bud att komme och giöre snaphanerne mothständh.

Efterråth Christianstad, *den 5 Augusti*, wahr öfvergångit,
 bröth gen. Arensdorff med den danske armeen från Önnestad *den*
6 Augusti, satte sig samme dag wid Möllerödth.

Våre föllo inn uti dhe danskes bagage och eftertrop, men
 blefwo af Mehrheim, som den dagen förde dett danske arrieregarde,
 repouserade, så att 30 mann blefwo på platsen och ryttm. Grij-
 penstehn med 8 a 10 andre blef fången. *Den 7 Augusti* af-
 brände Arensdorff Möllerödth och Hofdala herregårdar. Gick samme
 dag därifrån och logerade sig *den 8 Augusti* widh Häretzwads
 Clöster. Därifrån uthcommanderade han åthskillige parthijer, som
 afbrände desse herregårdar: Knutstorp, Erichsholm, Rönneholm,
 Heckeberga, item staden Lundh, som *den 11 Augusti* af gen. maj.
 Bülaws och gen. adjut. Sibrands underhafwande parthij blef an-
 stucken och till en stor dehl i aske lagd¹⁾. Och war domkyrken
 i högste fahre, såsom elden redan i spjiren på dett södre kyrckio-
 thorn hade fattat, men blef doch genom Guds nådh och fljigtigt
 arbethande ändtligen dämpat och släckt.

Han läth ochså afbränna den litzle köpstaden Laholm och
 gaf ordre til snaphanerne, att dhe söder på landet icke allene

¹⁾ Uti denne branden blefwo afbrände och nederbrutne: Geistl. gårdar
 27 $\frac{1}{2}$, Borgerskapets 135 $\frac{3}{4}$, summa 163 $\frac{1}{4}$, behåldne: Geistl. gårdar 15 $\frac{1}{2}$
 Borgerskapets 125 $\frac{1}{4}$, summa 140 $\frac{3}{4}$.

Den 4 Maj blefve för Århws i Jutland munstrade 4 regimenter till hest under obr. Swahnwedel, obr. Bibow, obr. Styrck och obr. Golst, noch 4 regimenter til foht under obr. lieutenant. Schultz, obr. Meldrom, obr. Ellenberg och obr. Schulenburg. Öfver desse trouppar war gen. lieutenant. Giese, gen. maj. Lewitzow och gen. maj. Schack, och med desse 8 regimenter skulle den nordiske armee förstärckas, til att belägre den mächtige fästningen Bahus i Norge.

Den 8 Maj gingo desse regimenter til segls från Jutland moth Norge, men där de nu woro kombne under de Nordske skiär, då blefve de af mothwind och en flygande storm drefne tilbakars igen och kommo under Helsingöhr *den 14 Maj*. Uti denne förfärdelige storm leed rytteriet stor skade på deras hestar, som blefve döde och kastade öfwer bord; och wahr nesten att dett ganske cavallerij, både folch och hestar hade förgåt, thy nesten alle hestarne sleede sig löse, så att den ene trampade den andre ihjel; och stormen war så stor, att masterne gingo i tw och tillijke med seglen öfwer bord uth i siöen. Der koningen af Danmark fick kunskap om desse regiments ankomst uti sundet, reste han nedr til Helsingöhr, att skynde och drifve på, att de uti hast kunde blifve reparerade igen. *Den 21 Maj* gingo dhe åter til segls från Helsingöhr och kommo til Marstrand i Norge *den 23 dito*. Samme dag lättade de ancker igen och gingo till den herregårdh Buldbringe, hwarest folcket blef uthskepet och gick sedan därifrån till Hijsingen. Från Köpenhamn kommo och til Marstrand många grofwe stycken, fyrmörser och en otrolig quantitet af bomber, stinckpottor, granater och granate säckar, samt 400 fyrvärckare, constapler och handlangare.

Den 20 Maj, om morgonen, låto några nordske fiendtlige troupper sig see på Inland, gehnt öfwer för Bahws; med desse troupper folgte generalitetet, att besee platzarne, huruledes armeen kunde posteras. Emoth afttonen, så och *den 21 och 22 dito*, kommo alt flere trouppar anmarcherande och logerade sig baak dett berget Fontin. *Den 23 Maj* begyndte dhe uti nästa skogen att giöre fachiner och schandtz-kårgar. *Den 24 Maj* gingo de nordske in på Hijsingen. På dhenne öö Hijsingen, som är 4 mijlar lång, stodo 2000 swenskar, huilke emoth de nordskes ankomst retirerade sig uti störste hast öfwer elfwen in på swenske sijden, förlåtho ochså den schandtzan Kelenberg, som låg på Hijsingen och war försynt med 6 jernstycken, och uti denne deras hastige retraite blefve några, inn moth 100 mann, drucknade uti elfwen. Om natten emillen *den 27 och 28 Maj* gjorde dhe nordske 3 espaulements på Fontin och lupu een linie af från Mülle- eller Quarnberget intil dett andre store berg, på det dhe uthen fahre af stycken af Bahws kunde hafwe communication emillen deres wärck. Dhe swenske canonerade starkt af Bahws och kastade ijdelig stehn af deres mörser, som stodo wid Högbro, innen för fästningen. *Den 29 dito* gingo de swenske af Hijsingen öfwer til deres störste hoop på Inland, som ligger på den andre sijden af Bahws. Gijse, Lewitzow och Schack satte sig samme dagen på Hijsingen med deras underhafwande 8 danske regimenter och begyndte strax att arbethe.

Den 30, 31 Maj och *1 Junij* continuerade dhe nordske att giöre deras batterier och bedäckningar på Fontin, oanseet dhe belägrade starkt canonerade. *Den 2 Junij* kom in på slottet 7 tyske öfwerlöpare af den danske drotningens lijf regimente. Öfwerstlieut. Carl Gustaf Frölich¹⁾ war commandant på Bahws, men där hs kongl. mtt fick kunskap, att ståthållaren Gyldenlöfwe

¹⁾ Denne öfwerstl. Carl Gustaf Frölich blef sedan gen. maj. och landshöfving uti Gäfne, hade en son Hans Christof. Frölich benämnd, som emillen den 8 och 9 April 1698 post commissum furtum in arario Regio geval. ex arresto aufugit.

wille attackuere den fästningen, beordrade h:s k: m:tt baronen, öfwersten Friderich von Börstel att gå til Bahws och ware öfwer-commandant i fästningen.

Den 3 Junij kom Börstel in på Bahws och tog strax icke allene en mundtlig eed af guarnisonen, uthan och läth både officerare och gemehne reversera sig skriftligen, att de icke wille täncke på nogen capitulation, uthen afwachte extremiteten. Samme afton giordhe fienden ett batterie på Hijsingen och ett annat på Inland under dett bärg Wågehals, på dett de kunde förmene de belägrade correspondence öfwer elfwen från Sweriges sijda, så att de swenske seden med stor beswärlighet och fahre kommo inn och uth från fästningen. Dhe belägrade continuerade starekt uti deres arbethe att förfärdiga deras batterier både på Hijsingen och Inland. *Den 4 Junij*, moth middagen, öppnade de alle embrassurer och sende en trompetare til Högbro att upfdre fästningen, huilken strax blef afwijst, hwaruppå dhe belägrande begyndte att canonere emoth aftonen af alle deres batterier intil kl. 12 om natten och kastade 60 store bomber inn, hwaraf dett ene bakarehws blef ruinerat och nogre artiglerie betiänte döde och blesserade. De belägrade swarade skarpt igen och blefwe dhem andre intet skyldige. *Den 5 Junij* begyndte dhe belägrande uti dagningen att speele grufweligen med stycken, continuerade dett dagen igenom intill uth på natten, inkastade 143 store granater och gjorde 5 steenkast, hwaraf den störste dehlen af hwsen uti fästningen blefwe i grund ruinerade och många folck döde och quetzte. *Den 6 Junij* canonerade dhe belägrande mycket skarpt på dhe bastioner, nembl. Öfwerste Platten, Underste Platten, Larmposten och Zwingelen, kastade 132 bomber och förgiftige stinckpotter inn och giordhe 8 steenkast. *Den 7 och 8 Junij* wahr en hijskelig canonerande och inkastning af bomber, fyrr kugler, stehn och stinckpotter, huilke icke allenest i grund ruinerade alle hwsen uti heele slottet undantagandes kyrcken allene, uthan ochså afbrände watn-quarnen, corps de gardie och palissaderne omkring Zwingelen. Dhe belägrande förde ochså en linie baak från Fontin och fram emoth Högbro, hwarest dhe begyndte att anläggie ett batterie. De belägrade fyrade starekt från Högbro med stycken och musquetter och gjorde de nordske en tämelig skade och förhinder uti deras arbete. *Den 9 och 10 Junij* arbetade de nordske af all macht lijke emoth Högbro, continuerade och uti deras sädwanlige canonerande och att inkaste bomber, steen, stinckpotter och tranchementskuglor, hwaraf batterierne leodo stor skade och någre folch blefwe slagne. *Den 11 Junij* fingo de nordske deras batterier färdige emoth Högbro och förde en linie lijke intil Högbro, oanseet de belägrade brukade skarpt deras stycken och musquetter och kastade många stenar af deras mörser; de belägrande canonerade förskreckeligen, kastade bomber och stenar den ganske dagen igenom intil uth på natten. Ståthållaren Gyldenlöfwe anwende sin högste flijth til att betage de belägrade all correspondence från den swenska sijden, men förmedelst elfwen kunde det ej hindras, att de swenske invånare om natten sende ijdelig secours och kundskap til båthar öfwer elfwen til Bahws. Och som guarnisonen uti Bahws blef förmedelst denne vigoureuse attaque tämmeligen forsvagat, så är den förste gången blefwet secunderat med friskt folch om natten emillen *den 11 och 12 Junij*, då capt. Johann Gunnarsson och capt. Bäfwerfelt kommo med 100 gemehne, och behörige officerare lyckeligen in på Bahws uthen nogen mans förlust midt igenom fiendens store eeld af stycken och musqueter. *Den 12 Junij*, om dagen och natten igenom, blef continuerligen kastat bomber, steen och tranchementskuglor. *Den 13 dito* öppnade de belägrande deras embrassurer på dett nya batteriet wid Högbro, begyndte strax att beskiute den länge linien öfwer Wächtagången; men som den faste muur fant däraf lijten afbreck, så

wende de deras stycken moth Larmposten och gjorde där tämmelig skade. Dhe continuerade den ganske natt att canonera af alla deras batterier och hwilade intet med bomber, trenchementskuglor och stenkast, hwaraf batterierne och wärcken på fästningen leedo stor skade. *Den 14 dito*, om morgonen bit-tijde, lade de en flytebro öfwer watnet wid Högbro och logerade sig dicht intil slottet, ehuruwäl de belägrade gjorde tapper mothständh. Den ganske dag och uth på natten continuerade dhe belägrande med deras stycken att förwidjde den breche, som dhe hade fåått på Larmposten, dhe inkastade 46 trenchementskuglor, många bomber och stenar, afbrände ochså den litzle staden Kongelf, som wahr öpen och låg uthan för Bahws slott. *Den 15 Junij* woro dhe mycket stille och kastade allenast 19 bomber, nogre fyrkuglor och stenar. *Den 16 dito* skuto de man ljtet med stycken, men kastade däremoth 135 bomber och 7 fyrkuglor och margfallige stenar, hwaraf kyrcken blef i grund kastat öfwer ende och en stor deel af wärcken och batterierne uti fästningen ganske ruinerade. Emoth afttonen begyndte de hastigt att canonere, continue-rade den ganske natt och kastade 65 bomber, nogre trenchementskuglor, stenar och 4 granate-kårgar (säckar) (uthi hwarthere kårgen (säcken) woro 13 handgra-nater). Imedlertijd gingo de med deras linier på den högre och wentre han-den lijke intill Långe broon och elliest förstärckte deras förre arbete. *Den 17 Junij* canonerade fienden mann ljtet och kastade 5 granate-kårgar (eller säckar) inn; den ganske natt däreflter canonerade de grufweligen, kastade många bomber, trenchementskuglor, stenar och 13 granate-säckar inn, och imedlertijd avancerade med deras approcher, oanseet dhe belägrade både ca-nonerade och uthkastade stenar, att förhindre dem uti deras arbete. *Den 18 Junij* wahr alting stille intil middagen, men om eftermiddagen och den ganske natt igenom brukade fienden sine stycken och musquetter sampt mör-ser mycket fljigt, pousserade deras arbete med stor vigueur och lade en broo öfwer den lille åå wid Långebroon. Samme natt kom capt. Flygare inn på slottet med 100 mann och behörige officerare. De nordske skuto wähl starckt på dhem, men dhe kommo doch lyckeligen igenom. *Den 19 dito* canonerade fienden allenast ljtet, kastade man 10 bomber, 1 fyrkugle, 2 gra-nate-säckar inn och gjorde 5 stenkast. Öfwerstlieut. Edingthon, som uti den Stettinske belägring, Anno 1677, sig synnerligen hade distinguerat, blef af h:s kongl. m:tt beordrat att skole gåå från den swenske lägr wid Christianstad till att assistera Börstel och Frölich på Bahws, men under wägen hade han den olycken, att den högre armen blef honom med en stycke kugel afskuten, så han döde 2 dagar däreflter, *den 21 Junij*. Edingthons tjänare blef och samme natt ihielskuten och båthen skuten i sänck, så att dett fleeste manskap drunck-nade. *Den 20 Junij* brukade de nordske allenast deras mörser om förmidda-gen, men om eftermiddagen spelade deras stycken och mörser mycket starckt af alle batterier. Om natten kastade dhe af 4 trää-mörser en stor myckenhet handgranater, som gjorde stor skade på folchet uti fästningen, hwariblant war lieut. Tarmo (blef af sin blessur död, *den 21 Junij*). Imedlertijd gingo de fort uti deras arbete och mycket uthwidgade begge deras linier, den ene från Långebroo emoth den bastion Platten, och den andre emoth kyrckiohörnets bastion. *Den 21 Junij* continuerade fienden med canonerande och inkastande af mörserne, och elliest arbethade de fort. *Den 22 Junij* gjorde de belägrade ett uthfall med 40 mann under capt. Johann Gunnarsson och Fredrik Sverin, huilke hade tämeligen god framgång och kommo wäl inn igen. De nordske brukade stedse deras stycken och mörser, besynnerligen om natten, då dhe kastade 141 stora bomber, förutan många stenar, inn. *Den 23 Junij* war alting stilla intil middagen, men om natten tände de under igen, både med

stycken och mörser. Där ståthållaren Gyllenlöfwe såg att postbåthen nestan hwar natt gick inn och uth i Bahws, midt igenom dhe nordskes eeld och kuglor, gjorde han icke allenast ett stort logement nedan wid elfwen, wid Oxehagen, uthan han lade och en skutha med 50 mann uthi, midt uti elfwen. Dhe belägrade skuto strax skutan i sänck, så att någre af folcken drucknade. Dhe belägrande reparerade deras arbete, som dagen tilförn tämligen war blefwet ruinerat. Om natten kastade de 71 store bomber inn och många stenar, de drogo också en linie lijke moth Skarpenort och leedo där nogen skade af dhe belägrades uthanwachter, som chargerade arbetharne. *Den 24 Junij* förstärckte fienden deras arbete och kastade allenast 16 bomber inn. Om natten kom postbåthen, hwarpå blef skuten 1 corporal och 2 gemehne; de andre, som woro på båthen, blefwe salverade af dhe belägrades uthanwachter, som gjorde en dapper charge. *Den 25 Junij* war alting stilla, de belägrande gjorde intet annat än förstärckte deras förre arbete; och som parapetterne och alla defensionswärcken woro ganske nederskutne af Zwingelen, så föllo 500 nordske vigoureusement an på samme Zwingel om natten, men de blefwe repouserade och efterlembnade sig in moth 200 döde. Af dhe belägrade blefwe lieut. Bergman och 12 gemehne döde. Capt. Johan Gunnarsson, fändrich Mårten Mårtensson och 15 gemehne blefwe hårdt quetzade. *Den 26 Junij* gingo dhe belägrande fort med deras arbete; däremoth reparerade de belägrade deras ruinerade wärck, så wijde som dhe kunde. *Den 27 dito*, moth middagen, trängde 200 nordske, med werjan i handen, sig in genom breschen på Zwingelen, men måste retirere sig. Dhe continuerade den dagen, så wäl som efterfölliande, med stort ifwer deras förra arbete. *Den 29 dito* woro de mycket stilla på begge sijdor intil middagen, hwarföre öfwercommandanten Börstel sände een fändrich med nogre gemehne uth till gouvornementsshwset, att förnimme fiendens förehafwande. Fändrichen kom wäl tilbakars igen och berättade, att dhe innantill förstärckte deras aprocher. Om eftermiddagen begyndte de nordske starckt att canonere, kaste bomber och steen, hwarmedh dhe gjorde stor skade inne på slottet. Om natten kom mineér captainen Wolfgang med någre minerare och capt. Baltzar Jonsson med 100 musqueterare och behörige officerare lyckeligen inn på Bahws. *Den 30 Junij* avancerade dhe nordske starckt med deras arbete och lupu med en linie emoth den bastion Larmposten. Uti denne stillhet arbetade de belägrade starckt inne uthi fästningen att förbyggia sig. *Den 1 Julij* under faveur af ett mycket starckt canonerande continuerade fienden deras arbete och förde deras linier, den ene till den lincker face af Larmposten, den andra till den lincker face af neder Platten. *Den 2 Julij* begyndte dhe nordske minerare först deras arbete under den starcke gråå muur omkring Bahws, och imedertijd af alle batteriérne ruinerade fienden tämmeligen den lincker sijden af Skarpenordt; och onseet dhe nordske minerare funno hårde klippor inne under slottet, så att dett i förstningen hade ett anseende att ingen mine skulle där kunne rätt fourneras, icke desto mindre så hafwa dhe doch med osäjelige mödo pickat sig inn under muren. *Den 3 och 4 Julij* förwidgade de nordske deras brecher med heftigt canonerande och imedertijd avancerade minerarne, onseet dhe blefwe mycket förhindrade af dhe belägrades granater och stenar. Om natten kom öfwerstlient. baron Mauritius Welling med en quantitet ammunitionssorter inn på Bahws. *Den 5 och 6 dito* arbetade dhe nordske mycket starckt på deras miner och försynade minernas bedäckning med timberwärc och tårf ofwanpå, som stod skack up till muren, på dett dhe kunde innan före uthan fahre för brand af slottet deras arbete fullføre. Dock lijkwähl hafwa dhe belägrade underlåtit 2:ne bomber med strickor (tåg), huilke sloge bedäckningen

ganske från hwar annan, hwaruppå de stucko de nordskes tråwärc an med eld, beek och stormkrantzar, huilket gjorde en mycket stor brand; dhe belägrade kastade stedse träer need på elden och således underhöllo elden uti 12 tijnar. *Den 7 Julij* canonerade de nordske förskreckeligen, under huilken faveur de gjorde deras bedäckning långt starckare och fastare än den wahr tillörn, och elliest avancerade minerarne af all macht. Dhe nordske skuto hwallfwet ganske af badstugu schantzan intil öfwer Platten, dhe continuerade deras linier på högra handen af slottet, hwarigenom correspondencen på Sweriges sijdan nestan blef belagdt, dock likwähl kom capt. Rosback med 80 musqueterare och behörige officerare inn på slottet samme natt, 2 af dem blefwe ihielskutne och 3 quetzte. *Den 8 Julij* avancerade de belägrade merckeligen uti deras arbete, så wäl uti minerne som att förstärcke deras linier. Een nordsk minerare begyndte att binne sig wid den högre face af kyrckiohörnets bastion. Emoth aftonen blef den nordske minerare under den bastion Larmposten på samme måtto som den 6 hujus förhindrat af bomber och eeld, och någre nordske, som wille ledske branden, blefwe ihielskutne. Om natten kom postbåthen igen från den swenske sijdan, huilket där de nordske förnummo, lupo där wid pass 100 mann af aprocherne att attacquera båthen, men den swenske lieut. Swerin, som stod på uthanwacht med 30 mann, chargerade dhe nordske starckt och dhe af Bahws canonerade mycket heftigt, så och den swenske öfwerstlieut. Melchior Hamiltion, som stod wid Skärdahl, på den sijdan af elfwen åth Sweriges sijdan, skööth ochså starckt af någre stycken, som han hade med sig, att båthen kom wähl inn. Lieut. Swerin miste 2 a 3 af sine, som blefwe ihielskutne. De nordske arbetade alt starckt både uti deras miner, så och att förlängie deras linie. *Den 9 Julij* fick ståthållaren Bahws ganske tilslutat och betog dem belägradom all correspondencen, så att ingen kunde sedan den dagen komme antingen uth eller inn på slottet. Samme dag begyndte dhe nordske att stoppa deras miner under Platten och Larmposten, och som dhe belägrade kunde nu ingen relation gifwe från sig om deras tilståndh, ej heller fåå nogen kunskap eller förtröstan från den swenske sijdan om deras förwäntade secours, så hafwer öfwercommendanten Börstel uptäukt dette medhel, att han bandt sine bref på granater och lät så sine mörser kaste både granater och brefwen öfwer elfwen till Skärdahl; huilket de swenske, som där stodo, strax observerade och sökte därföre på dett ruum, som granaten föll, intill dhe funno brefwen, och eftter deras innehåldh gjorde de sedan någre wissa thekn och därmed swarade på alting lijke eftter brefwen, huilket dhe på begge sijdor esomoftast brukade emillen hwar andre. *Den 12 Julij*, som war een af de swenskes store bönedager, blefwe dhe 2 miner ganske färdige att ansticke, hwarföre den nordske armeen rangerade sig uti bataille från Fontin och intill Eekeskogen, dett andre folket uti aprocherne drogo sig och tilbakars, på dett dhe icke skulle bekomme någon skade af steen, när minerne skulle springe. Där kl. war 10 om förm. gåf ståthållaren ett thekn med stycken, och i dett samme blefwe minerne anstuckne. Den minen under Platten giordhe en mycket stor bresche, men den andre under Larmposten war af dhe belägrade contraminerat, hwarföre den slog tilbakars igen och gjorde alle-nast en öpning intil midt uppå muren. Strax däreftter kom en tromslagare in til Zwingelen med en officerare, som på ståthållarens wagnar tilböd dhe belägrade en honorable accord, förän alting skulle med dem komme till extremiteten. Men såsom de belägrade wohro alt försäkrade om deras secours, så nthrettade den nthskickade officeraren intet, nthan gick tilbakars med den beskeed, att dhe wille defendere slottet dett längste dhe kunde. Imedlertijd läth generalitetet sättie sig öfwer medh båthar inn på Tyfweholmen att bese

den store breschen på Platten, och som de där igenom en öfning på muren observerade de afsnitt och starcke förbygningar, som de belägrade hade gjordt inne uti fästningen, så förändrade generalerne deras anslag att wåge en generalstorm. Eftteråth minerne woro sprungne, kastade de nordske 125 store bomber och många stenar inn på slottet, huiiket gjorde en stor skada och ganske ruinerade ett bryggerij. Om natten reparerade dhe nordske dhe aprocher, som wohro blefne ruinerade af breschen. Minerarne begyndte strax igen att arbethe på andre miner, een på den högre face af Platten, een annan på den wenstre flancquen af Larmposten. Den tridie begyndte dhe een ny mine på kyrkeiohörnets bastion, närmare jernporthen än den förre minen, som icke ännu war färdig. Natten igenom beskuto dhe nordske brechen med 10 halw och $\frac{3}{4}$ carthower. *Den 13 Julij* continuerade dhe nordske med canonerande och bomber att kaste, och logerade sig på bröstwärnet af Zwingelen. *Den 14 och 15 Julij* arbetade dhe starckt både uti minerne, så och att förstärcke deras bedäckning, canonerade skarpt och kastade många bomber och trenchementknglor inn, huiike gjordhe en otrolig skade. *Den 16 dito* canonerade de mycket starckt på Skarpenordt och Öfwerplatten, huike nu woro mycket ruinerade, kastade 115 bomber, hwariblant woro någre hijskelige stinckpotter. Dhe satte och een petarde på porten af blockhwset, att willie slå den up, men porten war innan till så förbygd, att petarden gjordhe lijten effect. Och som ståthållaren Gyllenlöfwe hade wiss kunskap, att den svenske armeen wahr nu alt samlat och stod färdig wid Götheborg att wilie sättie öfwer elfwen inn på Hijsingen til att secundera Bahws, så lätt han *den 17 Julij* föra de grofwaste stycken från Hijsingen och läth någre bataljoner marchera af Inland inn på Hijsingen igen. *Den 18 dito* gjordhe öfwerstlieut. Hamilthon någre wissa thekn wid Skärdahl, hwaraf dhe belägrade förstodo, att gen. lieut. gref Wittenberg wahr ankommen medh starcke trouppar från lägret för Christianstad uti Skåne. Dhe nordske continuerade hefttigt deras arbethe att minera, canonera och kaste bomber. Emoth aftonen gingo nogre esquadroner til hest från Inland öfwer till Hijsingen. Eftter midnat förstärckte dhe deras wachter uti aprocherne och resten af armeen gick öfwer til Hijsingen.

Där h:s k: m:tt fick wiss kunskap hwad macht och force där brukades för Bahws, och huiiken en stor fahre den mächtige och considerable fästningen stod uti, så framt den i tijdh wärckeligen icke blef secunderat, då läth h:s k: m:tt icke allene löfte gnarnisonerne uti Halland och Götheborg, uthan och beordrade gen. lieut. gref Leonhard Johann Wittenberg med starcke trouppar til hest och foht att gåå från lägret wid Christianstad up til Götheborg att förstärcke dhe troupper, som gen. lieut. Hans Georg Mörner stod där med. Midt *in Julio* blef denne armeer färdig til att marchera, under riksammiralen, grefwe Gustaf Otto Stenbocks commando, så och under gen. lieut. Mörner, gen. lieut. grefwe Leonhard Johann Wittenberg, gen. maj. Kock och gen. maj. Swen Rank.

Den 19 Julij, om morgonen mycket bittijda, läth riksammiralen, h:s excellence kaste store furubielkar uti elfwen, huike uti stor hastighet blefwe sammanhakade, een tätt up til den andre, och således blef gjordt uti störste hast en flythe broo öfwer elfwen. På sijdorne af denne broo låg en stor pråhm med 30 stycken; därhos lågo 12 a 16 galejer, huike tillijke med pråhmen canonerade starckt emoth Hijsingen, på dett att dhe som sammanhäftade broen icke skulle förhindras uti deras arbethe af dhe nordske. Dett första broen wahr färdig, då gick infanteriet

öfwer med spanske ryttare, med huilke dhe giordhe sig faste, intil rytteriet kunde komma eftter dem öfwer broen. Dhe nordske chargerade wäl dhe swenske och wille hafwa disputerat dem landgången; men pråhmen och galejerne canonerade så heftigt, att dhe nordske icke kunde förmene dhe swenske landgången. Där nu rijks-ammiralen Stenbok hade så lyckeligen landat på Hijsingen med en armee af 9 a 10,000 mann, då stälte stådthållaren sin armee uti bataille, så att alting hade ett vist utseende till ett feltslag; men noget däreftter wende stådthållaren sig emoth Bahws och wille icke inlåte sig uti noget feltslag. Imedlertijd arbetade dhe andre nordske, som woro uti aprocherne, mycket starckt på deras miner, canonerade grufweligen af Fontin och kastade 137 store bomber inn, som gjorde mycken skade: uti bakerijet upbrände bakaren, hans hustru och 8 andre persohner.

Den 20 Julij, om morgonen bitijda, gingo 18 swenskar neder af muren på stijgar af thåg och streek, huilke med morgonstiernar och halfwe picquer slogo 10 a 12 nordske ihiel och gingo så fohrt tilbakars igen. Om middagen gingo någre nordske trouppar til hest och foht tilbake från Hijsingen öfwer til Inland. Icke desto mindre så hängde doch de nordske wid Bahws till dett alerytterste. Dhe continuerade starckt både med stycken och mörser; den ganske natt arbetade de mycket heftigt att stoppa den mine under Platten.

Den 21 Julij, om morgonen, drogo de nordske deras stycken och mörser af Fontin och satte dem wid Eekeskogen; noget däreftter gick alle trouppar af Hijsingen inn på Inland; den ganske dag hastade dhe att stoppa minerne, men blefwe något hindrade af dhe belägrade. Noget däreftter gaaf ståthollaren ett thekn af Fontin och därmed låto dhe nordske den mine under Platten springe, huilken gjorde stoor effect. Dhe nordske continuerade med bomber och canoner intil om natten, då de förlåto deras approcher och 3 miner, som icke änthå uti den hastigheten kunde blifwe färdige, och afbrände begge deras broer eftter sig.

Den 22 Julij stucko dhe nordske deras läger i brand, marcherade moth Uddewalla och quiterade därmed Bahws. Uti denne hårde och förskreckelige belägring äro inkastade uti Bahws 2265 store bomber och stinckpotter, 600 tranchementkuglor, 161 fyerkuglor, 79 granatesäckar, 384 steenkast, föruthan otalige många 1000 canonskått: hwarigenom den fästningen, som härtil för öfwerwinnelig wahrit skattat, så blef ille medfaren, att den icke uthan störste omkostnad kunde repareras. Af dhe nordske berättas wahra slagne och döde 3000; och 300 af dhe swenske.

Strax att stådthållaren wahr gången af Hijsingen, secunderade gref Stenbock dett nödlidande Bahws. Men ståthollaren läth dhe 8 danske regimenter gijnast inskepe att gå neder til Skåne, men dhe lågo 3 weckor börlöse på skeppen och kunde ingenstädes komme. H:s excellentz hr rijksammiralen läth och dhe commen-

derade trouppar, som från h:s k: m:tt til honom wohro sende, gåå til lands nedr til den swenske lägr uti Skåne, som uti dette kriget, war dett rette centrum, som både dhe swenske och danske stämde all deras macht til.

H:s kongl. m:tt stod imedlertijd med sin armee här i Skåne wid Norrhwedinge och Gissleberge att observere den danske armee, som då af all macht befästade Helsingborg. *Den 2 Septemb.* gick h:s kongl. m:tt om natten med störste dehlen af rytteriet inn under Landscrona, hwarest obr. Swahnwedel med 60 hestar och 18 af sine egne wällberednaste skytter gick uth emoth och chargerade nogen stund, att 3 hestar blefwe skutne under honom. Af dhe swenske troupparne blefwe wid 50 döde och 9 fångne. Wid denne tiden läth dett sig både widh den swenske och danske armeen ansee till ett feltslag, hwarföre och i Danmark och i dhe fästningar i Skåne, som koningen af Danmark då innehade, blef hållit en stor bededag.

Men såsom h:s kongl. m:tt *den 1 Octob.* bröth up med sin armee och gick omkring Ringsjö och satte sig wid Hör, hwarest han bedäckte sig med Ringsjö, altså lade koningen af Danmark nogre 100 mann til hest och foth i Helsingborg, reed och up til Norrhwedinge och besåg h:s k: m:ttts läger, lät därmed sin armee gå öfwer til Sieland uti winterquarter.

Den 12 Septemb. wahr h:s excellentz rijksrådet och rijksjägemestaren, herr Ebbe Ulfelt med hr öfwersten Carl Gustaf Skytte och öfwerstlieut. Sparrfelt samt åthskillige andre på jagt uthe wid Fielkinge. Imedlertijd wid kl. 2 eftermiddag blefwo dhe warse någre st. snaphaner, huilcka dhe strax satte eftter och förföljde intil Hästad i Österslöfs sockn, hwarest ett starckt parthij af 200 snaphaner stod under deras major Henrich Owesen Pflug, som strax satte eftter dhem: så att h:s excellentz och dhe som med honom wohro nödgades eftter någre gjorde wendinger och skått att retirera sig öfwer Nosaby broo inn åth Christianstad. Under wägen, såsom någre af hestarne uptröttnade, blefwo 4 af h:s excellentzes tjänare fångne af snaphanerne, nembl. cammartiänaren Nils Carlsson samt Clemet Pehrson, Isaach Jonsen och Anders Nilson, huilcke sedan igen i Helsingborg blefwo utvexlade och kommo til Christianstad den 21 Octob. nest eftter.

Uti Helsingborg blef gen. maj. Mehrheim förordnat til gouverneur och gen. maj. von Osten blef gouverneur uti Landscrona. — Där h:s k: m:tt hade med sin armee några dagar stått wid Hör, läth h:s k: m:tt dett mäste folcket med artigleriet gåå igenom Christianstad, alt upföre; nogre regimenter til hest gingo igenom Norre och Biäre härader, up åth Halland och Småland; nogre troupper til hest och foth blefwe inquarterade nordan för Christianstad, uti Willands häradh. H:s k: m:tt tog sielf sitt hufwutquarteer på Liungby herregård uti Willands häradh och blef där stående winteren öfwer. Blef och inlagd en guarnison af 200

mann på Thunbyholm att hålle correspondence och communication emillen Malmö och Christianstad.

Den 29 Octob. om eftterm. gick Mehrheim och Lewitzow uth från Landscrona och Helsingborg med wid pass 1100 hestar och stodo om natten wid Wårpinge. *Den 30 Octob.*, om morgonen bittijda, bruto de up och marcherade moth Malmö; obr. Swahnwedel med nogre wälberedne karlar gick för an att recognoscere wachterne för Malmö. Een half mijhl från Malmö fick han fatt på 2 tyske ryttare, som hade rymbdt om natten från de danske wid Wårpinge och wille nu gååt til Malmö; strax däreffter fick han en svensk corporal med 5 ryttare, den siette blef ihielskuten. De danske betiänte sig af den stora dimban, som wahr den ganske dagen, och gingo för den skull inn til grafwerne, skuto 21 swenskar ihiel och togo 32 fångne. Dhe af Malmö fyrade af stycken på wallarne, men dimban war så tiokk, att man intet kunde see öfwer grafwen: kunde altså dhe intet giöre nogen skade på dhe danske. För Malmö fingo de danske kunskap, att ett parthij swenskar af ryttare och dragouner war gången från Malmö att skola liggie i guarnison på herregården Krågeholm, hwarföre Swanwedel gick strax forth med 100 hestar wid pass, och som han begyndte att marchere och dett begyndte att mörknas, fant han desse uth commenderade swenskar hafwa satt sig på Allstads kyrckiogårdh. Dhe swenske skuto wäl från sig i förstningen och wille intet wette af noget accord, ehuruwel de danske lågo uppå hwsen och skutho neder til dhem; men såsom det wahr mörckt om afttonen, att dhe danske icke kunde see för sig, så stucko dhe eeld uthi en bondgård och een höö-häss, som stodo inne wid kyrckiomuren, därmed dhe ofwanpå hwsen kunde see och skiuthe hwem dhe wille, hwarföre dhe swenske eftter een thijmes fächtande måste accordere och blefwe fångne, af obr. Boberts finske regimente til hest: 2 lieut., 4 corpor., 50 gemehne, af öfwerste Cronhiorts regimente dragouner: 1 capt., 1 fendrich och 36 gemehne; noch borgem. Ollof Hårmen af Ythstad.

Begge gen. majorerne, Mehrheim och Lewitzow, funno ett annat parthij swenskar af 200 dragouner och 40 ryttare, som hade satt sig på Sallerups kyrckiogård wid Malmö; men oanseet gen. maj. Mehrheim wahr wäl 1000-mann starck, dock skutho dhe swenske mandeligen från sig; gen. majorerne wille icke heller löpa obetänckt på dhem, uthen höllo krigsråd med sine officerare, huilke meente, dett wille koste för mycket att angrijpe fienden, och deres ordre war ej heller att giöre sådan attacque. Därmed gingo gen. majorerne därifrån och satte sig $\frac{1}{2}$ mijhl därifrån om natten. Ett par tijmar eftter dhe hade satt sig, kom Swahnwedel medh sine fångar från Ahlstad, hwaröfwer gen. majorerne blefwo förbittrade och slutade att wilia i hoop med dhem om morgonen på kyrckiogården: men dhe swenske achtade tijden och gingo af kyrckiogården om natten och kommo til Malmö wid hönsegäll, så

att där gen. majorerne Mehrheim och Lewitzow igen kommo om morgonen, wöhro de alt borthe, hwaröfwer emillen Mehrheim och Lewitzow blef en stor jalousie. Wid desse tijder sökte dhe danske att bringe snaphanerne (som då berättades wahre 12 compagnier, såsom dhe sig sielfwe sammanrottat hade) under wissa regimenter, och hade uthskickat een borgemester Falck Larsson, som eftter amptmandens från Helsingborg ordre sammankallade dhem til den 6 Decembr. att möthe wid Qwidinge broo, hwarest han och mötte hafwande med sig 4 estandarder och 30 ryttare, men af snaphanerne mötte allenast wid 500 st., men wille intet tage moth estandarderne, föregifwande dhe sielfwe lönte sig och monterade sig, wille altså inge andre officerare hafwe än af deras egne.

Eftteråth churfursten af Brandenburg hade intagit Stralsundh och Stettin, haar han eftter sitt löfte uti capitulationen låtit anhålle hos koningen af Danmark om frij pass öfwer siöen för dhe swenske trouppar, men koningen af Danmark wille i begynnelsen dett intet consentere, föregifwande sig icke kunne binnas til *factum tertii*, helst eftter capitulationen, uthen hans och hans ministers communication war skeet, hwarföre han och commenderade 7 a 8 örligskeep att läggie sig under Landt Rügen, att förhindre bemälte swenske trouppars transport, huilcke och uptogo dett swenske artiglerie, som Königsmarck hade skickat för i wäg åth Sverige (som dock seden eftter kongl. dansk ordre blef orörd fördt och convoyerat til Pomern igen). Endtligen där churfursten persisterade uti samme sitt ansökande, resolverade koningen af Danmark sielf persohuligen att willie tahle med churfursten därom, reste för den orsaks skull *den 11 Novemb.* från Kiöpenhamn med rijks-cantzelleren, Friderich Ahlefeldt, och någre andre ministrer. *Den 14 Novemb.* kom h:s m:tt til Rödbby på Låland, att wehle gå därifrån til skeeps öfwer til Wismar. I Rödeby måtte koningen förmedelst storm och mothwind förblifwe intil *den 20 Novemb.*, då han gick til segls med dhe 2 skeep, Neptunus och Swenska Falcken. *Den 21 Novemb.* kom koningen till Wismar och blef af magistraten och borgarne herligen undfängen och på rådhwset tracterat. *Den 24 Novemb.* reste koningen från Wismar til churfursten, som då war uti Dobberan, hwarest han blef wäl fagnat och tracterat, och gaf koningen då dett begärade siöpass til dhe swenske Pomerske trouppar. *Den 26 Novemb.* reste koningen från churfursten, och folgte churfursten en fierdingwägs på hans återrese, likkasom han til förn och hade honom beneventerat. Där churfursten stogade uth ur calechen, tog koningen elephant ordenen af sin hals och oförmerckt kastade den om churprintzens hals. *Den 27 Novemb.* hade koningen all magistraten uti Wismar til gäst. *Den 28 Novemb.* gick koningen til segls från Wismar och kom til Kiöpenhamn *den 4 Decemb.*, nogre tijmar förän dhe Pomerske trouppar för Bornholm strandade. Thy så snart koningen af Danmark dett för omördhe reesepass uthgifwit hade,

skyndade både dhe Brandenburgiske, så och de swenske sielfwe på transporten, att den hastigen skee kunde. Till den ende blefwe sammansankade 27 store och små skepsrum, nembl. 8 swenske, 4 churfurstlige, 3 Stetinske, 4 Colbergiske, 4 Lübske, 1 Holländer och 3 andre fahrkoster, hwaruppå icke allenast alt folcket (undantagandes Königsmarck sielf med 1200 mann, som blefwe ståendes på Usedom til gijssel för skepen), uthan ochså 86 metallstycken (hwariblant wohro heele och halfwe carthower, noch 7 fyrmörser och dett Pomerske archiwum) embarquerades. *Den 4 Decemb.* blef alting färdigt, så att de samme dag emoth afttonen giordhe segl, gingo från Pomern med en kiölande west-süd-west wind och fingo uti mörckningen en lijten sniöslag att gå uti. Om natten däreffter (nembl. emillen 4 och 5 Decemb.) kommo desse seglare noget när in under Bornholm, så att där dhen Brandenbureske convoyer, som förde 36 stycken och gick förän, förnam att han wahr under land, då lossnade han 3 stycken, på dett han wille gifwe dhe andre thekn, att dhe skulle tage sig ware. Därmed wende convoyeren sig och gick uth bettere i siöen. 3 skepsrum, som folgde noget effter convoyeren, wändhe och tillijke med honom, och blefwe därmed frelste. Där nu dhe andre skepen hörde att convoyeren lossnade 3 stycken, tänckte de att där wäro nogre af de danske skepen förhanden, blefwe därmed allarmerade och sågo effter lychten på convoyeren; men som han war wändt uth åth siöen och tog en annan cours, så observerade dhe andre skeep dett intet, uthen til deras olycke fäste ögonen på lychtan på Bornholm och låto därmed stää lijke til Bornholms lychte, huilcket wahr endaste orsaak til deras olycke, så att där om natten emillen *den 4 och 5 Decemb.*, emillen 10 och 11 om afttonen, strandade 23 fahrkoster wid Sassö, söder under Bornholm. Som de nu strandade om natten, uti mörckret, gaf dett sådant ett ruck och hördes noget däreffter sådan jämmerlig skrijk och hylande, att strandwachten icke lijtet blef däräf forskreckt. Landsdomaren Rasch, så snart han af strandwachten dett fick att wette, läth han gijnast amptmanden welb. Christian Gedde dett tillkännegifwe, som strax gaf ordre, att dett ganske land skulle rese sig med bösser och gewehr, att giöre landwärn. Imedlertijd brachte Rasch 60 beredne manskap tilsammen att recognoscere hwad på färde wahr, efftersom dett ömkelige roop blef ju större och större. Uti dagningen *den 5 Decemb.* hade wid pass 400 swenskar salwerat sig til landh och stäldt sig någorledes i ordning. Dhe 60 patroullerande til hest, som icke kunde wette, hwarifrån dette anseentlige och wäl monterade folck war kommit, ropte dhem an: hwad för folck? Dhe andre swarade: wij äro swenskar, som äro bortskopade från Pomern, komma icke som fiender, uthan bidie om en wenlig accord och om wårt lijf, effter wij med kongligt pass af Danmark försedde äro och willie strax nedläggie wäro gewehr. Där Rasch såg kongens pass af Danmark och därjämpte dett ömkelige til-

ståndh, i huilcket desse arme skepbrätte menniskior wohro uti, notificerade han amptmanden dett, som nu kom anmarcherande med alt landfolcket. Den eländighet, som här såågs, är icke til att beskrifwe. Icke allenast mann, uthen och quinnor och barn, ja ganske familier blefwe drucknade, af huilcke på een dag blefwe begrafne 785 och een annan dag 800, föruthen dhem som blefwo uti hafwet, hwarföre man icke egentligen kan wette deras tall, som blefwo drucknade. Öfwer 3000 menniskior blefwo salverade, af huilcke dock många sedan blefwo döde, förthy dhe woro förfrusne. Alt artigleriet och ammunition, item alt dett Pomerske archivum och en osäjelig skatt af contant, guld, silfr, clenodier och många kostelige mobilier gick til hafsens grunde. Dhe som blefwe salverade logerades uti kyrckiorne, intil koningen af Danmark läth afhänpte 1708 af dhem til Kiöpenhambn, föruthen mehre än 600 quinnor och barn. Föruthen desse blefwe äntå ståendes på Bornholm 530 infödde swenskar och finnar, som *in Majo 1679* blefwe afhämtade. Till Kiöpenhambn blef iblant andre öfwerförde öfwerste Clas Ulrich Schwerin med 203 persohner, officerare och gemehne, öfwerste Peter Kremer med 258 persohner, officerare och gemehne, öfwerste Bernhard Otto von Liewen, öfwerste Clas Viting, förre commendanten i Grippswald, med 3 captainer. Desse gåfwo *den 8 Decemb.* een revers från sig til amptmanden på Bornholm, att willie betahle deras och deras medhafwandes underhåldh. Där feltm. Königsmarck, som då war på Usedom, hörde denne olyckelige händelse, skref han koningen af Danmark til *den 26 Decemb.*, så och rikscantzleren i Danmark, gref Ahlefelt til och intercederade för de arme skepbrätne, hwarpå koningen af Danmark sielf intet swarade, uthen cantzleren Ahlefelt, af Kiöpenhambn den 21 Januari 79.

Så snart h:s k: m:tt försporde desse onde tijdende om desse förolyckede skepp, sende h:s k: m:tt i hufwutquarteret Liungby gen. adjut. Hörmann med 1 ryttm. och 60 ryttare att gåå från Willands häradh ned mod Landscrona, til att uptake någre danske fångar, af huilcke h:s k: m:tt någon wiss kunskap härom kunde bekomma. *Den 24 Decemb.* satte dette parthij sig wid Thorlösa, hwarifrån 18 a 20 friske karlar gingo uth emillen Landscrona och Helsingborg, hwar dhe på wägen samme dag upsnappade een borgare och een borgares son af Landscrona, och gouverneuren von Ostens handskrifware; med desse 3 fångar gingo dhe strax tilbaks och kommo oanfächtade til h:s k: m:tt igen uti hufwutquarteret Liungby, af huilcke h:s k: m:tt fick fullkomblig underrettelse om dhe strandade folck på Bornholm.

1679.

Uti denne winter blefwo alle strömmar och revierer tillagde, så att man uthen fahre kunde passere öfwer dhem, hwart man wille, hwarföre ståthållaren Gyllenlöfwe sammandrog starcke trouppar til hest och foth, att willie ruinere de swenskes winterquarteer inne uti Sverige, nembl. Dahl och Wärmeland, och afbrände ej allenast den litzle kiöpstaden Åmåhl, uthen och plundrade och i aska lade 18 kyrckiosokner, föruthen hwad som här och där blef afbrändt uti andre sokner, hwarest en dehl blef ståendes; 200 swenske blefwo ihielskutne och tilfångne tagne; een rijk borderat estandard af hs k: matts lijfregimente och ryttm. Sahlfelts compagnie blef också eröfrat. Där Gyldenlöfwe hade så hållit hws uti Sverige på 14 dagars tijd, wende han sig tilbakers moth Uddewalla och gick därmed heem igen, såsom både dett läth sig ansee til tööwedr och alle swenske regimenter uti Halland, Småland och Ö. Göthland begyndte att marchera emoth honom, men förän dhe kunde komme fram, wahr han alt bortho. *Den 15 Februar.* gick och obr. lieut. Trischler med ett parthij nordske af 250 mann och satte i land på Hijsingen; 2:ne swenske compagnier til hest stodo den tiden på Hijsingen, men retirerade sig til Bahws, där dhe sågo, att dhe nordske woro kombne i land. Dhe swenske uti Götheborg och Bahws gáfwo strax swensk lösen med deras stycken; där Trischler dett hörde gjorde han sitt facit, att guarnisonerne uti bemälte fästningar ärnade stöthe til de swenske ryttare, som woro på Hijsingen, hwarföre Trischler uti störste hast afbrände 29 bondegårdar och gick så til bååts igen kl. 10 om förniddagen. Ett pahr tijmar därefter kommo dhe swenske, 5 a 600 mann starcke, men då war alt skaden giordt och dhe nordske i deras behåldh. Obr. Wibe war och beordrat, att imedlertijd Gyldenlöfwe så hwserade, å sin sijde med nogre 100 mann och 6 regiments-stycken giöre ett försöök på Eda schantz, på dett de swenske kunde diverteras och icke wette hwarest dhe först skulle secndere. Der Wibe förnam, att Eda schandtz war med 300 mann och 18 stycken försynat, gick han den förbij och attacquerade Morats schantzen, som låg noget från Eda schantz. Wibe fick strax Morats schandtzen in, sköth 15 swenskar ihiel, tog 40 fångne, afbrände schantzen och gick därmed tilbakers igen. Där nu dhe swenske förmedelst de nordskes oförmodelige infald woro reste och kommo i marchen, men kunde intet hinne dhe nordske, som nu redan woro undangångne, hafwe dhe dock sökt at revangere sig på staden Uddewald, den att utplundre och afbrinne. Om natten emillen *den 13 och 14 Martii* kommo wid pass 200 swenske til hest och foth til Uddewald, ej wettandes att Gyldenlöfwe hade nogre dagar tilförn inlagdt ett parthij ryttare och dragoner deruti byen. Commendanten uti Uddewald schantz, capt. Swen Skow fick strax kunskap om dhe swenskes ankomst och lösnade strax sine stycken, på det de uti staden skulle wara allart och giöre sig färdige. Ryttm. Dhee och capt. Zernekow, som lågo uti staden, kommo uti störste hast til hest med deras ryttare och dragounar och chargerade de swenske förtrouppar, som då begynte att tränge sig in och hade fåt 2 hws uti brand. Commendanten betiänte sig af dett klare måneskeen och canonerade både starckt och lyckeligen iblant dhe swenske trouppar, som kommo anmarcherande, så att icke allenast nogre ryttare gingo från sadelen, uthan den store hopen än och wende sig om morgonen och gingo til Wenersborg. Ryttm. Dhee och capt. Zernekow folgde efter med 150 mann; och *den 15 Martii* afbrände dhe swenske herregårdar och nogre landsbyar, hwarmed dette winterthog fick därmed ende, och hwar gick heem til sitt.

Den 10 Februar. gick ett danskt parthij från Landscrona nedr åth slätten att inhämta fourage och andra contributioner; samme tijd wahr och ett swenskt parthij från Christianstad utgångit att indrifwa deras contributioner; de danske fingo kunskap på deras marche, att desse uthcommenderade låto sig uphålla uti ett lijtet gilde der uti nägden, hwarföre obr. lieut. Diderich Rantzow med nogre uthcommenderade gick gijnest åth Glemminge och kom seent om afttonen inn uti prestegården, för än nogen wiste ett ord däraf, sköth in genom fönstren, så att 3 swenske blefwo döde i stugan; de andre blefwo tagne til fänge. Nogre andre danske gingo från Glemminge til Tostrup, togo de swenske, som där wohro och brachte så regim:ts q. m. Lagercrona, 2 lieutenant, 1 fendrich, 1 volonteur, 2 underofficerare och 3 gemehne fängne uti Landscrona.

Den 8 Martii gick ett annat danskt parthij uth från Landsrone ned för Malmö. Obr. lieutn. Rantzow trängde sig inn under stycken, fick een reg. q. m. fången och sköth 8 swenskar ihiel. Dhe swenske uti Malmö canonerade starckt med schråth, så att af de danske blef 1 lieutn. och 3 ryttare ihielskutne. Det ena öre på Rantzows hest blef afskutit, men Rantzow sielf fick ingen skade.

Den 23 April blef med eeld och swerd giordt en hårdh execution uti Örckens soken.

Sijdst in *Aprili* sende koningen af Danmark capt. Nils Larsen Barfoth med skeppet Delmenhorst och capt. Bagge Knutzon Busch med skeppet Flygande Hiorten til Bornholm att hämpte de 530 persohner, swenske fångar, som in Decembr. tilförm här wohro strandade; huilcke 2 skeep kommo til Bornholm och *den 2 Maij* moth afttonen wohro alt seglfärdige med fångarne att gå från Bornholm åth Köpenhamn igen och kastade därföre anckar emillen Hassle och Hammarhwss; samme aftton lät amptmanden på Bornholm welb. Christian Gedde genom ett eget bud capitainerne notificere, att 5 swenske örligskep och 1 galioth hade samme dag låtit sig see på andre sijden af Bornholm, baak om Hammar; icke desto mindre resolverade desse capitainer att fechte och den ganske natt beridde sig til en threffning.

Den 3 Maij, där sohlen gick up, kommo dhe swenske 4 skeep så sachte frem, men dett 5:te swenske skeep och galiothern war tämligen wijda från dhe andre och hade jagat eftter nogre andre seglare, som dhe dock icke nådde. Dhe 4 swenske skeep seglade under flagg med schowbynacht och med deras stycken gåfwo ett tekn til att fechte. Dhe danske swarede med deras stycken, att dhe wille komme; därpå lättade dhe danske deres anckare, satte alle segl bij, wende S. S. V. och togo deras cours westan an, intil kl. war 6 om morgonen, då vinden lopp V. N. V., hwarföre dhe danske måtte wenda och sättia deras cours suder an. Om efttermiddag kl. 2 höllo de danske för en wind lijka moth de swenske och kommo därpå uti een skarp fächtning, som warade noget öfwer 2

tijmar. Den swenske Schowbynacht och capt. Busch fächtade heelt furieust moth hvar andre och gáfwo lag om lag; doch kunde den ene intet winne noget från den andre, förän capt. Barfoth hade på dett neste uttröttat de 3 swenske skep och wille nu secundere Busch. Där den swenske Schowbynacht såg att Barfoth kom honom an, dreyade han och wille wendt sig, men i det samma gaf Busch honom ett heelt lag langs igenom skepet, hwaraf där blef på skepet ett stort skriek och den swenske Schowbynacht där med sig retirerade, men uti sin retirade måste passere förbij capt. Barfoth, hwarföre Barfoth gaf honom en stark salve, så att hans (den swenskes) gallion föll neder. Strax blef Schoutbynachts flagge kyppt om stocken och Schoutbynacht gick inn uti ett annat skep och gaf thekn af dett store wandt, att hwar och een skulle giöre sitt beste att retirere sig. De danske förfolgte de swenske een thijmes tijd och canonerade med buukstycken, satte seden deras cour igen til Bornholm, dijth dhe kommo om afttonen heelt seent, winden W. N. W. och Rönne uti sichte N. til O. från dhem.

Den 4 Maj, om afttonen, gingo dhe 2 danske skep från Bornholm och kommo til Köpenhamn *den 7 dito*.

Men såsom detta föråhr gick ett spargement om en förmidabel frantzösk flotte, som skulle komme i sundet att secundere de swenske, läth koningen af Danmark utruste sin flotte och lade den neder i Sundet att hindre conjunctionen. Imedlertijd de danske där lågo, gingo 10 swenske örlogsskep och 16 mindre fahrthyg åth Gothland.

Den 17 Maj låto dhe sig see nordan för Wisby, huilcke dhe på Gothland i förstene ansågo för danske skep, efter dhe alle förde dansk flagg. 2 af skepen gingo hen moth Cappel hamn, dhe andre krytzade uti siöen, någre för Klinte och någre för dhe 2 insuler, store och lille Carlsöen. De danske på Gothland begyndte strax att twifle och hålle desse skep suspecte, efter dhe så höllo siöen och kommo icke närmare landet, utan lawerade hijt och dijth, oanseet wäder och wind war dhem favorabel, men dhe swenske lawerade så länge, på dett dhe kunde bekomme nogen kunskap från landet om tilståndet.

Den 19 Maj begyndte de swenske att komme noget närmare til landet. Ett af skepen med dansk flag och inslagen wimpel lop om morgonen heelt bittijda när in under Westergarn, satte sig emillen landet och Utholmen och lössnade ett stycke, huilcket blef swarat af dhe danske med 3. Emillen lilla Carlsöen och dett faste landet Cronowald satte sig och ett annat örlogsskep, en fluyte och 1 stor skuthe, huilcke också förde dansk flagg, men giörde intet skått, då de kastade anckar. 2:ne skep togo deras cours emoth Buschewijk, men resten blef uthen för Store Carlsö.

Den 20 Maj uti dagningen littede dett skep, som låg wid Utholmen, sine ancker, föruthan nogen saluterande med stycken och conjungerade sig med dhem, som lågo under Cronowald. Den danske obr. Martin Barthel, commendant på Gothland, gjorde all nödig anstalt att förhindre landgången. Han försynte bålwerchen och schantzerne med starck garnison, satte sig med någre ryttare och dragouner uti någden och på en fördehlachtig platz lät han plantere sine stycken. Dhe swenske lågo stille, intil kl. 2 eftermiddagen, då dhe förändrade deras' flagg och wimpel. Dhe 2 störste skep hitzede strax segl, rörde trommerne, stötte i trompeterne, närmade sig landet och begynte att canonere skarpt emoth landet.

Den 25 Junij seglade de danske östan an och kunde om middagen rechna 20 svenska skep, men vinden war mycket obeständig och lopp nu til den ene, nu til den andre sijdan, hwarföre de danske seglade den ganske natt ost-sudost an; *den 26 Junij*, om morgonen, war vinden nordwest och den svenske flotten ost-nord-ost, 3 fierd. wäg från den danske flotten; ändtlig kommo de danske 2 canonskått när dhe svenske, doch kunde dhe danske förmedelst den starcke mothwind icke besegle fleere än dett allersijste svenske skep, som kallades Laxen. Den danske vice adm. Span på dett Nordske Leijonet hade avantgarden, gick ifrig på och gaf ganske lager af sine stycken, hwaruthaf Laxen blef således tilreed att den omsider begyudte att liggia. Där Wachtmeister dett såg, uthcommenderade han strax 8 svenske skep att secundera och redde Laxen af Spans händer, så att Span måtte den gången öfvergifwe Laxen, eftter han hade ingen uten sin secunde capt. Schinckel hos sig. Strax Jul dette förnam, wende han med sin ganske flotte, hwarföre dhe 8 svenske secundanter måste salvera sig sielfwa och låte Laxen fare, så att Span strax blef mestare öfwer den. Bemelte Lax förde 54 stycken, wahr ett skönt nytt skep och hade icke giordt nogen resa tilförn, förän denna gång. Capt. Pehr Pehrson, som commenderade på Laxen, hade altijd fechtat wäl och defenderat sig mandelig; doch hade han derhos warit så olyckelig, att Laxen war dett tridie skeep, som han i detta krig förlorat och dhe danske honom ifråntagit. Alle officerarne på Laxen blefwo sedan dömde uti Stockholm således: captenens degen blef af böddelen sunderbruten och han för mindre mann erklerat; begge lieutenanterne, constapler och alle andre underofficerare måste springe från råen, och styrmanden, som flaggen war anförtrudt, lopp spitzroth. Jul lätt förföllie dhe svenske så wijde mögligit wahr, men vinden war dhe svenske favorabel, så att dhe om natten nådde den södre enden af Öland.

Den 27 Junij, om morgonen, lopp Wachtmeister med den svenske flotta inn under Grijms schiär wid Calmar och war därmed in salvo. Adm. Span folgde wäl dicht eftter på ett canonskått när och miste deröfwer sin store mast, men kunde doch intet uthretta. I denne action fick Span ej mere än 5 döde och 5 quetzte på sitt skeep, den Nordske Löfwe, hwariblant war lieut. Mårten Pedersen. Jul ankrade med den danske flotte utan för Grijms schiär och lät anwände all flijth att bringe brandare in på den svenske flotten; men såsom dett intet kunde angå, wille han säncke skeep och farthyg uti inloppet på dett dhe svenske icke skulle kunde gå uth på den södre sijden. Till den enden tog Jul all uthredningen och monteringen af dett gamble skeep Eenighet, som icke meere war tjänligt til att gå i nogen threfning; samme skeep lät han säncke uti ingången på den södre sijden, men på den norre sijden hade de svenske frijt in- och uthlopp. *Den 8 Julij* gick Jul med den danske flotten från Calmar sundh och kom *den 10 dito*, om natten, under Gothland, emillen dhe 2:ne insuler, store och lille Carlsöen, hwarest flottan blef försynat med friskt watn och annan förstärkning. Där Wachtmeister förnam att den danske flotten war bortgången, läth han 11 svenske skeep gå uth af Calmar-sund att

recognoscere om de danske. *Den 18 Julij* wende den danske flottan sig från Gothland och *den 19 dito* fick den 6 swenske skep i sichte, som togo deras cours moth Calmar sund. Jul commenderade strax dhe lättaste skep föruth till att besegle dhe 6 swenske, men desse kommo hastigt oukring den norre udden af Öland och sedan lyckeligen inn uti Calmar sundh. Den danske flotten kom til anckers om natten en stor mijhl från dett slott Borgholm på Öland. *Den 20 Julij*, om morgonen bittide, blef wachten ofwanpå den store stång af Christian 5 warsse 5 store swenske skep, nembl. Nyckelen, Jupiter, Store Sohlen och 2 andre, huileke gingo med små segl moth Calmar sundh. Jul lättade strax anckare och befallade vice adm. Span att gå af den Nordske Löwen in på ett mindre skep, Victoria; Jul gaf och ordre, att dhe lättaste skep, Christian 4, Gyldenlöfwe, Engelen, Amiranten, Neptunus, Delmenhorst, Nellebladet, den flygande Hiorten, Hummeren och 3 brandare skulle följa Span till att attacquera dhe 5 swenske skep, som gingo så sachte med små segel, på dett de skulle icke komma på grundh. Där kl. war 10 kom Gyldenlöfwe och Delmenhorst på grund, men emoth afttonen kommo dhe oskadde igen af grunden. Wid 11 förm. avangerade Span på ett musketskätt när dhe swenske, då dhe på begge sijder begyndte så furienst att canonere, så att uti mången stor siötrefning är knapt hördt så heftigt ett canonerande och stycken gingo såsom man hade slagit på trommor. Dhe swenske defenderade sig öfwer alle måtto berömbiligen, så att oanset Span hade flere skep, doch kunde han intet winne noget från dhe swenske. Där kl. war 12 kom dett store swenske skep Nyckelen på grunden, hwarföre Span med sitt skep Victoria, så och med Christian 4, Neptuno och flygande Hiorten gick lös på Nyckelen och besköth dett mycket starekt. Nyckelen, så och ett annat skep, som tappert secunderade, blefwe Span intet skyldige, utan fulminerade förskreckeligen. Dhe andre 3 swenske skep retirerade sig intil deras flotte wid Calmar. Ändtligen lade en dansk brandare om borde med Nyckelen, men dhe swenske med störste geschwindigkeit gjorde sig lös från denne brandare. Strax däreftter lade en annen dansk brandare sig wid sijden af Nyckelen, men kunde icke finna noget att fatta uti och giöre sig fast wid, thy de swenske hade alt afkappat thackel och thow, hwarwid brandaren skulle hafwe anklamrat: doch förorsakade denne brandaren så mycket, att wid pass 200 swenskar sprungo öfwer borde uti siöen och nesten allesammen drucknade. Där nu brandaren wille dreya af igen, då blef den af de swenske skuten i brand, doch commendeuren och alt hans manskap salverade sig. Dhe swenske giörde deras ytterste flijth att hålle dhe danske från sig och fächtade så länge intil dhe danske förlätit dhem, så att dhe 3 gånger secunderade Nyckelen med frijskt folch uti båthar och chalouper och hade nogsamnt defenderat sig, där denne efterföljande olycken icke hade kommit att, där dhe hade fechtat uti 5 tijmar, då föll en kugle af Christian 4 inn uti krutet på Nyckelen, så att dett herlige och prächtige skep Nyckelen, som nu war dett sijste af dhe swenske regaller, oförmodeligen och uti ett ögnableck med förskreckeligit knall och brakande, tillijke med alt innehafwande manskap, eländeligen spranck uti luften. Dett olyckelige skep war bemannat med 600 själar, förde 86 canoner, af huileke de 66 woro metallstycken, den underste lagen war ijdel 24 pundige och den andre med 12 och 8 pundige besatt. Förän skepet spranck hade dett 200 döde och quetzte inne. De danske bergade in moth 40 menniskior uti deras chalouper, hwariblant war major Frantz Law, som commenderade Nyckelen. Dässuten blefwe och räddade af de danske 2 lieutenantar, som mycket ille woro af kruth förbrände. Iblant annat är dette merckeligit och fast ett miracul, att een båtsmanshustru med sit dijende barn, 18 wekor gammalt, som dagen tilför war

kommen från Öland, att bringe sin mann på Nyckelen nogen maath; där skepet nu spranck, saath denne quinnen med sit barn under dett andre fördäck, både moderen och barnet flugo begge up i luften och föllo sedan neder uti siöen, omsijder äro dhe begge två uthen all skade bergade af dhe danske och nogre dagar däreftter satte i land på Ölandh. Strax att Nyckelen war sprungen, då kom dett andre swenske skep, som war Nyckelens secund, också uti brand och brände öfwer $\frac{1}{4}$ tijma, men dhe swenske släckte doch eelden igen och släpade sedan skepet med båthar och chalouper in til den swenske flotten. Uti denne action förlorade dhe swenske 6 a 700 mann, af dhe danske blefwe 80 quetzte och 30 döda, hwariblant war capt. Johann Fock. *Den 22 Augusti* war den danske flotten under Bornholm, hwarest den hade så stort ett owäder, med mycken lungeeld och storm, att dett danske skep, Nordske Leyonet, strandade under Bornholm, doch blef alt folcket samt stycken, ammunition och redskap bergadt.

Konigen af Danmark blef i denne sommar förmedelst den frandske armee diverterat, att han intet uthen defension kunde agera uti Skåne och bödte för sig med Landscrona och Helsingborg, som med starcke guarnisoner woro försynade. Men h:s k:m:tt af Swerige rustade sig til feldtz och lät för den skull samle en dehl af sin armee wid Christianstad, een dehl uti Halland, och alla troupparne stötte sedan sammen wid Gråmanstorp. Där nu regementerne woro församblade och stodo färdige att marchera, då gick öfwerste Mellin med 700 hestar från Christianstad, öfwer Hasslebro, lijke mod Landscrona; och *den 12 Julij* uti dagningen kom han för Landscrona, afbrände öfwer 1000 stackar höö, som war höstat til Landscrona och borttog mehr än 200 bondewagnar och ökar, som skulle hafwe åket höö til Landscrona, dässuthen borttog han 40 st. oxar och koor och en stor hoop fåår och getter, som gingo uti gräs wid Örje kyrcke. Där dhe nu här af i Landscrona fingo kunskap, gick obr. Swahnwedel uth med sine få ryttare och nogre skytter; ryttarne satte han under stycken, men sielf gick han med nogre officerare och skytter moth Örje, hwarest en dansk major sköth en swensk ryttmestare ihjel, som dhe swenske strax begrofwo i Örje kyrckegårdh: 2 andre swenskar blefwe också quetzte, af huilcke den ene sedan blef död, men af dhe danske fick ingen nogen skade. Denne öfwerste Mellins action syntes dhe danske icke att concordera med den accord, som fåå wekor tilför war slutat uti Lundh, att wägen från Landscrona och til Lundh skulle een half mihl på begge sijdor ware fredelig.

Den 11 Julij bröth h:s k:m:tt up från Christianstad och satte sig wid Möllerödh, *den 12* gick h:s m:tt til Ebberup och *den 14 Julij* til Gråmanstorp, hwarest dhe trouppar från Halland conjungerade sig med armeen, som nu blef 8 a 9000 mann starck. Dette war ett skönt folch och så wäl monterat som dhe uti dette krig tilför icke hade warit, hade och penningar nog til att köpe hwad som dhe kunde fåå fatt til underhåldning. Från Halland kommo och 1000 bondewagnar med bakat bröd och kött, thy om-

kring Helsingborg, hwart dhe sig ärnade, war lijtet eller intet att bekomme, måste dhe altså före så mycket proviant medh sig som dhe tilför uti dette krig intet giordt hade. Dässuthen woro och många 100 skånske, hallandske och swenske bönder, som körde stycken, ammunition och bagage, så att den store myckenhet af folck, ök och wagnar gjorde ett mycket stort anseende i feltet. Med armeen folgde 5 fyrmörssar och öfwer 50 stycken, och woro många i den tancken, likasom h:s k: m:tt nu på en gång wille tillijke beläggie både Landscrona och Helsingborg, men uthgången wijste att dett intet war h:s k: m:ttts intention, uthen med sin armee stå stille, intil Duc de Crecquij med den frandske armeen kom neder i de danske provincier, thy då måste dhe danske utan swerds slag gifwe både Landscrona och Helsingborg från sig. Imedlertijd armeen stod wid Gråmanstorp, då gingo där ijdelige swenske parthijer om natten inn uti Helsingborg både för kunskaps skull, så och för att besee hwad champeloun Helsingborgs slott hade faatt dette år, sedan dett af dhe danske war omskapadt. Iblant andre parthijer blef och een lieut. af gref Duglasses regimente, Swen Ingewaldsson, een natt commenderat på parthij äth Helsingborg.

Den 24 Julij bröth h:s k: m:tt up från Gråmanstorp, passerade öfwer den stora åen Royen wid Tranarp och satte sig wid Åstrup. *Den 25 Julij* gick h:s k: m:tt til Rosendahl och *den 28 dito* logerade han sig för Helsingborg. H:s k: m:tt thog sitt hufwutquarter uti Westre Ramlösa, men folcket satte sig noget wijdt för underhåldning, fourages och siukdoms skuld. Dhe förste trouppar stodo uti Bårslöf och Fiärestad, seden uti Råhws, Ramlöse, Föllborne, WåluF, Flenninge, Wålinge och på Krabberup uti Kullen. Alle woro fullkombligen i den tancken, att h:s k: m:tt wille angrijsse Helsingborg, eftter där war ingen fiende uti feltet och (2:do) förthy h:s m:tt läth församble någre 1000 fachiner, skandtzkorgar, ekeplanckor, säckar och andre præparatoria til en belägring; men alt dette wahr allenast een mine, att tijden kunde passera, intil dhe frandske woro kombne inn uti dhe danske provincier. Helsingborgs fortification elliest anbelangande, så hade koningen af Danmark nestförledne år låtit den fortificera, til att bedäcke dhe 7 regimenter til hest och foth, som öfwer wintern där lågo; men dett förste wintern gick af, blefwo desse fortificationer raserade igen och slottet på en annen måtto befästat. Staden blef i grunden nederbruten, undantagandes någre få hws, som stodo i enderne af byen. Från slottet, igenom staden, neder til skepsbroen blef giordt en communicationslinie uti jord, befästat på begge sijdor med wall och pallisader. Igenom denne linie skulle slottet secunderas från Siäländh. Wid enden af denne communications linie, nedre wid stranden, war anlagdt en starck redoute, med grafwer och pallisader och stycken wål förseed. Strandbroen war klädd med planckor, baak huileke stodo fördächte stycken.

Men för broen lågo 4 skep, som kunde beskiute dhem som wille attackuera redouten och linien. Uthan för stadswalden woro anlagde åthskillige starcke skantzar, som alle woro ruinerade, förutan många andre wärck. Och alt dette förbemälte skulle kastas öfwer enda, förän någon kunde giöre noget widh dett rette slott. Innen för stads wallarne wahr alt så förbygd med bielkar och tårk, att dhe intet fruchtade för eeld eller granater. Omkring alle desse wärck hade de danske satt 44000 eekepalisader, hwaraf hwar och een kan slute, huilcke store wärck där woro om dett litzle näst. Guarnisonen bestod af 1300 mann. På slottet commenderade obr. Julius Ernst von Tettow, som self hade warit mestare för denne fortification. Uti communications linien och uti redouten commenderade obr. lieut. Calnein.

Den 1 Augusti, om natten, allarmerade de swenske redouten och galljeredouten för Helsingborg, hwarest en swensk lieut. och nogre få andre blefwe skutne. *2 Augusti* blef giordt een attackue af wåre på Helsingborg.

Den 3 Augusti gingo dhe grofwaste stycken och mörssar från Helsingborg åth Malmö, hwaraf dhe danske slutade, att Helsingborg blef oanfächtat. Icke desto mindre lät h:s k: m:tt stedse recognoscere under Helsingborg, men commendanten höldt sig mycket stille och skööt sällen och intet, uthen när dhe kommo för när under stycken. Om natten emillen *den 8 och 9 Augusti* läth h:s k: m:tt giöre en blind allarm, til att see hwad commendanten sig wille företage. Där commendanten nu såg nogre tände lunter här och där, som de swenske hade satt up på kieppar, och därjämpte förnam nogre larmande under stycken, begyndte han skreckeligen att canonere, kaste granater och bruke sine musquetter; iblant andre kastade han nogre granater, som lågo stilla på jorden och brunno mycket klart, så att han kunde see alt wäl för sig. Där han förnam, att dett war allenast en blind allarm, läth han uti en hast giöre ett uthfall och fick strax en swensk capitain fången. I dett samme kom en dragouner öfwerste, wid namn Wilhelm Lesle, som war mycket drucken och föll af sin hest, där han dhen tumlade, til att bravere fienden; dhe danske sökte strax öfwersten och fingo både honom och hans tjänare fågne; den fågne captainen wille imedertijd undlöpe den stund dhe hade med öfwersten att beställe, men een af dhe danske blef dett warse och skött captainen ihel uti loppet. Om natten emillen *den 10 och 11 Augusti* läth koningen före 10 stycken och nogre mörsser ned til stranden, med huilcke, så snart dagen bröth an, han läth canonere starckt på ett danskt skeep, som låg på reddan. Skeppet sköth skarpt från sig, men gick dock ändtligen noget bettere från landet. Imedertijd blef en dansk skuten död och någre få quetzte. Dhe swenskes mörsser kunde intet uthrette, men deras stycken gåfwo skeppet nogre puff på sijden. Älliest blef där intet tenterat för Helsingborg.

Den 12 Augusti, om morgonen bittijda, kom öfwerste Nils Gyldestjerne med 300 swenskar moth Landscrone och treffade obr. Swahnwedel an wid Saxtorp, 1 mijhl från Landscrone. Swahnwedel war wid pass 60 mann starck, fördehlte uti 3 trouppar, af huilcke han hade allenast een troupp hos sig. Där dhe nu begyndte att jage eftter dhe danske, blef Swahnwedels hest skuten under honom uti bogen, så han icke kunde komme forth åstad, hwarföre hans cornet Paul Sörensen spranck af sin hest och gaf Swahnwedel den; därmed blef cornetten fången och Swahnwedel eschapperade. Een swensk ryttmestare strök eftter Swahnwedel och wille antingen fångat eller skutit honom, men Swahnwedel lade sin pistohl öfwer axelen och råkade ryttmestaren i sin högre axel, därmed wende han om igen och Swahnwedel gick sin wäg. Capt. lieut. Otto Kruse med 20 danske ryttare lät och stå moth Landscrone dett beste han kunde, men mötte strax en troupp swenskar, som sporde om han wille hafwe quarteer. Kruse swarade: ja gärna, men som han kom wid sijden af den swenske troupp gaf han fyrer, så trouppen skingrades; därmed gick han sin kohs. Där han kom noget bort, satte han sig och höldt noget stille, intil Swahnwedel och någre andre kommo jagandes. Af de danske blefwo obr. lieut. Rab, cornet Paul Sörensen, een adjutant och 22 gemehne fångue, 2 danske-ryttare blefwe quetzte och døde uti Landscrone nogre dagar däreftter. Rittmeister Valentin Schubbert blef och quetzte, men icke död. Af dhe swenske blefwe och nogre quetzte, men ingen antingen swensk eller dansk blef död på platsen. De danske wille seija, att Swahnwedel blef bedragen af en falsk kunskap genom en bonde, men när et parthij är olyckeligit, så skall den understundom hafwe skuld, som elliest är oskyldig. *Den 14 Augusti* gick Swahnwedel åter uth och fick fatt en swensk marchentent, hos huilcken han fick öfwer 400 rdr.

I dette föråhr hade koningen af Danmark dragit 4000 fothfölek från Norge til Danmark, hwarföre ståthållaren Gyldenlöfwe intet kunde agere uthen defensive; huilcken occasion dhe swenske observerade och därföre läth hs k: m:tt af Sverige formera en armee moth Norge på 8000 mann under rijkssammiralen gref Gustaf Otto Stenbock, excellentzen, samt gen. lieut. baron Mörner, gen. maj. Kock och gen. maj. Börstel. Med denne armee skulle rijkssammiralen angrippe Uddewalle-schantzen, på dett dhe norske kunde diverteras från deras förehafwande. Denne Uddewalde-schantz blef uti krigets begyndelse först anlagdt af dhe swenske, men icke fullfärdigat, thy wid dhe nordskes ankomst blef den öfvergifwen. Men ståthollaren Gyldenlöfwe läth den sedan fullfärdiga til att beware passet öfwer revieret.

Den 15 Julij kom hs excellenz gref Stenbock med 16 stycken och 2 fyrmörsser för bemålte schantze, begyndte strax att arbethe och gjorde 3 batterier, af huilcke han canonerade starckt och kastade heftigt af mörssarne. Schantzen låg på een klippa och hade knapt 100 skredt uti sin circumferentz och war besatt med 120 mann under capt. Swen Skow. Men som schantzen war af steen och halparten af furutimber upbyggt, så satte dhe swenske med deres mörsser den ijdelig uti brand; icke desto mindre försvarade commen-

danten Swen Skow sig mandeligen, onseet han omkring schantzen hade intet watn til att släckie den förfärdelige eeldebrand, som honom ängstade på alle sidor. Där nu Gyldenlöfwe fick kunskap att schantzen war belagdt, läth han uti største hast sammandraga dhe trouppar, som han hade, och giordhe anstalt att secundera den, om dett mögeligit war, hwarföre där Stenbock hörde, att Gyldenlöfwe sammandrog sitt folck och lagade sig till, då läth han nogre 100 swenskar giöra ett infald i Norge, wid Mankiär och Holand, til att abandonere Gyldenlöfwe och draga honom där hän, på dett han icke skulle tentera att secundera schantzen. Men Gyldenlöfwe blef wid sitt upsåth och lät de andre nappas dett beste de kunde. Desse förbemälte swenske folck föllo in uti Norge *den 21 Julij* och uti deras marche afbrände öfwer 20 bondegårdar, intil dhe kommo til ett pass, hwarest dhe funno 1 lieut. ståendes med 30 nordske musqueterare. Denne lieut. giorde gott mothstånd, så att dhe swenske anförare blefwe på stället och dhe andre måste studtza, intil att det nordske laudfolk kom öfweralt in armis. Därmed gingo dhe swenske tillbaka igen och dhe nordske gingo efter dhem in uti Swerige, hwarest dhe brände alt hwad dhem förekom, äfwensom dhe swenske tilförn uti Norge giordt hade. Wid samma tijdh giorde de swenske ett infald uti Trundheems lähn med 20 compagnier til foth och 12 compagnier til hest. Dett förste desse bruto inn, då ruinerade de Rösåhs kopparwärck, uppbrände grufwerne, watkonsterne, sätte weeden och koh. Seden marcherade de därifrån til Åhlen, hwar denne efterföljande action föreföll *den 1 Augusti*. Som nu dhe swenske kommo anmarcherande, saluterade den nordske obr. lieut. Schultz dhem med 9 canonskått, dhe swenske swarade med 2 skått och med største fureur anföllo den nordske förwachten, som war 150 mann af rulle. Denne förwacht sköth skarpt från sig baak om deras härbrätte, så att dett swenske rytterije blef studtzt och kunde intet avancera, hwarföre dett swenske fothfolch steeg fram och höggo härbrätten need, att komma baak på förwachten, men förwachten retirerade sig til deras camerader, som stodo alt färdige til att tage emoth deras fienders ankompt. Där nu de swenske woro kombne öfwer brätten, föllo dhe först an på den post som Hans Ewertsens och Peder Lunds folck stodo med bönderne. Dhe swenske satte starckt an, men de nordske stodo faste och förhindrade dhe swenske ett waadstad eller pass att komme öfwer, som dhe ändtligen wille öfwer. Där dhe swenske nu icke kunde komme öfwer dette pass, wende de sig moth en annen post, hwar dhe och efter en tämmelig skarp fächtning blefwe repouserade. Een nordsk constapel sköth rätt uti munden på ett af dhe swenskes stycken, så att dett samme spranck och slog sin constapel begge beenen med stöflarne och låår af, som blefwe på platzen. Därefter gingo dhe swenske tillbaka inn öfwer deras grensor igen. Dett nordske rytterije hengde dhem efter och upsnappade nogre fånger. 2 nordske fångne berggeseller undlupo från dhe swenske uti retraiten, med hanklowerne på. Prästen på Rösåhs war och fången, men löste sig med 6 Rdr. Där nu Gyldenlöfwe nedre uti Bahws lähn war färdig, läth han gen. maj. Dunckam med rytteriet och 1500 til foth stå wid Thanum uti Bahws lähn, sielf tog han någre 100 af dett friskaste folck, under gen. maj. Coucheron, obr. Wibe och obr. Arnholt; med desse gick han til Gribbestad uti Thanum sokn, hwarest han inskepade dhem uti galeyor och skiärbåthe. Winden war den dagen icke aldeles favoriet, så att de kunde komme så forth som dhe wilde, hwarföre ståthållaren Gyldenlöfwe *den 31 Julij* med 1 galleja och een lijten jagt, besatte med 60 mann, gick 3 a 4 tjemar föruth, att förnimme huru dett tillstod med schantzan. Där han nu fick schantzan uti sichte, fick han see, att den stod uti full flamme, doch gick han orth moth dhen, gaf lösen och läth en dansk flagg uthsticke, därmed att

animere commendanten på schandtzen, som gjorde sin beste flijth att conservere sin anförtrödde platz och läth alle brinnande wärck nederrifwe, så att branden någorledes stilledes. Gyldenlöfwe recognoscerade öfwer alt huru Stenbock hade posterat sig och förnam att schantzen både til lands och watn war så tilslutat, att ingen uthen største lijfsfahre kunde komma inn eller uth. Omsijder fann han en peninsul med 3 höge klippor omgifwen, huilcken af dhe swenske icke war intagen. På denne öö läth Gyldenlöfwe sättie 50 man i land af dett folck, som han hade hos sig, med 1 obr. och 1 major och gaf ordre att dett folck, som folgde eftter, skulle af all macht hasta, til att förstärcke dhe 50, som woro kombne i land. Om afttonen i thösmörckret kom obr. Wibe med 200 mann och satte strax uti land, och dhe förre 50 blefwe nu så mycket mere förstärckte. H:s excellentz gref Stenbock commenderade nogre swenske trouppar inn på denne half-ö, att slå dhe nordske uth igen, men desse stod faste och slog skarpt från sig, så att dhe swenske måste retirere sig, efterlemphanandes någre döde. *Den 1 Augusti* läth ståthållaren ännu mere manskap före inn på öen och fick samme dag en båth från schantzen, med 1 corporal och 3 gemehne. 2 af desse gemehne blefwe under wägen ihuelskutne och 1 quetzat, så att corporalen kom allenast oskad därifrån. Ståthållaren sende strax en båth tilbakars med lijke manskap, af huilcke een allenast blef skuten. Om natten blef branden største dehlen släckt och wid dett stille wädrät wärcken nedkastade, så att planen af berget sågs intet annorlunde än klare eeld. Stenbock förstummade sig intet, uthen canonerade starckt på schantzen, kastade af sine mörsser, läth fatte post på förbemälte peninsul och occuperade en klippe. Dhe nordske, som stodo på öen, skuto skarpt från sig på dhe swenske, ståthållaren canonerade ochså af gallejorne dhe swenske inn uti flancquen, så att oanseet dhe swenske stodo på öen med 8 esquadroner til hest och 12 compagnier til foth, förlåto dhe doch öen och klippen, så att dhe nordske, som woro 500 starcke, klippan intogo och den seden behöllo. Om eftermiddagen skickade commendanten kunskap til ståthållaren, att dhe swenske begyndte att bortføre deras grofwe stycken, hwarpå ståthållaren tog de små gallejor och gick dhe swenske för uti flancquen och canonerade starckt. Men dhe swenske hade ännu 2 metall stycken af 12 pund stående, med huilcke dhe canonerede gallejorne, som hade intet större stycken än 2 a 3 pundige; hwarføre ståthållaren måtte retirere sig. Imedlertijd marcherade riksammiralen tilbakars igen. Ståthållaren kom strax igen och gjorde sin högste flijth att få dhe grofwaste swenske stycken, men dett wille intet gelinge honom, såsom wid apcherne stodo ännu 300 swenske musqueterare och 100 dragouner; dässuthen stodo änthå 300 swenske ryttare uti buskarne, huilcke hade ordre, när gallejorne woro borthe, att gå lös på dhe 40 nordske fyrer rörhs, som stodo där när hos; men desse 40 mann wende sig moth berget och dhe swenske gingo därmed til deras igen. Om natten sende ståthållaren undsättning uth på schantzen och gaf ordre, att gen. maj. Dunkam skulle gå med cavalleriet til Quistrum bro. 1 1/2 mijhl från Uddewalla, men intet wijdare att avangera, på dett dhe swenske icke skulle antaste honom: och sålunde blef den belägringen uphäfvet. Capt. Folckerssen med 24 nordske attacquerade ett swenskt parthij af 50 hestar således, att 8 swenskar blefwo på platsen, af dhe nordske blef ingen. Capt. Balcke med 50 nordske attacquerade den swenske hufwutwachten af 80 hestar med 1 major och 1 ryttmestare; af denne wacht blefwe 20 swenskar på platsen och 6 fångne. Af dhe nordske blef 1 hest skuten, men ingen mann fick nogen skade. — Sedan dhe 14 dagars stillstånd, som churfursten af Brandenburg hade slutat med Franckerijke och därför afstått dhe 2:ne fästningar Wesel och Lipstadh, wohro nu til ände lupne och churfursten fant ingen resolu-

tion hos nogen om hielp och bijsändh, considererade därjämpte att dhe Luneburgiske furstar hade slutat frijd med Franckerijke, Wesel och Lipstad woro borto, stilstånden til enda lupen och koningen af Franckerijke läth en formidabel armee af 36,000 mann gåå honom emoth, blef han altså nödgat til att giöre frijd med Franckerijke *den 29 Junij* st. nov. 1679, som slöts til S:t Germain. Seden nu churfursten af Brandenburg war afträdd och hade giordt frijd med Sverige, war koningen af Danmark allene den allersijste af dhe allierade, som höldt wid kriget, hwarföre koningen af Franckerijke läth marschallen Duc de Crequij med den frandske armeen marchere ned igenom Westphalen inn uti Oldenburg, på dett kongen af Danmark därigenom skulle obli-geras att giöre frijd med Sverige på den condition, som begärades. Duc de Crequij commenderade marquis de Choisy med 6000 ryttare och dragouner, at gå för need uti Oldenburg och Delmenhorst. Dhe frandske försökte att willia uthsticke watnet omkring stadt Oldenburg, men blefwe tilbakadrifne af stycken, hwarpå marquis de Choisy lät den danske commendant Bige förstå, att han icke kom som en fiende, utan som een wän och begärade någre tunnor öhl. Commendanten sende honom dett begärade öhl och lät därjämte seija, att där han kom som een wän, skulle han och wänligen begägnas, men han måste wette att respectera styckerne. Marquis de Choisy drog sig noget tilbakars, men läth strax nogre troupper gåå öfwer den revier: der Hundt och slutade staden Oldenburg rundt om, lijkesom belägradt, men alt blef doch därwidh, så att inge flere frandske än äfwen desse 6000 mann äro kombne in uti Oldenburg eller Delmenhorst. Imedlertijd stod koningen af Danmark med sin armee uti Holsteen, att willie giöre mothständh, där som dhe frandske hade kommit öfwer elfwen. Och wid sådane conjuncturer läth koningen af Danmark genom sin minister begäre af koningen af Franckerijke, att han wille drage sine trouppar af Oldenburg och Delmenhorst, så wille han på paroll giöre frijd med Sverige. Koningen af Franckerijke uppå sådan koningens af Danmark parole, läth strax kalle sin armee tilbakars, så att dhe frandske först *in Julio* förläto Oldenburg och Delmenhorst.

Först *in Aprili* skref den frandske ambassadeur Feucquiere, som heele dette kriget residerade wid dett swenske hof, ett höffligit bref til rijks-cantzeleren gref Ahlefeldt i Danmark, att man uti Sverige woro sinnadt til att nembne commissarier, som frijds-tractaterne uti Lundh i Skåne kunde företage, och om så war, att koningen af Danmark behagade låte sine commissarier infinne sig på förbenemde rum, önskade han (Feucquiere) att begge parternes deputerade kunde möta uti Lundh, til *den 1 Majj* nestkommande, och då afhandle preliminaria.

Uppå samme Feucquieres bref til rijks-cantzleren Ahlefeldt, blef etatsrådet och gen. krigscommissarien i Danmark, Christopher Sehsted, på dhe danskes sijde, så och vice guvern. och gen. lieut. Jöran Sperling på dhe swenskes sijda uthskickat, hwarthere con-voyerat med 24 ryttare; kommo til Lundh *den 12 Majj*. Sehsted logerade sig uti S:t Peders Clöster och Sperling på Lundegård. Där kl. war 12 kommo dhe begge på een tijd inn uti Lunds dom-kyrcke, Sehsted inn äth den södre och Sperling inn äth den norre kyrkiödören. Eftter aflagde complimenter notificerade Sehsted, att koningen af Danmark hade uthnämndt gref Anthon, baron Jöns

Jull och Conrad Biermann til att tractere uti Lundh, såsom den franske ambassadeur hade begärat. Sperling notificerade, att koningen af Sverige hade uthnembdt baron hr Johan Gyldenstierna och Frantz Joel Örnstedt, som på dhe swenskes sijde skulle tractera, att tilbörlikt pass därföre för begge parternes commissarier til neste sammankompsten kunde lefwereras. Sedan blef proponerat om fredelighet på wägen til Lundh och omkring Lundh, så och huru starckt manskap af ryttare och soldater hwarthere skulle hafwe hos sig uti Lundh för säkerhets skull. Eftter nu alting war förrettat så wijde som denne gång kunde förrettas, då inviterade Sperling Sehested til måltijd, men han excuserade sig, tog afskeed och gick samme dag til Landscrona och Sperling til Malmö. Sijst *in Majo* mötte Sehested och Sperling åter uti Lundhs domkyrke hwarest dhe uthwexlade ofwanbemälte pass och sedan blef accorderat: (1) Att en stor mijhl omkring Lundh, så och wägen från Landscrona til Lundh och från Malmö til Lundh skulle $\frac{1}{2}$ mijhl på begge sijdor wara fredelig. (2) Så länge tractaterne continuerade uti Lundh skulle dhe danske gesandter för säkerhets skull hafwe hos sig 50 ryttare med 1 ryttm., 1 lieut., 1 cornet och dässuten 24 musqueterare. Äfwenså många til hest och foth skulle och de swenske gesandter hafwe hos sig: dock skulle de danske ryttare och soldater liggie för sig sielfwe uti en part af byen, och dhe swenske för sig sielfwe uti en annen part af staden: och elliest skulle dhe swenske och danske krigsfolk bemöta hwarandre wenuigen. Ambassadeurerne skulle samtl. möthe uti Lundh *den 17 Junij* nestkommande. Där preliminaria sålunda woro afhandlade, togo Sperling och Sehested afskeed med hwarandre och drogo hwarthere sin wäg.

H:s k: m:tt af Sverige notificerade sådant koningen af England så och churfursten af Sachsen, som sende sin gesandt Gersdorff såsom en mediateur på tractaterne.

Den 19 Junij kommo dhe danske ambassadeurer från Landscrona til Lundh, men dhe swenske kommo icke förän *den 22 dito* om afttonen. Imedlertijd excuserade gen. lieut. Sperling och den franske ambassadeur dhem, att dhe töfwade så länge, såsom dhe woro uphåldne medh deras livrier at giöre färdige. Men där dhe på förbemälte *22 Junij* kommo tilsammen, beneventerade dhe hwarandre höfligen, inbudo hwarannen til gäst och woro mycket lustige tilsammen. Omsider blef saken företagen, att hwarthere af dhe strijdande parter skulle öpne sine tanckar.

De danske proponerade, att dhe wille behålle alt hwad dhe i dette kriget med swerdet wunnit hade. De swenske däremoth påstodo: (1) Att dhe wille hafwe tilbakars hwad koningen af Danmark hade från Sverige intagit. (2) Fordrade dhe upresning och wederlag för all den skade och omkostnad uti kriget. (3) Begärade dhe 70 tunnor guld på furstens af Holsten wägnar för den skade, som fursten uti dette krig hade lijdit både på hans fäst-

ninger, som woro raserade, så wäl som af koningens durchmarcher, inquarteringar och contributioner. Huilcken proposition dhe danske icke synderligen behagade, och sade därföre dhe wille preparere sig til afrese. Men den Sachsiske mediateuren bad dem låte sig behage att förtöfwe och icke så hastigt abrumpere alting, han förhoppades nog närmare moderation från begge parterne. Imedertid där koningen af Danmark förnam dhe swenskes proposition uti Lundh, läth han genom sin minister uti Franckerijke Meyercron slute frijdh uti Franckerijke *den 23 Augusti* st. vet. eller 2 Septemb. st. nov. 1679. Men såsom frijdspuncterne kunde icke så snart blifwe färdige och komme inn til Swerige och Danmark, så blef imedlertid uti Lundh i Skåne af dhe kongl. ambassadeurer ingåt och uprettat ett stilstånds accord *den 30 Augusti* st. vet. 1679, uti huilcket i den 5:te puncten förmähltes: contributionerne uti Skåne anlangende, då blifwer hwar månat från den 31 Ang. att begynne och intil orthernes evacuation att continuere, på k: m:tt af Swerige wegnar til h:s k: m:tt af Danmark 2400 rdr uti courant mönt wid månadernes utgång riktigt erlagde, hwaremoth all annen pålag och fordring på h:s k: m:tt af Danmark wägnar uphäfwes, undantagandes grässgången för cavalleriet, som uti fästningen är, och förbiudes hwar och een af dess underhafwande och betiänte landtmannen i ringaste måtto att molestera, eller noget, hwad namn dett och hafwe kan, att aftwinge. Om restantierne uti Landscrona ¹⁾ och Helsingborgs lähn, huilcke districter från dett öfrige estimeras, är lofwat nu strax uti wänlighet sig att förene, hwartil een begynnelse skall giöras här uti Lundh *den 6 Septemb.* eller föör, om skee kan, och på bägge sijdor 2:ne persohner därtill förordnas. I denne puncten insmögos desse fåå ord om restantierne, huilcke i förstningen af wåre icke achtades före att ware af nogen consideration, eller någon tänckte, att desse restantz skulle til noget considerabelt quantum upstijge, mycket mindre något allarm förorsake, eftter friden war sluten uti Franckerijke. Men lijkwäl hafwe desse restantier sig til stor wijtlyftighet utslagit och fördt omsijder andre questioner tillijke med sig på bahnen. Såsom dhe danske, när den post om restantierne skulle företages, tohrde öppna deras munn och table om 100,000 rixdalers restantz af Landscrona och Helsingborgs lähn, huilcket kom dhe swenske ambassadeurer heelt fremmande: hwaruppå ambassadeuren hr Johan Gyldenstjerna gaf h:s k: m:tt sådant strax tilkänne, och blef för den skull förordnade commissarier, huilcke uti bemålte begge lähn skulle sammankalle almogen att inquirere och upthekne (1) hwad bönderne heele dette krijget til dhe danske hade contribuerat, (2) hwad dhe danske hade plundrat från bonden, (3) hwad skade snaphanerne hade tilfogat landtmannen med

¹⁾ *Den 7 Septemb.*, om afttonen, blef en fahrilig eeldswåde antändt i Landscrona, som afbrände en stor dehl af staden.

skatter och plundring. Men aldenstund dhe danske persisterade uti deras proposition, hållandes sig wid dett som war slutat och underskrifwit uti stillståndet, begyndte och att tahle om restantier af dhe andre intagne städer och provincier, altså blef med dhe danske ambassadeurer accorderat om een summa af 40,000 dahler smt eller 30,000 slette dahler uti dansk mönt för restantierne af Landscrona och Helsingborgs lähnen. Förän den punct kom til endtlighet, hade de danske gesandter begyndt ochså att röre om restantier af Bahws lähn, Wismar, Rügen och Gothland, och på dett sijste slap dett uth, att dhe wille behålle Wismar til underpant för alle desse restantier, som blefwe accorderade på 165,000 rixdahler, för huilcke Wismar skulle stå til underpant, intil dhe blefwe erlagde: Et sic hosti fugienti argenteus pons struendus. Dhe danske ambassadeurerne ventilerade sedan den 9:de puncten uti dett frandske fördrag anlangende stycken uti fästningarne, huilcket blef ochså nu uti Lundh således accorderat, att koningen af Danmark skulle af hwar fästning änthå utthage 10 swenske metallstycken. Sedan gjorde de danske gesandter en pretension på dett Schawmburgiske canonicatz prebende uti Hamburg, så och på dett litzle eyland uti elfwen Cruitsandt, huilcket altsammen blef af dhe swenske ambassadeurer concederat, på dett att frijden kunde winne sin framgång. Såsom nu förbemälte frijdstractat, som uti Franckerijke war afhandlat, blef således af dhe danske ambassadeurer uti någre puncter amplierat, så är dett frandske fördraget seden af ambassadeurerne uti Lundh företagit och ändtligen fridstractaten sluten *den 26 Septembr. st. vet. anno 79.* Däruppå blef emillen deres k: k: m:tt m:tt af Swerige och Danmark een defensive alliance och förbund slutat dagen eftter, *den 27 Septembr.* Men samme dagen som frijdstractaterne blefwo uti Lundh underskrifne, blef ochså marriage-contractet emillen h:s k: m:tt af Swerige och printzessen af Danmark Ulrica Eleonora underskrifwit, nembl. *den 26 Septemb. 1679.*

Urkunder och handlingar rörande Lunds domkapitel.

I första häftet af Samlingar till Skånés historia och fornkunskap 1868 hafva Lunds domkapitels äldsta statuter, *Consuetudines canonicæ*, blifvit för första gången tryckta. Märkligt nog hafva äfven för domkapitlets historia viktiga urkunder af sednare datum kommit att ligga i handskrift. Till dem hör i främsta rummet statuterna af 1489, gifna af erkebiskop Joh. Brostorp, som visa domkapitlets organisation under den katholska tidens sista period, vidare domkapitlets statuter under den protestantiska tiden, sådane de blifvit bragte i form 1580 genom omarbetning af de äldre statuterna och tillägget af 1587 ^{23/1}. Vi meddela här begge dessa urkunder, den sednare i den affattning, som 1653 erhållit Fredrik III:s stadfästelse och som var gällande under den svenska tiden intill domkapitlets upplösning.

1. Lunds domkapitels statuter 1489.

In nomine sancte et individue trinitatis. Amen. Cum secundum canonicas sanctiones ecclesiastice moderationi omnino est conveniens ut que ordinata fuerint et rationabiliter statuta nulla in posterum debeant refragatione perturbari, Idecirco Nos Johannes dei gratia Archiepiscopus Lundensis Suetie primas et apostolice sedis legatus, et venerabile dilectum nostre Lundensis ecclesie capitulum ex vnanimi consensu consilio et voluntate omnium nostrum ordinamus et statuimus infrascriptos articulos et statuta per ipsum capitulum et canonicos perpetuis temporibus irrefragabiliter observari.

Primo ponuntur statuta de capitulo generali Secundo de honestate chori Tercio de sigillis et literis capituli Quarto de communibus bonis et quibusdam aliis generalibus.

Primo igitur secundum antiquam consuetudinem approbatam generale capitulum celebretur quolibet anno feria tertia proxima post dominicam quasimodogeniti et canonici qui residentes esse volunt pro anno qui tunc sequitur de residendo protestantur in loco capitulari et nullus canonicorum habebit residentiam illo anno nisi in habitu choralis vt prefertur protestatus fuerit capitulo et die supradictis. Canonicus vero protestaturus si infirmus die protestacionis in civitate fuerit quod ad capitulum venire non possit nisi portatus mittantur ad eum duo canonici de capitulo qui fidem faciant capitulo de eodem.

Forma autem protestacionis hec est:

Ego N. protestor quod volo facere residenciam personalem apud ecclesiam Lundensem in anno iam instanti sine fraude et seruire deo et ecclesie pro meo posse.

Jtem si protestans percipiat residenciam suam per fraudem in anno sequenti ad residendum non admittatur nisi prius satisfecerit de perceptis.

Jtem nullus habebit residenciam nisi fuerit canonicus prebendatus per annum.

Jtem canonicus existens in studio privilegiato vel missus per capitulum in negotiis capituli gaudebit residencia sua et mensa etiam si die protestacionis in capitulo non fuerit.

Jtem quilibet canonicus post primam suam protestacionem factam die et loco supradictis tenetur infra duodecim septimanas immediate sequentes residentiam personalem Lundis facere vel infra easdem septimanas ad generale studium iter arripere alias residentia carebit.

Jtem si canonicus protestacionem faciens loco et die supradictis ultra duodecim septimanas continuas quantumcunque modicum se absentauerit residentia carebit sub eodem suo prestito juramento.

Jtem duo canonici si velint possunt insimul esse commensales et ambo reputantur residentes.

Hec agantur die sequenti post capitulum generale. Nullus canonicorum intromittat se de aliquo officio prius habito nisi iterato per capitulum de nouo instituatur.

Jtem eodem die reportentur libri ecclesie vel capituli quos penes se concessiue habent canonici de eisdem ne distrahantur et qui aliquem librum de nouo receperit faciat se scribi in sacristia pro eodem.

Hec agantur proximo die jovis post generale capitulum. Nullus prelatorum habebit officia de bonis communibus sed (?) deputantur a prelatis duo prelati et per alios canonicos deputantur tres de senioribus canonicis officia non habentibus pro officiis capituli de nouo ordinandis et quidquid per ipsos in dictis officiis ordinatum fuerit pro anno instantis ratum per capitulum habeatur.

Jtem quod canonicus habens bona capituli communia tenetur statim post generale capitulum coram deputatis computum facere et computum eisdem assignare.

Jtem de honestatē chori volumus et statuimus quod nullus canonicorum intret chorum tempore celebrationis diuinorum nisi in habitu choralis nec domum capituli in die generalis capituli predicti et in duobus diebus synodalibus sub pena duorum grossorum.

Jtem nullus habebit distributiones in choro nisi fuerit residens et habuerit proprium habitum choralem alias recipiens et accomodans distributionibus carebunt.

Jtem nullus canonicorum in summa missa distributiones percipiat nisi intrauerit chorum ante ewangelium et ibidem moram fecerit usque post eleuacionem dummodo sint distributiones archiepiscopales.

Jtem in missa animarum intret ante sanctus et stet usque post eleuacionem.

Jtem in vigiliis defunctorum intrabit et ibi moram faciat prout placet.

Jtem canonici infirmi Lundis distributionibus gaudebunt sicut sani et etiam canonici pro negotiis capituli missi infra regnum.

Jtem canonicus annotatus ad aliquod officium in choro existens in villa sanus illud per se vel per alium adimplebit sub pena vnius grossi.

Item canonicus non existens infra sacros non locet se superioris in stallo nec intersit secretis capituli nisi in quantum a iure permittitur nec sit particeps mense communis nec percipiat in choro nisi dimidietatem distributionis qui precedet in processionibus et primo legat lectiones et cantet responsoria et solus incedat si non habuerit alium similem sibi.

Item de sigillis capituli volumus obseruari quod dominus Decanus et vnus canonicus per capitulum deputatus habeant clauas ad sacristiam duoque alii canonici etiam per capitulum deputati habeant clauas ad sigilla capituli et si aliquis istorum de villa recesserit alteri canonico remanenti clauem committat nec aliquid sigilletur aut asportetur de sacristia aut imponatur sine testimonio predictorum aut aliqua litera predictis sigillis sigilletur sine requisicione et consensu omnium canonicorum vel maioris aut sanioris partis eorum in villa existentium qui ad requisicionem domini decani vel alterius superioris prelati aut canonici protunc in villa existentis super premissis conuocentur.

Item deputetur vnus per capitulum de canonicis qui literas et negotia capituli dictet et fideliter conscribat ac canonicos in tabula ad officia tenenda in choro annotet qui pro labore suo salarium habebit de capitulo secundum laudabilem obseruatam consuetudinem.

Item de anniuersariis nostris et bonis communibus statuimus quod quicumque canonicorum habens anniuersaria communia bona seu pecunias homicidarum aut alias distributiones intimet canonicis (?) proximo die antequam distribuuntur cuius sit anniuersarium ubi sunt bona cuius valoris et quantitatem pecunie homicidarum et aliarum distributionum et si in hoc negligens fuerit multetur pena duorum grossorum. Et canonico in villa existenti cui non intimauerit die antedicto satisfaciatur in huiusmodi pro omissis.

Item iidem habentes proxima officia predicta et statuto tempore capitulo non persoluerint careant distribuionibus nisi rationabiliter docuerint se non esse soluturos.

Item si aliquis canonicus voluerit (habere aliquam?) curiam de bonis communibus in rure cum vacauerit pro proprio semine et debita pensione sibi non denegetur dummodo prius non repertus fuerit dilapidator.

Item secundum antiquam consuetudinem approbatam capitulo capitulum habeatur omni die veneris nisi fuerit festum populi vel ecclesie propter quod in proximo die mercurii anticipetur ad quod veniant canonici in villa existentes nisi prepediti.

Item quilibet canonicus in villa existens tenetur respondere in capitulo suo concanonico licet non citatus si ab eo fuerit incausatus.

Item si quis extraneus aliquem canonicum super aliqua re priusquam coram capitulo incausauerit nisi voluerit non tenetur sibi respondere sed ad capitulum appellet sed cum coram capitulo

questionem contra eum deposuerit consilio capituli se supponat et defendat et si hoc fecerit vel hoc exhibuerit ad faciendum coram superiori non tenetur conueniri citetur autem canonicus per extraneum incausatus per nuntium domini decani vel alterius superioris protunc in capitulo presidentis. Primo ad capitulum proxime affuturum et deinceps secundo tercio et quarto vsque ad quartum capitulum qui si tunc non comparuerit et per se vel per alium legitime non responderit de capitulo ad superiorem mittatur et interim distributionibus carebit donec capitulo reformetur.

Jtem canonicus presens in capitulo semel per aliquem legitime incausatus per vltiorem de villa absentiam minime excusatur dummodo alias legitime vt premittitur citetur.

Jtem quicumque canonicus sententias iudicia vel statuta capituli seruare contempserit incidit in penam periurii nisi legitime appellauerit ab eisdem.

Jtem nullus canonicus contra suum concanonicum in aliqua causa extraneum iudicem a sede apostolica vel alio iudice impetrabit dummodo idem suus concanonicus paratus fuerit in capitulo stare iuri.

Jtem canonicus qui propter suam incuriam prebendam suam mensam estimaciones vel curiam aliquam Lundis dilapidauerit et hoc contra eum probatum fuerit ad alias non debet admitti priusquam capitulo satisfecerit de premissis.

Jtem quilibet canonicus absens habeat procuratorem suum alium canonicum presentem et non laicum in bonis suis ecclesiasticis qui non solum capitulo et vicario satisfaciat sed etiam de aliis negotiis emergentibus respondeat quibuscunque et quod nomine absentis per eum rite agitur ratum habeatur per eundem.

Jtem si quis canonicorum alicui potenti viro seu alteri persone fauorem impendit dictis vel factis dando ei consilium vel auxilium contra aliquam personam de capitulo seu contra libertates priuilegia vel statuta ecclesie vel capituli in ipsorum preiudicium et iacturam et in hoc compertus fuerit vel conuictus seu etiam de hoc manifeste constiterit penam periurii incurrat.

Jtem si quis canonicus suum concanonicum irato animo verbis offenderit contumeliosis per testimonium fidedignorum probatum fuerit soluat capitulo marcam argenti et offenso ad arbitrium capituli satisfaciat.

Jtem receptus in nouum canonicum promittat obedienciam prelati in capitulo vt moris est et reuerentiam senioribus studeat exhibere prestando vt sequitur iuramentum.

Ego N. canonicus Lundensis iuro quod volo seruare statuta et statuenda capituli lundensis et impendere prelati et senioribus eius debitam reuerentiam et quod non faciam parcialitatem vel parcialitates in eodem nec reuelabo secreta capituli quoquomodo et ad quemcunque statum deuenero melius eisdem(?) capitulo et ecclesie procurabo pro posse sic me deus adiuuet et sancta dei euangelia.

Jtem receptus nouiter in canonicum ibit infra biennium proxime subsequens ad studium generale si prius ibidem non fuerit in huiusmodi autem capitulum si necesse fuerit (seniorem, poterit dispensare?).

Jtem filii tyrannorum vel infringentium ecclesiasticas libertates aut dampnum notabile inferentium canonicis vel bonis ecclesiasticis in canonicos per archiepiscopum vel capitulum nullatenus admittantur.

Jtem canonicus infamis seu publice excommunicatus non admittatur ad aliqua acta capituli antequam se purgaverit aut a sententia fuerit absolutus.

Jtem nullus canonicus teneat publice concubinas in domo vel curia sua lundis sub pena canonis.

Jtem prepositus erit responsalis... capitulo in bonis capituli coram principibus in placito generali et alibi vbi expediens fuerit et in sua absentia superior prelatu de capitulo protunc presens.

Jtem decanus erit iudex in capitulo qui de consilio et consensu maioris et sanioris partis iudicabit.

Jtem etiam decanus regat chorum et vicarius eiusdem pro eorum insolentiis in choro et ecclesia factis corrigendo ipsique vicarii ab eodem decano vel suo substituto petant licentiam extra villam exeundi.

Jtem nullus canonicorum portet manifeste in ecclesia pilleum calcaria albas caligas vel supra alias vestes tunicam albam seu pellicium sub pena duorum grossorum.

Jtem nullus canonicorum secreta capituli cuiquam reuelare presumat et si in hoc testimonio bonorum compertus et conuictus fuerit incidit penam periurii ipso facto.

Preterea vt omnia et singula premissa firmiter et inuiolabiliter perpetuo obsuerentur et per ignorantiam illorum (quem)quam non lateant volumus et statuimus quod quolibet anno in capitulo generali publicentur et quotiens de nouo aliquis in canonicum prebendatum (?) admittatur sibi predicta omnia recitentur qui ea et alias ecclesie et capituli consuetudines approbatas ac secreta (?) capituli antequam installetur iuret inuiolabiliter obseruare.

Jtem volumus et statuimus quod impetrans canonicatum prebendam vel dignitatem aliquam in nostra ecclesia Lundensi infra annum quo admittetur ad canonicatum prebendam aut dignitatem s... as fabricae ecclesie predictae vnam cappam pluuialem ad valorem quatuor marcharum argenti canonicisque pitantiam vicariis vero lagenam trauisye ministrabit.

Jtem ista iurabunt canonici de nouo admittendi antequam installetur Primo quod statuta capituli sententias decani vel maioris qui est in loco decani presidentis consuetudines laudabiles conseruent et secreta capituli non reuelent et apud ecclesiam resideant nisi cum eis dispensetur vel alio iusto impedimento excusentur et quod infra (annum?) ad minus se faciant ad ordinem sub-

dyaconatus promouere... apostotare videantur et quod prelati suis reuerentiam vndique faciant.

Jtem nullus [canonicus gaudebit] fructibus et obeuntionibus nisi (tenuerit?) vicarium et quamdiu hoc non fecerit... est in mora fructus colligantur per vnum de capitulo qui satisfaciat vicario et de residuo faciaprout videbitur capitulo.

Jtem quilibet canonicusram. Ceterum cum ea que a viris prudentibus in tempore geruntur ne a memoria hominum inposterum elabuntur solent literarum testimonio perhenniri. Jdeo presentes literas fieri fecimus nostro secreto et sepedicti venerabilis capituli nostri sigillo communiri.....

...ta sunt hec Lundis anno domini MCDLXXX nono Die venis septima mensis augusti.

Likheten med det i k. Riksarkivet förvarade originalet betygar.

N. O. Kullberg.

2. Lunds domcapitels statuter 1590.

Nos Præpositus,

Decanus, Archidiaconus, Cantor, Seniores atque universum Lundense Capitulum notum facimus universis et singulis tam præsentibus quam futuris; quod cum intelligeremus apud Venerabile hoc Capitulum, sicut et in cæteris hujus regni Capitulis Statuta et Decreta quædam reservari a Majoribus nostris et defunctis Archiepiscopis constituta et ordinata quæ tandem in hoc Collegio sub annum Domini 1489 à Venerando Johanne Brostorp in publicas tabulas et ordinem redacta sicut concepta quotannis semel publicè in hunc usque diem recitari sunt solita; Cumque post resuscitatam Evangelij lucem et Religionis reformationem adhuc in iis multum lateat farinæ antiqvæ, hæcque dies alias mores postulet, neque à Majoribus nostris cum Religionis reformatione Statutorum reformatio atque emendatio pariter suscepta sit, ad quorum nihilominus observationem Regia Collatione simpliciter obligamur et tenemur; Eam ob causam operæ pretium nobis visum est eadem Statuta ad præsentem rerum statum verioris religionis conformare, usque adjicere quæ addenda, demere quæ demenda videbantur, id quod vigore præsentium ad Dei Opt. Max: laudem, hujus ordinis conservationem et augmentum unanimi consensu, voluntate et suffragiis nunc tandem fecimus, eaque in formam præsentem ordinamus, statuimus, edicimus, publicamus perpetuo firmiter observanda.

1. Primum quolibet anno Feria III proxima post Dominicam Quasimodogeniti Generale Capitulum celebretur, ad quod se sistant omnes qui pro anno tunc sequente Residentes esse volunt et Resi-

dentium gaudere beneficio, protestationem de Residentiâ facturi, quæ talis est:

Ego N. protestor quod volo facere Residentiam personalem apud Ecclesiam Lundensem in anno jam instanti sine fraude, et servire Deo et Ecclesiæ pro meo posse in nomine Patris et Filij et Spiritus Sancti.

2. Quilibet Prælati vel Canonici vigore Regiæ Collationis et Statutorum tenetur personalitèr apud Ecclesiam residere propter autoritatem hujus ordinis; propter scholam et pauperes et matrimoniales causas decidendas. Excipiuntur Privilegiati. Privilegiati autem sunt et habentur qui degunt in studiis, tum etiam hi, qui aliis Officiis et muneribus obeundis à Rege constituti præsent, neque voluntarie absunt.

3. Personæ privilegiatæ per substitutos Procuratores Canonicos, protestationem faciant ad hanc formam: Quia N: Reipub. causa et majoribus negotiis detinetur, neque personaliter potest residere, protestor quod liber ab illis negotiis aderit personaliter serviturus Deo et Ecclesiæ pro posse. Eadem forma de iis servata, qui in studiis degunt, cum studia absolverint, aut non fuerint in Reipub. negotiis.

4. Ægroti quoque Canonici per alios protestationem faciant.

5. Quilibet Canonicus post primam protestationem factam die et loco supra dictis tenetur intra XII septimanas proxime sequentes [nisi Privilegiatus fuerit] residentiam personalem Lundis facere; alias residentia carebit.

6. Nullus residentiam aut Mensam vel Communia bona habet, nisi fuerit Canonicus præbendatus per annum.

7. Privilegiatæ personæ æque Bonis Communibus, Residentia et Mensalibus quoties obvenerint gaudebunt ut Residentes. Distributione autem ordinaria Anniversariorum non nisi Residentes tantum. Nihilominus tenentur Privilegiatæ personæ suam ex Communibus et aliis Bonis, ex quibus ad distributionem secundum formulam Fundationis aliquid deceditur ut residentes pensionem exponere anniversariam.

8. Qui non residet [dummodo non e numero fuerit Privilegiatorum] a Communium Bonorum arcetur divisione; ab Optione item Præbende, Mensa quoque a Residentia, nisi Capitulum singulari Respectu cum aliquo ob præstitam Reipub. vel Ecclesiæ operam vel impendendam dispensare voluerit.

9. A facta protestatione nullus Canonicorum se intromittat de aliquo officio prius habito nisi de novo per capitulum instituatur.

10. Die proximo a facta protestatione reportentur libri Ecclesiæ vel Capituli vel Bibliothecæ, quos penes se concessive habent Canonici ab iisdem ne distrahantur. Et qui aliquem librum de novo receperit, faciat se scribi a Notario Capituli vel Bibliothecario pro eodem.

11. Die tertia post Capitulum Generale, h. e. die Iovis proxime protestationem sequente, coram deputatis rationem de anno elapso reddent Procurator Generalis, Procuratores civitatum, Collector pro expensis Choralium et Distributor. Subductis rationibus quæ inde provenit pecunia thesauro Fisci adjungetur apud Procuratorem Generalem, qui de novo institutus fuerit, deponenda.

12. Nullus Prælatorum habebit Officia vel Procuratoria. Sed deputentur a Prælati duo Prælati, et per alios Canonicos deputentur Tres de Senioribus Canonicis Officia non habentibus pro officiis Capituli de novo ordinandis: Et quicquid per ipsos vel Vicarios in dictis officiis ordinatum fuerit, pro anno instanti ratum per Capitulum habeatur.

13. Canonici infirmi Lundis habitantes distributionibus gaudebunt sicut sani. Similiter ii quoque ex Residentibus qui in negotio sunt Capituli intra regnum.

14. Capitulum ordinabit Notarium, qui literas et negotia Capituli dictet et fideliter conscribat, ac Canonicos in tabula ad officia tenenda annotet. Quæ tabula quotannis die Protestationis publice in domo Capitulari affigetur, ut quilibet sciat quando eum tangat ordo, Chorales sustentandi et alia onera obeundi. Is autem pro labore suo Salarium habebit de Capitulo secundum laudabilem observatam consuetudinem.

15. Quoniam tria sunt Sigilla Capituli: Ex his unum majus, quo uti solemus in rebus majoris momenti, in permutationibus et alienationibus Fundorum, sub seris sit Deputatorum, alterum habeat Notarius causarum Matrimonialium; tertium Notarius Capituli, pro incidentibus communiter literis obsignandis. Hique omnes Sacramento fidelitatis Capitulo sint obstructi.

16. Nullæ literæ scribantur vel obsignentur inscio communi Residentium Collegio; sed ante in Capitulo publice recitentur omnes quam signentur.

17. Decanus vel substitutus ipsius cum alio Residente Canonico claves habebunt ad literas et ad domum Capitularem, neque ullæ literæ sine communi Residentium Collegio inde asportentur.

18. De anniversariis statutum est, ut quivis Canonicorum habens Anniversaria distribuenda, si a Distributore monitus cujus sit Anniversarium et quanta numeranda pecunia, solve neglexerit, distributione careat. Intimet autem distributor canonicis proximo die antequam fiat distributio, cujus sit Anniversarium, et quantitatem pecuniæ distribuendæ. Si in hoc negligens fuerit, mulctabitur pœna duorum solidorum. Et si Canonico Lundis existenti non intimaverit die antedicto: satisfaciat pro eo quod illi competeat.

19. Officiarij Capituli rationibus subductis solvant Capitulo, si quid ex rationibus debetur. Et qui anniversaria habent, similiter solvant anniversaria singula, alias distributionibus carebunt, nisi rationabiliter docuerint se non esse soluturos.

20. Si quis Canonicus rei tenuioris habere voluerit prædium de Bonis Communibus ruri cum vacaverit pro proprio semine et debita pensione ei nullatenus negetur.

21. Secundum antiquam approbatam consuetudinem Capitulum frequentetur omni die Veneris, nisi Festum intervenerit, propter quod in alium eumque sequentem diem Veneris Capitulum poterit prorogari ad quod venient omnes Canonici Lundis existentes, nisi præpediti.

22. Quilibet Canonicus Lundis existens tenetur respondere in Capitulo suo Concanonico, licet non citatus si ab eo fuerit accusatus.

23. Si quis Extraneus aliquem Canonicum super aliqua re priusquam coram Capitulo incusaverit, tanquam coram legitimo et competenti Iudice, nisi voluerit Canonicus, non tenetur ei respondere, sed ad capitulum appellet.

24. Cum autem Actor coram Capitulo quæstionem contra eum deposuerit, consilio Capituli reus se supponat et defendat: Et si hoc fecerit vel hoc exhibuerit ad faciendum coram superiori Iudice non tenetur conveniri. Citetur autem Canonicus per Extraneum incusatus, per nuncium D. Decani vel alterius Superioris tunc in Capitulo præsentis, primo ad Capitulum proxime futurum et deinceps 2, 3 et 4:to usque ad quartum Capitulum. Qui si tunc non comparuerit, et per se vel alium Canonicum legitime non responderit: de Capitulo ad Iudicem Superiorem mittatur; et deinceps distributionibus carebit, donec Capitulo conformetur.

25. Canonicus præsens in Capitulo semel per aliquem legitime incusatus per ulteriorem absentiam, minime [dummodo alias legitime ut præmittitur citetur] excusatur.

26. Quicumque Canonicus sententias, judicia et statuta Capituli servare contempserit, incidit in arbitrariam Capituli sententiam et pœnam perjurij, nisi legitime appellaverit ab iisdem.

27. Nullus Canonicus contra suum Concanonicum in aliqua causa extraneum Iudicem impetrabit, dummodo idem ejusdem collega Concanonicus paratus fuerit in Capitulo stare juri.

28. Controversiæ inter colones Capituli subortæ primum in Capitulo decidantur: Quod si componi ibi non possunt, ad territorij et generale forum remittantur.

29. Canonicus qui per incuriam Præbendam suam, Mensam, Æstimationes vel curiam aliquam Lundis dilapidaverit, si hoc contra eum probatum fuerit, ad alias non debet admitti, priusquam Capitulo satisfecerit de præmissis.

30. Quilibet Prælati vel Canonici quovis modo absens habeat Procuratorem alium Canonicum præsentem non Laicum, qui ad omnia incidentia negotia ipsius nomine respondebit, neque solum per Præfectos Laicos Bona illius Ecclesiastica administrantur, sed si qui tales erunt Præfecti Laici, hi adjuncti Vicario isti ex ipsius præscripto rem agant. Qui quidem Vicarius non solum Ca-

pitulo absentis nomine satisfaciat, sed etiam de aliis negotiis emergentibus respondeat quibuscunqve. Et quicquid per eum nomine absentis rite actum fuerit, ratum habeatur per eundem.

Quod si Vicarium non constituerit, vel in mora fuerit, Capitulum de fructibus et obventionibus sequestrationem faciat, quoad sibi Substitutum vel Procuratorem designaverit, qui ad omnia ipsius nomine respondeat.

Procuratorum operam et laborem absentes Prælati et Canonici secundum antiquam Capituli praxin et consuetudinem ex reductibus sine tergiversatione et controversia compensabunt: nisi Procuratores ditiores operam suam gratis præstare velint, quod ipsis liberum esto.

31. Cum omnes ad ejus corporis et ordinis conservationem teneamur, cujus membra sumus, nemo alicui extraneo contra aliquam personam de Capitulo, seu contra libertates, privilegia et statuta Ecclesiæ vel Capituli in ipsorum præjudicium et jacturam operam commodet dictis, factis, consilio vel auxilio. Si quis in hoc compertus vel convictus fuerit vel manifeste de eo constiterit, pœnam perjurii incurrit.

32. Si quis Canonicus suum Concanonicum irato animo verbis offenderit contumeliosis et per testimonium fide dignorum probatum fuerit, solvat Capitulo marcam argenti et offenso ad arbitrium Capituli satisfaciat.

33. Receptus in novum Canonicum promittat per se vel per alium obedientiam Prælati in Capitulo, ut moris est, et reverentiam studeat Senioribus exhibere, præstando, ut sequitur, juramentum.

Ego N: Canonicus Lundensis juro, quod volo servare statuta et statuenda Capituli Lundensis, et impendere Prælati et senioribus ejus debitam reverentiam, et quod non faciam partialitatem vel partialitates in eodem, nec revelabo secreta Capituli quoquo modo; et ad quemcunqve statum devenero semper melius ejusdem Capituli et Ecclesiæ procurabo pro posse; Sic me Deus adjuvet et sancta ejus Evangelia.

34. Receptus noviter in Canonicum ibit infra biennium proxime subsequens ad generale studium, si prius ibidem non fuerit. In hujusmodi autem casu poterit Capitulum cum ipso dispensare.

35. Nullus Canonicus teneat publice Concubinas in domo vel Curia sua sub pœna Canonis.

Quicumque Prælatorum, Canonicorum aut Vicariorum in posterum sive cœlebs sive conjugatus adulterio vel fornicatione se ordinemque nostrum Venerabilem fœdaverit, aut facinus patriverit publica absolutione dignum actutum citra sententiam et exceptionem omnem privilegiis et bonis Capitularibus omnibus privabitur, atque ordine nostro exesse tenebitur, nisi delictum ipsi singulari Regiæ Majestatis gratia condonetur.

36. Canonicus infamis seu publice excommunicatus non admittatur ad aliquam Acta Capituli antequam se purgaverit, vel a sententia fuerit absolutus.

37. Præpositus erit responsalis pro Capitulo in bonis Capituli coram Principibus in placito generali, et in ejus absentia Superior Prælatas de Capitulo tunc præsens.

38. Decanus erit Iudex in Capitulo qui de consilio et consensu Senioris et majoris partis judicabit.

39. Administratio Bonorum Xenodochiis extra Lundiam adjec-torum plenaria, erit apud Archidiaconum, quemadmodum in Fundatione antiqua et illustrissimi, Potentissimi, æternæque memoriæ Friderici II Daniæ et Norvegiæ Regis decreto non ita pridem constitutum est.

40. Cantor regat Chorum et Chorales, eorumque insolentias in choro et Ecclesia factas corrigat. Ipsique Chorales ab eodem vel ejus Substituto petant licentiam extra oppidum eundi.

41. Secreta Capituli quicumque revelare præsumit, si in hoc testimonio bonorum convictus fuerit, incidit in pœnam perjuri-j ipso facto.

42. Volumus et statuimus, quod impetrans Canonicatum, Præbendam vel dignitatem aliquam in hac Lundensi Ecclesia intra annum quo admittatur ad Canonicatum, Præbendam vel dignitates supra dictas pendat Capitulo 4 marcas argenti pro introitu, Chorilibus tonnam cereviciæ.

43. Item, ista jurabunt Canonici de novo admittendi antequam installentur. Primo quod statuta Capituli, sententias Decani vel Majoris loco Decani præsentis, et consuetudines laudabiles Capituli observent; et secreta Capituli non revelent et apud Ecclesiam resideant, nisi cum iis dispensetur, vel alio justo impedimento excusentur; et quod Prælati suis undique præstent reverentiam.

44. Canonici residentes et quibus ratione Valetudinis et officij integrum est, aderunt frequentissime Cantionibus et Concionibus sacris in templo, portentque decentem habitum, sint bonæ vitæ et sobrietati dediti, aliis pro bono exemplo. Quod si admoniti per Procuratorem generalem non resipuerint, incurrunt in arbitrariam Capituli mulctam.

45. Prælatas aut Canonicus qui Præbendam et Mensalia Bona jure senij optavit, si etiam optio Residentiæ ipsi contigerit, non debet eam præterire sed recipere; et secundum formulam Regiæ Collationis sartam tectamque conservare. Qui hoc facere noluerit, autoritate totius Capituli privabitur bonis Mensæ et Præbendæ, et qui primus est pro optione istorum Bonorum ea obtinebit.

46. Nemo deinceps hunc Ordinem ingressurus literas sibi Regias impetrabit pro obtinendis Bonis Communibus vel Mensalibus antecessoris sui, sive per resignationem, seu alio modo in præjudicium et annum cæterorum Collegarum. Quod si fecerit quis, mala fide Regem instruxisse censebitur, qui omnia nostra Privilegia con-

firmavit, adhæc patentibus suis literis, quibus Canonicos Statutis nostris conformes esse voluit. Eam ob causam quisque nostrum sedulo ejusmodi conatibus obstabit. Regemque si sic fieri contingat et necesse fuerit, melius informabit.

47. Cum duo sint Tutoratus Ecclesiæ administrandi, constitutum est, ut primus ac præcipuus ex iis Prælati attribuat, qui eum inter se perpetuo ordine per vices obtinebunt, ita quidem ut a Præposito initio facto, quilibet triennium eum habeat ac deinde ordine dignitatum servato eundem successori totidem annos administrandum relinquet, donec ordo ad Præpositum, ac ita deinceps perpetua serie ad reliquos revertatur. Secundus vero Tutoratus Canonicis Senioribus et ad eam administrationem idoneis competat, qui eadem ratione invicem sibi, elapso quoque triennio, succedant, prout senio et sede potiores fuerint, initio a primo et Supremo Canonico facto.

Prælati autem et Definidores decernent quænam personæ idoneæ sint ad istam functionem.

48. Quod si Tutoratus obveniat Prælato vel Canonico alicui non residenti, tamen quisque eorum tam Prælatus quam Canonicus exigente id necessitate propter Scholam, propter Ecclesiæ et ædium Ecclesiasticarum structuram propter incidentia alia onera et negotia Canonicum aliquem residentem Vicarium habebit, cui in sua absentia curam istam committet, et labores ejusdem recompensabit. De proventibus autem Bonorum Fabricæ, secundum hactenus observatam consuetudinem præter certas pensiones omnes vulgo Landgilde, Schatte-Pennninge, Schatteflesk vel Boellgalte, dimidia quoque pars minorum, decimarum, locationum, mulctarum et ejus quod dicitur Förelöf una cum medietate porcorum ex pastu provenientium quibus annis Sylvæ saginam suppeditant, Fabricæ cedat alteram medietatem una cum hospitalitate universa, lignis item ac laboribus Tutores sortiantur.

Et quoniam æquum est, ut qui munera percipit, idem sustineat et onera, statuimus ut Tutores ex æquo, quæ possunt diligentia et fide curent, quæ sunt Fabricæ, ne cessante altero alter supra modum gravetur, aut dum alterius partis coloni rerum suarum satagunt, alij vecturis aut laboribus aliis Fabricæ nomine exantlandis, nimium et ultra quam convenit occupentur, ita tamen ut quod hactenus etiam factum, qui primam quam vocant partem bonorum Fabricæ administret, de iis quæ Lundie sunt et extra Fabricam maxime sit sollicitus: Qui secundam de iis, quæ ipsam concernunt Fabricam, deque bonis Fabricæ extra Lundiam, altero semper suam operam alteri præstante si requiratur.

Bini erunt perpetui et jurati Præfecti, quorum opera apud Colonos utentur Tutores aut horum Procuratores, Canonici autoritate Capituli et Communibus Residentium Canonicorum votis et suffragiis constituendi et removendi, qui Capitulo Tutoribus aut

horum Procuratoribus Canonicis, prout par est, stricte parebunt, nihilque iis insciis ac invitis quoquomodo administrabunt.

49. Nullus Prælatas aut Canonicus qui hic non residet gaudebit jure Residentium, nec ad officia ulla in Capitulo, vel ad Optionem Præbendæ aut Mensæ vel communium Bonorum administrationem admittetur, nisi habuerit in Capitulo Procuratorem sive Vicarium unum ex Prælatibus aut Canonicis.

50. Rationes administrationis tam acceptorum quam expensorum Ecclesiæ quotannis per Tutores vel horum Vicarios ad diem Canuti Regis publice in Capitulo coram Residentibus omnibus reddantur.

51. Tutores Ecclesiæ seu Vicarij eorundem et Procuratores redditus Ecclesiæ vendant pro utilitate et emolumento Ecclesiæ. Compareant autem ante coram præsentibus Residentium Capitulo et inquirant de pretio venditionis. Butyrum venundabit, prout tempore Ægidij, Frumentum ut tempore Purificationis Mariæ communi in pretio fuerit. Scholæ tamen respectu ac pauperum habito 8 tonnæ Butyrj, 8 daleris minori pretio administratoribus vendantur. Canonici Juniores si opus fuerit, eodem privilegio gaudent.

52. Donaria ex thesauro Ecclesiæ nulla fiant, nisi accedente consensu omnium Residentium. Eadem quoque ratione de Fiscis bonis servata.

53. Tutores Ecclesiæ pro sustentanda cella Vinaria Oenopolæ mutuo dabunt tantam pecuniam, quanta opus fuerit usibus istis. Reddet autem Oenopola quotannis frequenti Capitulo rationes tam mutui quam Lucri, quæ pecunia thesauro Ecclesiæ adjungatur, rationibus cæteris de cella, ut hactenus, servatis.

54. In anno gratiæ Testamentarij constituti administrationem Rusticorum habebunt. Dabunt autem Procuratori Universitatis Haffniensis et hæredibus defuncti, quantum fieri assolet. Idque sic esto ob favorem Viduæ et Universitatis.

55. Si quis intestatus decesserit, Capitulum Testamentarios constituet.

56. Procuratorium Hjortshøy alternatim tribus annis administrabitur a Procuratore generali, alternatim a Procuratore universitatis totidem annis. Pratum vero quod huic Præbendæ adjectum fuit inter Canonicos qui prato carent, quique ad prati optionem ordine proximi sunt, distribui debet.

57. Mortuo aliquo Canonico vel Prælato Capitulares requisiti a successore debent inspicere aulam ipsius relictam, et si repererint ipsam ruinis deformatam mandabunt hæredibus honestam refectionem, vel ipsorum sumptibus eam procurabunt fieri. Eadem quoque inspectio fiat sylvarum et cæsura.

58. Ut autem illi qui Residentias obtinent, majori cura et studio eas integras conservent, decretum est ut quotannis quatuor ex Canonicis die protestationis deputentur, qui ante Festum Pentecostes omnes Residentias perlustrent, et in pleno Capitulo referant

quid in singulis desideretur quo admoniti mature reficiant quicquid ruinosum fuerit.

59. Bona Communia cum plenus ad distributionem numerus assurgit per Prælatos et Definitorum vel eorum substitutos Residentes bona fide distribuantur: quæ vero supersunt pro veteri inter Prælatos et Definitorum vel eorum substitutos in procurationem venient. Substituentur autem Definitoribus absentibus alij Canonici qui proxime senio accedunt; qui Definitorum loco erunt, et procurationem Bonorum Communium ii quoque recipient, modo numerus ad ipsos pertingere possit.

60. Bona Communia quæ in Procurationem deveniunt si ad omnes Prælatos et Definitorum vel ipsorum Substitutos non pertinent: cum plura accesserint, in procurationem iis cedent, apud quos Superior numerus desivit, et sic deinceps ordine procedendum est, donec ad plenam distributionem assurrexerint.

61. Bonorum vero Communium quæ sunt in procuratione singulis annis die tertia a Protestatione reddunt rationes ii, qui ea tenere procuranda, eodem plane modo, quemadmodum Tutores ex bonis Fabricæ reddunt certis rebus et portione incertorum dimidiata Distributori traditis, quæ inter omnes in proxime sequenti a Protestatione consensu, in quo Matrimoniales causæ decernuntur, cum Prælatos tum Canonicos æqualiter dividi debent.

52. Neque Capitulum neque Testamentarij in anno gratiæ vacantem aliquam Ecclesiam alicui perpetuabunt Canonici incorporatam, nisi accedente ad hoc consensu Successoris in præjudicium et damnum ejusdem.

63. Postremo ut omnia et singula præmissa firmiter et inviolabiliter perpetuo observentur, et ne per ignorantiam quemquam lateant, statuimus et volumus, quod hæc decreta quolibet anno in generali Capitulo recitentur, et quoties aliquis in Canonicum Præbendam admittitur. Statuta hæc omnia illi prælegantur, qui ea et alias Ecclesiæ et Capituli consuetudines approbatas ac Statuta Capituli antequam installetur juret inviolabiliter se observaturum.

In quorum omnium confirmationem Serenissimi Regis
Friderici Tertij Clementissimum Diploma sub-
misse impetramus 1653.

Några bidrag till k annedomen om domkapitlet vid tidpunkten af de sk nska landskapens  fverg ng till Sverige lemnas oss i en skrifvelse af generalguvernören G. O. Stenbock till Carl X Gustaf af året 1659 och i en odaterad uppsats från 1660-talet, som blifvit författad i syfte att hindra domkapitlets upplösning till fördel för Lunds universitet, begge ur svenska riksarkivet.

3. Skrifvelse af generalguvernören G. O. Stenbock rörande Lunds domkapitel.

Stormächtigste Konnungh,
Allernådigste Herre,

Emådan iag numehra något egentligare är informerät worden om Lundz Capittells eller the Geistlige Godsens willkohr, har iag tykt nödigt wara E. K. M:t een Aller Vnderdånigst ouverture therom att göra, Vndergifwandes E. K. M:ts allernådigste gottfinnande, huruwijda Statuta capituli häreffter skole wara att insistera och effterföllia. Det hafwer capitulum här till förnämbbligast beståt af Prælater, Canonicis och Vicarijs. Dee fyra Prælater, Præpositus nembl. Decanus, Archidiaconus och Cantor, hafwa förutan possessionen af the Capitelss godss, som till hwar och een af them särskildt hafwa warit Ordinerade, hwartera efter annan utj tree åhr måst företräda tutoratum Ecclesie Lundensis och alt så jemwäll administrera låta the godss, som Sortera vnder dom kyrckianss andre part, begynnandess thet eena åhret ifrå Konnung Knuts dagh, som är den 10 af innewarande månadt, till samma tijdh om andre åhret, då dom kyrckianss opbörd och vthgiftt hwar gång richtigt beräknass måste. För hwilket sitt omak tutor niuther åhrligen, förutan the honom tillordnade Capitelss godss, alt det som kyrckiones bönder gifwa till gästerij af penningar och hafra, den fierde parten af teyerne |: En teya kallass 1 lamb, 1 gååss och 2 hönss :| och half deelen af tienderne, medh sampt halfparten af alt thet owissa, som är stadssemåhl, sakfall, faritzloff |: det är en recognition pro dimissione som bonden gifwer hussbonden när han får loff att flyttia ifrå itt hemman på itt annat :| och Aldongiældh, när ållonår är. Canonici kallass the som medh præbenderne försedde äre, desse måste och eodem inter eos Ordine et tempore observato hwar tredie åhr hafwa administrationen af domkyrckianss godss förste part, och niuta lijka så therutaf een Wederkänsslo för therass omak. Om nu desse Prælater eller Canonici icke äre residentes eller sielfwa in loco, så måste the hafwa sina vicarier eller procuratorer tillstädes, som dagligen j acht taga hwad wid Capitlet förefaller och therass vices wid denne administrationen företräda, hwilka bekomma för therass omak iemwäll af domkyrckianss godss Weeden som bönderne uthgöra, Item fornödss och dagzwärkz penningarne så wäll som fierde parten af teyerne och böndernes körsslor, det som lijkwäll Prælatj och Canonicij sielfwa ochså borde niuta om the kunne wara altid wid handen. Communia Capitulj bona hemfalla elliest, absque ulla Regia dispensatione, att divideras emellan Præbendatos eller Canonicos när the som sådane Godss innehafwa genom döden afgå, Allenast detta ther wid j acht tages att j fall desse godss icke äre så månge att the hinna hwarfwet omkringh på een gång må the stå in procuracione hooss en af Residentibus intill numerus blif:r

completus, och sedan declass. Så må och ingen in capitulo niuta något af mensalibus bonis med mindre han är Canonicus, och när någon canonicus dör, må then äldste af the effterlefne, näst then som sidst Opterade, som ringare præbende hafwer then quitera och Succedera uti den dödess præbende, Är thet så att præbenda defunctj skattass så ringa att then som optionen haf:r intet will taga henne emoot, så må han låta den passera åth een annan, till thess een af högre wärde förfaller, då honom hans förrige option een wäg som annan öpen står, men mensalia bona defunctj må bette Senior intet låta gå förbij, ehuru ringa thet och är, utan skall taga thet emot när thet förfaller, Doch så att then dödass arfwingar niuter itt nåde Åhr. Ett åhr är them och af Konningen j Dannemark synnerligen förVndt till recompense för then förstråking Capitlet någon tidh sedan har giordt hanss Maj:tt. Blifwa altså præbendæ contiunâ serie successivè inter Canonicos intill dess hwarfwet är om, då Konningen om thet som öfrigit blif:r sedan må disponera. Och måste mensalia bona necessaria föllia prælatos eller Canonicos effter. Öfwer alt thetta hafwa och Prælatj jus conferendj af någre Vicariater och Pastorater, såsom Cantor må conferera Altare 6 Virginis 1. in Crypta, och Altare 11 in Crypta, till hwem han will thet Vnna. Theremoot hafwa prælaterne therass onera j thet deess måste hielpa een wiss penning till Scholebentiers och Klockarens Vnderhåld j lund. Ingen Vicarius som icke är tillijka Canonicus niuter något af the företalde beneficier eller admitteras till att förestå domkyrkiones godss, mycket mindre någon som bona Ecclesiastica communia innehaf:r, men icke dess mindre måste och desse som äre absentes hålla ther een procuratorem som therföre niuter af absentis godss, Wedh och kiörsslor. Och förutan thetta måste än tå alle som interehzera j Capitlet hafwa särskildt fogde som therass godss förwaltar. Capitularerne hafwa och therass huuss eller residentier j lund, af hwilka een deess äre sålde, och penningarne på ränta vthsatte, hwilken ränta Capitularerne doch åhrligen beräknass, och een deess huuss äre än oförrychte. Af Alle Geistlighheetens Godss niuta innehafwarne näst Ordinarie landgillet, alt extraordinarie, ehwad nampn thet hafwa kan, lijka som E. K. M:t af dess ägne. Såsom j thet öfrige tiden nu förhanden är att räkningarne på domkyrkians och hospitalernes ägendom och penningar till richtigheet bringass måste, förmodar iag j Underdånighet här näst att kunna berättå Eder Kongl. M:t och något om dess tillstånd. Dessemellan förnimmer iag Lijkwåll att Gunne Rosenkrantz, som för detta har warit Decanus, skall och wara domkyrkian een Summa penningar skyllig, hwilken fuller nu mehra intet längre kan blifwa utj hanss hånnder. Denne Rosenkrantz har som mig och är wordet berättatt, Vtan dess icke mycket länge sedan tillägnat sig något öf:r ottatio hemman af Capitelssgodssen, som Decanaten och Archi-Diaconaten har warit tillförordnad och i thet stället genom mageskiffte till

Capitelet igen opdragit Alerup gård medh Trettio ganska ringa bönder, hwilket mageskifte the fläste af Capitlet aldrig hafwa welat consentera till, emädan Capitlet lijder therigenom öfwer någre tusend Rd:rs skada, j thet att Rosenkrantz Godss som nu äre lagde till Decanaten och Archi-Diaconaten icke äre af thet wärde som rätta Capitlets godss, ther ibland the hemman och lägenheeter skole finnas som medh härligheeter af Skogh och fiskerijer Alerup wijda skole öfwergå, förtegat hwadh thesse sikh än ther till uti räntan fast högre belöpa. Och ändoch Kongl. Maj:tt af Dannemark sådant är repræsenterat wordet, Capitulj Statuta och så förmå att fleste vota bör bijfall, skall likwäll Rosenkrantz per faueur aff sin Swåger Cantzleren hafwa trängt igenom och obruderat Capitlet mageskiftet. Men om han har obtinerat sköte eller Confirmation ther på uhr Cantzliet är icke wäll kunnigt. Nu äre desse således ifrå Capitlet bortkomne godss åter sidermehra af honom Rosenkrantz till andre af Adelen förparterade. Och befinna sig jämwäll fleere så Capitlets som Chronones godss här i provincierne som j the Danskas tidh på lijka sätt äre råkade j privatorum händer, E. K. M:t numehra och Capitlet till ingen ringa afsaknat, hwarföre ändoch E. K. M:ts allernådigste Willia om mageskifter mig för detta någorlunda är kunnig, iag icke heller har kunnat Vnderlåta hooss E. K. M:t j synnerhet allerVnderdånigst att förfråga, huru iag mig härutinnan förhålla skall, och om icke thesse Capitel Godss, så wäll som E. K. M. egne, ther notariateten betygar slijka store abuser uti skiften wara hooss passerade, medh god skiäl må kunna dragas tillbaka. Vti Halland äre och någre af Geistlige Godsens belägne, som höra Vnder Lund Capitell, hwilka hennes M:t Drottning Christina haf:r till een och annan bebröfwat, icke annorledes än med Chronones Godz thersammastädes är skedt. Them Capitlet, om dess Statuta skole blifwa wid macht, giärna skulle wela hafwa Vnder sig igen. Effter och uti nästförrer feigde många documenter och Acter som höra Capitlet till skole wara förkomne, som förmennass wara att finna igen uti Archivo i Stockholm, will man hållat före, att Capitlets beskaffenhet ther uhr fullkomligare hämptass kan. E. K. M:t befaller iag härmed Vnder thess Aldrahögstes beskydd till all höglångwarig Kongl. wällmågo och Lyckelig regering in j döden förblifwandes

Eders Kongl. Maj:ttz,

underdånigste

troplichtigste

undersåte

Gustaff Otto Stenbock mp.

4. Skäl, som tala emot en indragning af Lunds domkapitel.

Kongl. Maj:tz HöghLåffwärdeste Allernådigste intention medh Lunds Academies inrättande oförgripeligh komma fölliande om-

ständigheter medh Lunds Dom Capitel uthi consideration, hvilka synas der till suadera, att bete Capitel icke så lätteligh kan ophäffwas och dess expeditioner Academien underläggas.

1. Föruthan det att på Kongl. Maj:ts Allernådigste behagh aff Rikzenss Ständer nu ähr resolverat, det uthi Kongl. Maj:ts minorennetet ingen förändring låter sikh giöra medh Skåneske Ständernes Laagh, Privilegier och Jurisdictioner eller att de med Rikzenss Laagh, privilegier och jurisdictioner må conformeras, men att efter pacterna medh Dannemark hwart och ett Ståndh i Skåne etc. widh dess förrighe Uhråldrige constitutioner, immuniteter och rättigheter dessemellan må conserveras, hwarunder och Capitlet inbegripit ähr, så synes till dess mera bibehållande och desse Skiähl willa komma i betänckiande.

2. Att emädan siälfwa recessen som i landet hålles för een laagh, och kyrckio ordinantzen uthi många stycker sikh på Capitlet, dess ordningh och privilegier referera, skulle icke håller Capitlet som ähr fundamentet och basis der till wäl låta sig röra uthan samptl: Ständernes consens och samtycke.

3. Och såsom uthi matrimonialium causarum affdömmande Ständerna i Skåne här til intet annat Forum haffwa haftt, så skulle dem falla mycket swåårt och betänckeligit att låtha thet för sikh förändra, och om ähn de andre Ständer der till på något sätt skulle kunna induceras, lära Ridderskapet och Adelen i Skåne näpligen sikh der uthi beqwemma, att de andres ähn theres egne Ständz persohners dijudicaturer sikh i Sådane måhl som derass högste point d'honneur och wälfärdh rörer skola submittera, effter Capitlet här, till förnembbligast aff theras wederlijker haffwer bestådt, lijka som och icke håller Ridderskapet och adelen i Swerige emoth privilegierna kunna oblikeras att stå till rätta för mindre Män, ähn the ähro siälfwe.

4. Så skulle och till äwentyrss thet wara betänckeligit någon förändringh att wndergifwa, som widh Konungens Gouverneurs eller dess fullmechtiges närwaru åhrlighen uthi Capitlet pläghar om ett wist landkiöp på Sp: och andre victualie persedlar effter Capitels ordningen ordineras, hwilket! både adel och oadel sikh uthi deras handel till rättelse betiäna.

5. När och uthi långligh tijdh här i Rijket ähr gådt om medh att introducera ett Capitulum mixtum, som måtte aff andelige och wärdzlihhe wara beklädt, skulle det wara så mycket mera betänckeligit att ophäffwa detta Capitlet, som allerede i een slijk Form uthi Rijket incorporerat ähr, och kunde wara en anledningh fram bättre till een lägligare Ohrt ett sådant att förflyttia.

6. Dessemellan aff detta Capitlet, när det rätteligen ähr inrättat och alla der uthi inrijtade dissordrer corrigerat, i regard aff de så nyligen conqvesterade länder och theras intill nabolaget näre situation ingen ringa tjänst publico tilwexa kunde.

7. Såsom och Kongl. Maj:tt Lunde Academien ähunu inge andra wilkor hafwe tillagt ähn som andre Academier i Rijket och dess wnderhörige provincier niuta, så kan icke häller dess consistorio competera annan jurisdiction ähn som dess wederlijkar excercera, emellan hwilka consistoria och detta Capitlet een så stoor åtskillnad ähr, att det icke beqvemligen kan sammanfogas eller Capitletz expeditioner Academiae consistorio underläggas, synnerligh för den consideration skull, som denne förb:te 2:dre punct berörer, om ähn icke någon reflexion skulle blifwa giordh på pacter samt Kongl. breeff och försäkringar.

8. Så ähr och i det öfrigha här widh den distinction att observera, det icke alenast Academiens consistorium ähr aff een särskildh natur ifrån Capitlet, uthan och siälfwa Capitlet består aff een annan kvalitet ähn Synodalia och landemöten eller consistoria ecclesiastica, som i Skähne ähre the der och hafwa sin särskilde Jurisdiction, uthi hwilke såsom icke Bispen uthan Konungens Gouverneur eller hanss fulmäktige präsiderar, så haffwer icke häller Bispen i Capitlet mera att säija ähn ett aff de andre Capituli membris, effter som praelati och Seniores derföre directionen och icke Bispen tanquam Episcopus.

9. Skole och Kongl. Maj:tz Högst-Sähligste Her faders så wäl som Kongl. Maj:tz egne donationer och concessioner ståå widh macht, thet icke alenast Sanctimonien och venerationen aff Kongl. Handh-Insegle och försäkringh nödwändigt reqwirerar, hwar uthi Kongl. Maj:ts Eget stoorä Interesse består, som medh undersåtarenas wältrefnad i een ouplösligh harmonia sammanknippad ähr, men och för någon der uthi förelöpande förändringh swäre exempel och efterfölgdh skull, måste uthi dess wederbörlighe höghe respect lembnas, så kan icke häller, emädan några aff donatarierna uthi Capitlet till ähro, Capitlet ophäffwas, dy bete Kongl. donationer i bokstafwen förklara, att donatarij skola hwart och ett corpus i Capitlet medh dess inkombster nyttia, bruka och behålla på samma sätt och willkor som theras antecessorer effter Capitlets ordningh det innehafft, nyttiat och ätnutit haffwa, hwilken clausula uthan någon åthskillnadh hänseer så wäl till siälfwe Capitelts godzen, the ther aff ålder haffwa under sijna särskildte wisse corpora lydt och leghat, som till alle de der widh hängande officia och ad moderna tempora lämpade Embetes förrättningar, Jurisdictioner, privilegier, Härligheter, rätt och rättigheter.

10. Skulle nu Capitlet ophäffwas, så faller ther aff Capitletz och donatariernes jurisdiction öfwer dem inbördes, deras tianare och bönder som ett stort och inestimabelt Clenod och enkannerligh till derass egen så wäl som till deras godz conservation högstnyttigt och nödigdt ähr, ther the ligwäl ex Donatione Regia effter Capitletz ordningen medh all rätt borde niutha. Hwilken nytta och nödwändigheet ther aff bewijses, att när Capitlet och donatarij theras egen Jurisdiction må excercera, så ähro de frij före att

sistera sigh för andra dommare ähn the ähro siälfwe, och att låta andra dommare underdraghä deras tianare, underhörige och Egen-
dom, haffwandes således alenast een instance som Sorterar under
Kongl. Maj:tz Allernådigste Revision, i det stället de så wäl som
deras tianare och underhörige elliest måste medh stoor förtreet,
tjidspillo, försummelse, bekostnadh och annan olägenheet stå till
rätta för häradz eller Bytingh, Rådstughu, Landztingh och Kongl.
Håffrätt, och således gå igenom 4 eller 5 Instantier. Hwaraff
lätteligh torde hända att i synnerhet theas fattigha tianare och
wnderhörige bönder, som icke hade den förmåghan att sådane
widlyftige processer hälst widh een på så fiärran ohrt aflägen
Håff-Rätt kunde uthföra, uthi theas rätt skulle lijda een stor aff-
sagnadh, såsom och siälfwa godzen och deras cultur ther öfwer
icke lijtet skulle afftaggha, när bonden nödgades the medel, han till
dess oprätthållande hade behoff att anwända, uppå widlyftige och
långwarighe mådesamme processer bekosta, ther widh hängande
tjidspillo och försummelse oförtteghat, hwar igenom bete cultur
och ofehlbart ähn mera förhindrass och tillbakasättias skulle, som
och kunde wara Academien till skada, när den, på det så wäl
som annat wnder nödig correction, hörigdt sätt finge aff sigh komne
eller ruinerade godz. Och är orsaken, hwij medh Capitel-godzen
här vthi tillförende så wahrsampt ähr omgådt, att the fast högre
ähn andre godz till störsto parten i vthlaghor ähro taxerade och
elliest snarare skulle gå till ruin, om the icke här igenom nutho
någon förmån för andra. När och någre städer i Skåhnö ex pri-
vilegio må passera landztinget förbij, som een ordinarie instantia
ähr, skulle Capitlet vi privilegiorum et donatarij in Capitulo i an-
seende aff Kongl. breff simili exemplo och kunna bijbehålla thet
som the än mera och widare äro berättigade till.

11. Om Capitlet ophäffwes, will och ther aff fölia att donatarij
skola mista tutoratum templi Lundensis, Scholæ, Xenodochiorum
och flere beneficier medh sampt frijheten aff Stoleståndh i kiörc-
kian, kläckor och begraffningar, item medh förmynderskapet och
annat meer så wäl som de inkomster them aff deels som förb:t
ähr tillhörer, det alt wore emoth Kongl. donation breff och för-
säkringh. Och kunne slijke tutoratus, som aff Jure patronatus
härflyta, ähn tå icke Academien competera, effter som andre Aca-
demier i Swerige det Regale icke ähr tillagdt. I hwars betrack-
tande Kongl. Maj:tt icke håller hafwer welat att andre iura
patronatus öfwer the Capitels körckor, som med godzen Aca-
demien allerede tillfallne ähro, skulle hoss Academien förblifwa,
men haffwer them sin egen Kongl. disposition förbehållit, såsom
ock bete tutorater icke håller ähro dependentier aff godzen men
aff officierne vthi Capitlet, hwilka officier, när the icke på Aca-
demien qvadrera, theas præmia altså icke håller Academien till-
komma kunna. Och när alle de Capitels godz, som Academien
nu allerede innehaf:r, läggas vthi een massa vnder qvæstoris hän-

der, så kan Academien icke håller exercera tutoratum och annat mera såsom distincta corpora vthi Capitlet tillförende lämpelighare och meera adproprierat the haffwa giordt. Will och här om bete förmynderskap consideration komma, som möieligh och icke skulle kunna Academien tilägnas på det sätt som Capitlet det exercerar, lijka som icke håller all härligheet aff Capitelens godzen Academien kan tilkomma, då Ridderskapet och Adelen nu och haffwa iblandh deras gravamina ther om i vnderdånigheet påmindt, att emoth recessen in præiudicium tertij icke må tillåtas Academien then härligheet aff Jackt och Skytterij. Kan skie Strandningz friheten på wrak och andre sådane Regalier flere lära och wara betänckelighe till Academien att öfwerlåta, som Capitlet och donatarij vthi Capitlet doch nu besittia och åthniuta.

12. Skola och Kongl. donationer blifwa vthi deras vigeur, så borde och siällfwa optionerne ähnnu blifwa hoss donatarierne effter Capitelens ordningen, hwilka optioner ähro donationernes förnembste essentie och aff mycket större importance ähn the godz som donatarij först haffwa gådt an vppå. Och ähre äfwen optionerne det samma sätt och wilkor som donatariernas antecessorer iblandh andre Jura nyttiat och åtnutit haffwa och Kongl. breff in på modernos possessores transfererar.

13. Mädh lijka Skiähl kommer och donatariernes Arffwingar annus gratiæ och annus refusionis et quidem de jure Capituli till, effter som icke håller här i Rijket osedwanligit ähr att the affednas Arffwingar medh nådåhr ex singulari gratia Regia beneficeras, och Kongl. Majj:ts godhheet wisseligh ähr så stoor, att Hanss Kongl. Majj:tt iu och gärna seer dess vthi Capitlet intresserade tro tjänares effterlembnade Enckior och Faderlöse barn icke mindre ähn andre soulagerade.

Detta ähr således oförgripelighen och wälment^u deducerat förnembligast i vnderdånigest respect aff Kongl. breff, hand, jnsegel och försäkringh, som inuiolabel ähr och wara bör, och till föllie aff det Slut och resolution som Kongl. Majj:tt till Statens inrättande i Skåhne höghbetrodde Råådth och Fullmechtigade commissarier den 20 Septemb. Anno 1662 på Kongl. Majj:tz allernädigeste behagh till Capitelens och donatariernes Styrkio och försäkringh haffwa fattat, men vnderkastas doch aff plichtskyldigst devotion Kongl. Majj:tz högdtt försichtigare rättwiseste och benägreste omdömme. Och i fall Kongl. Majj:tt, som vnderdånigst tillförsicht ähr, skulle i nåder gådt finna Capitlet ähnnu någon tijdh att låtha beståå, kan vnderdånigest då om thet som i Capitlet emendera nödwändigdt ähr yttermera allervnderdånigest påminnelse blifwa giordh.

Pris: 2 kronor.

Till medlemmar af De skånska landskapens historiska och arkeologiska förening, hvilka aningen engång för alla erlægga afgift ej understigande 30 kronor eller årsafgift af 3 kronor, utdelas denna tidskrift kostnadsfritt. Anmälan om inträde i föreningen kan göras under adress Adjunkt G. Billing Lund.

Af den äldre tidskriftserien återstår ett mindre antal exemplar, som af inträdande föreningsmedlemmar kunna bekommas till nedsatt pris af 6 kronor.
